

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon

En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk

Russell Turner, Åsa Nilsson och Nina Jidetoft

FoU_i**väst**

Rapport 2:2015

SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon

En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk

Russell Turner, Åsa Nilsson och Nina Jidetoft

Kvalitetskriterier för FoU-rapporter vid FoU i Väst/GR

En FoU-rapport vid FoU i Väst/GR ska:

- vara relevant för yrkesverksamma och politiskt förtroendevalda inom området
- sätta studien i ett vidare sammanhang och vända sig till en bredare målgrupp än de som är direkt berörda
- vara utvecklingsorienterad
- anknyta till relevant forskning/kunskapsutveckling inom området
- bygga på vetenskapligt förankrade metoder och tillvägagångssätt samt innehålla en genomarbetad analys
- vara tillgänglig, välstrukturerad och kännetecknas av god språkbehandling
- före publicering granskas av extern forskare inom området
- före publicering granskas av yrkesverksamma inom området

© FoU i Väst/GR

Första upplaga juni 2015.

Omslagsbild: Mostphotos

ISBN: 978-91-89558-90-8

FoU i Väst

Göteborgsregionens kommunalförbund

Box 5073, 402 22 Göteborg

e-post: fou@grkom.se

Tackord

Stort tack till alla som medverkat på olika sätt! I synnerhet vill vi tacka er som bidrog genom att bli intervjuade eller har fyllt i enkäter. Att vi kunde komma till SSPF-möten för att observera arbetet samt till koordinatormöten har varit helt avgörande för studien. Det är inte lätt att vara föremål för utvärdering och vi hoppas att processen ändå har varit utvecklande.

Tack också till Even Magnusson, polisen och Anette Hillskär-Malmfors, social resursförvaltning för introduktionen till SSPF och diskussioner under utvärderingens gång. Studiens styrgrupp har också bidragit med viktiga synpunkter. Tack också till den oberoende läsgruppen för värdefulla kommentarer på ett tidigare utkast av rapporten. Till sist tack till olika kollegor på FoU i Väst/GR som har stöttat studien på många olika sätt.

*Russell Turner, Åsa Nilsson och Nina Jidetoft
Göteborg i juni 2015*

Innehåll

TACKORD	5
1. SAMMANFATTNING	9
Inledning	9
Metod	10
Resultat	10
Förslag och rekommendationer	13
2. INLEDNING	17
2.1 Rapporten i din hand.....	17
2.2 SSPF:s framväxt i Göteborg och Mölndal	18
2.3 SSPF-modellen.....	20
2.4 Utvärderingens mål och syfte.....	25
3. METOD	29
3.1 Metodologiskt upplägg.....	29
3.2 Observationer.....	30
3.3 Intervjuer med koordinatörer.....	33
3.4 Enkät	34
3.5 Dokumentation	39
3.6 Utvärderingens organisation	39
3.7 Etik	40
4. RESULTAT OCH ANALYS.....	41
4.1 Implementering av SSPF-modellens struktur	42
4.2 Implementering av SSPF-modellens arbetsätt	51
4.3 Möteskultur och handlingsförmåga i SSPF-processen.....	71
4.4 Nyttan och förutsättningar för samverkan	76
4.5 Aktörernas skilda bilder av SSPF	94
5. ATT FÖRSTÅ VARFÖR SSPF IMPLEMENTERAS OLIKA	95
5.1 Tre steg i implementeringen av SSPF	95
5.2 Att förstå orsakerna till att SSPF implementeras på olika sätt.....	98
5.3 Slutord om resultat och analys.....	113

6. FÖRSLAG OCH REKOMMENDATIONER	115
6.1 Förslag riktade till social resursförvaltning.....	116
6.2 Förslag riktade till SSPF-processledarna	118
6.3 Förslag riktade till SSPF-koordinatorerna	124
REFERENSER	126
BILAGOR	128
Bilaga 1. Exempel på en åtagandeplan (baserat på två handlingsplaner)	128
Bilaga 2. Förslag på principer för kvalitetssäkring av SSPF	131
Bilaga 3. Förslag på en enkel, gemensam riskbedömningsmall i SSPF	134
Bilaga 4. Observationsmall.....	135
Bilaga 5. Frågeguide vid intervjuer med koordinatörer.....	136
Bilaga 6. Enkät till medlemmar i arbets- och styrgrupper (distribuerad digitalt)....	139
Bilaga 7. Tabeller.....	148

1. Sammanfattning

Inledning

Denna rapport handlar ytterst om hur vi som samhälle reagerar på ungdomar som är på väg mot ett kriminellt liv. Rapporten är inriktad på en modell för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid – SSPF – kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller drogmissbruk. Vad är SSPF-modellen och hur har den implementerats i Göteborg och Mölndal? Finns det variationer i hur den har implementerats i olika stadsdelar/områden? Kan dessa variationer förstås mot bakgrund av områdenas olika förutsättningar? Det är viktigt att samhället kan erbjuda ett jämlikt och effektivt stöd till ungdomar i riskzon oavsett var de bor. Lika viktigt är det att det finns en samsyn hos samhällets olika aktörer om hur de tillsammans ska agera kring ungdomar i riskzon.

SSPF har, i olika former, varit igång i Göteborg och Mölndal sedan 2007. 2011 togs det fram en gemensam modell för arbetet. Modellen hade sex grundpelare, exempelvis att varje lokalområde har en koordinator samt en arbetsgrupp och en styrgrupp som båda består av representanter från de fyra samverkande parterna. Arbetsgruppens roll är bland annat att *tidigt* identifiera ungdomar i riskzon och *snabbt* och *tillsammans* sätta in insatser. Styrgruppens roll är bland annat att skapa förutsättningar för arbetsgruppen. Ett samlat och tidigare agerande antas ge en kraftfullare synergieffekt, vilket i sin tur motverkar de ”stuprörsproblem” som bedömdes föreligga innan SSPF skapades. Det innebär att SSPF som modell bär ett stort ansvar för hur samhället agerar för att stödja ungdomar i riskzon för kriminalitet och missbruk i Göteborg och Mölndal. Trots detta finns det inga tidigare utvärderingar av SSPF.

Innan en resurskrävande effektutvärdering genomförs bör man ta reda på hur interventionen är tänkt att fungera och om den har sjuösatts så som det var avsett. SSPF:s framväxt har skett under skilda former i olika geografiska områden med skiftande behov och förutsättningar, där det kan förväntas att modellen har implementerats på olika sätt i olika stadsdelar. Rapporten har därmed ambitionen att presentera en så kallad implementeringsutvärdering av SSPF i Göteborg och Mölndal. Detta betyder att fokus är inriktat på att undersöka i vilken utsträckning

SSPF-modellen har implementerats och vilka faktorer och förutsättningar som har bidragit till eller förhindrat att den har realiserats i praktiken.

Utvärderingens övergripande frågeställningar är:

- Hur har SSPF-modellen implementerats i Göteborgs stadsdelar och i Mölndals stad?
- Hur fungerar arbetsgruppsmöten för att bland annat identifiera ungdomar i målgruppen för SSPF, tillsammans planera gemensamma insatser samt utföra och följa upp resultat av insatserna?
- Hur fungerar styrgruppsmöten för att bland annat skapa rätt förutsättningar för arbetsgruppens arbete?
- Vilka likheter och olikheter finns mellan Göteborgs stadsdelar/Mölndals stad och hur kan de förklaras av den lokala kontexten?

Syftet med rapporten är att lyfta fram och sprida de arbetssätt som bidrar till en lyckad implementering i Göteborg och Mölndal – för att andra ska kunna inspireras och ta efter. Underlaget tjänar också som en grund för att identifiera möjliga utvecklingsområden först och främst i Göteborgs och Mölndals kommuner.

Metod

Utvärderingen vilar vetenskapsteoretiskt på en programteoretisk grund (Pawson & Tilley, 1997). Den underliggande programteorin – SSPF-modellen – tas fram och det undersöks i vilken utsträckning modellen har implementerats. Ambitionen är att identifiera gynnande eller hindrande kontexter för en lyckad implementering av modellen. Utvärderingen baseras på fyra datakällor: 1) observationer av arbets- och styrgruppsmöten, 2) djupintervjuer med koordinatörerna, 3) en enkät till medlemmarna i arbets- och styrgrupperna samt 4) dokumentation i form av protokoll från arbets- och styrgruppsmöten samt mallar för eller avidentifierade kopior av åtagandeplaner. Kvalitativ och kvantitativ analys av datamaterialet vägs samman för att triangulera analyserna av varje material, det vill säga jämföra resultaten med varandra för att stärka analysen och för att få en samlad bild av implementeringen av SSPF.

Resultat

Övergripande implementering, upplevd nytta och hinder

På ett övergripande plan har grundstrukturen för SSPF i Göteborgs stadsdelar och Mölndals stad implementerats tämligen väl: regelbundna arbets- och styrgruppsmöten äger rum, en majoritet deltar vid dem, och flertalet enskilda medlemmar har en hyfsat tydlig bild av vad arbetet syftar till och vad mötena ska handla om. Även om det finns variationer i mötesfrekvens och deltagande mellan stadsdelarna¹ utgör

1. Med "stadsdelar" avses även Mölndals stad.

dessa möten en etablerad struktur för att kunna bedriva SSPF-arbete. Alla elva stadsdelar hade en koordinatorfunktion men tjänstens omfattning varierade mellan 10 och 200 procent. Det centrala stödet från processledarna hos social resursförvaltning och polisen samt regelbundna koordinatormöten uppskattades av koordinatörerna. De uttryckte dock en frustration över att processledarna saknade mandat ute i stadsdelarna och påtalade ett stort behov av stöd ”uppifrån” – det vill säga från central respektive stadsdelsledningsnivå – för att lokalt kunna förankra SSPF.

En kärna i SSPF-arbetet handlar om att inhämta samtycke från vårdnadshavaren för att kunna samverka kring ungdomar på individnivå. Generellt tyckte arbetsgruppsmedlemmarna att deras grupp hade bra kunskaper om metoder, verktyg eller system *för att identifiera ungdomar i riskzon* men drygt var femte tycker att metodkunskaperna *för att inhämta samtycke* är ganska eller till och med mycket dålig. Det senare varierar mellan 22 och 87 procent i stadsdelarna. Totalt sett uppger nästan en tredjedel av arbetsgruppsmedlemmarna att de *inte* tagit upp någon ungdom till diskussion på ett arbetsgruppsmöte under perioden 1 januari 2014 till 31 januari 2015, och nästan två av tre svarar att de inte någon gång hade efterhört samtycke från föräldrar/vårdnadshavare under samma period. När det gäller arbetsgruppens samlade metodkunskap *för att planera gemensamma individinsatser* bedömer cirka 30 procent att den är ganska eller till och med mycket dålig.

Ambitionen i SSPF att gemensamt planera, genomföra och följa upp koordinerade och tidiga insatser på individnivå har dock endast realiserats fullt ut i fyra stadsdelar. Goda exempel på åtagandeplaner på individnivå fanns i dessa stadsdelar och där fanns även exempel på arbete mot ungdomsgrupperingar samt övergripande åtgärder. I dessa stadsdelar kan det rent teoretiskt konstateras att de antagna vinsterna med SSPF-modellen kan komma individen till nytta genom synergieffekter av samlade och skyndsamma insatser. Även i dessa fyra stadsdelar fanns det dock utrymme att tydliggöra målen i åtagandeplanerna och uppföljningen av arbetet.

Variationen var stor mellan stadsdelarna när det gäller mötesledning, mötesinnehåll samt vad gruppmedlemmarna tycker om mötesinnehållet, diskussionsklimatet samt mötets handlingsförmåga. En fjärdedel av arbetsgruppsmedlemmarna tycker att den egna gruppen är ”ganska dålig” på att fatta gemensamma beslut, även om detta varierar mellan stadsdelarna.

När det gäller hinder för implementering av SSPF fanns det två faktorer som relativt många gruppmedlemmar upplevde som samverkanshinder i den egna stadsdelen: bristande ekonomiska resurser och bristande personalresurser. Andra eventuella hindrande faktorer såsom bristande samsyn, bristande kommunikation eller makt- och statuskillnader mellan olika verksamheter betonades i lägre grad. De lokala variationerna i synen på vilka hinder som föreligger för SSPF-samverkan är dock tämligen stora.

En majoritet av såväl arbets- som styrgruppsmedlemmar är överens om att SSPF-samverkan under 2014 bidragit till internt nytta i fråga om informationsutbyte, kontaktvägar, en helhetssyn på ungdomar i riskfyllda situationer samt samverkan mellan parterna inom andra forum. Vad gäller extern nytta, det vill säga om SSPF-samverkan bidragit till exempelvis tidigare insatser för ungdomar och bättre gemensamma förebyggande insatser, är medlemmarna mindre positiva: drygt hälften av styrgruppsmedlemmarna och bara en tredjedel av arbetsgruppsmedlemmarna bedömer att SSPF-samverkan i ganska eller mycket stor utsträckning har bidragit till detta. Den externa nytta som värderas högst är tidigare identifiering av ungdomar i målgruppen; här svarar varannan att SSPF har bidragit i åtminstone ganska stor utsträckning. Återigen varierar bedömningarna stort mellan stadsdelarna.

Att förstå orsakerna till att SSPF implementeras på olika sätt

SSPF-arbetet i Göteborgs stadsdelar och Mölndals stad ser väldigt olika ut. Skillnaderna gäller såväl de ämnen som behandlas på arbets- och styrgruppsmöten som omfattningen av koordinators tjänst, hens arbetsfokus och det stöd hen får i implementeringen av SSPF i den lokala kontexten. Bland de stadsdelar som bedriver ett SSPF-arbete som liknar modellen finns både stadsdelar som ur ett socioekonomiskt perspektiv² har relativt sett svårare problem att hantera och stadsdelar med relativt begränsade sådana problem. Således finns det inget som direkt tyder på att graden av implementering av modellen skulle hänga ihop med tyngden av socioekonomiska problem.

Tre grupper av stadsdelar identifierades med avseende på hur långt de har kommit i sin implementering:

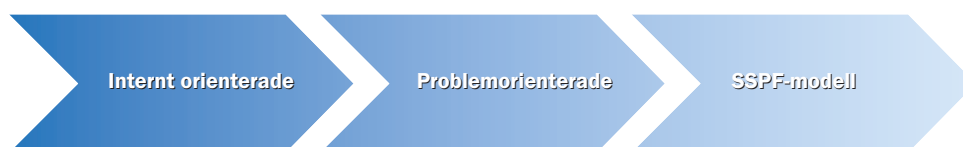
- *SSPF-modell* – stadsdelar vars SSPF-arbete motsvarar modellen, främst med avseende på att arbetsgruppen (under 2014) har identifierat ungdomar i behov av SSPF samt gemensamt planerat och genomfört samtidiga insatser åt dem. Fyra stadsdelar identifierades i denna grupp.
- *Problemorienterad* – stadsdelar vars SSPF-arbete har bidragit till att identifiera ungdomar i behov av SSPF men som inte (under 2014) gemensamt planerat och/eller genomfört samtidiga insatser. Fyra stadsdelar identifierades i denna grupp.
- *Internt orienterad* – stadsdelar vars SSPF-arbete främst har rört organiseringen av gruppens arbete och/eller har präglats av mer generella diskussioner och frågor kring SSPF:s syfte och mål. Tre stadsdelar identifierades i denna grupp.

Inom varje grupp finns också skillnader; till exempel återfinns i den problemorienterade gruppen stadsdelar som är närmare ett fullständigt SSPF-arbete än an-

² Exempelvis andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd och andelen elever som efter högstadiet var obehöriga till ett nationellt program (se vidare avsnitt 2.4).

dra i samma grupp – exempelvis genom att de tidigare har arbetat mer konkret med ungdomar. Indelningen av stadsdelarnas SSPF-arbete beskrivs således bättre med en glidande skala.

Steg i implementeringen av SSPF

Indelningen stöds av medlemmarnas egna bedömningar av samverkan: i de fyra stadsdelar vars SSPF-arbete vi har definierat som ”SSPF-modell” beskriver medlemmarna nästan enhälligt att samverkan fungerar ganska eller mycket bra, medan andelen som gör denna bedömning i de andra grupperna är mindre.

Hur kan skillnader i implementeringen förklaras? Stadsdelarna i gruppen ”SSPF-modell” utmärker sig på följande punkter:

- Koordinatortjänsten omfattar minst 50 procent
- Koordinatören har en god förståelse för SSPF:s syfte och hur gemensamma insatser ska genomföras inom SSPF
- Koordinatörens chef har en god tilltro till eller förståelse för SSPF
- Koordinatörens chef har gett koordinatören mandat att bedriva SSPF som det är avsett, det vill säga i form av gemensamt arbete på individ- och gruppnivå, eller så tar koordinatören själv mandat och sätter agendan
- Arbets- och styrgrupper är handlingsfokuserade och har god mötesledning
- Arbets- och styrgruppsmedlemmar förbereder sig inför möten, särskilt vad gäller vilka ungdomar som observerats vara i riskzon

Förslag och rekommendationer

Sett utifrån den situation som rådde omkring 2004 råder det ingen tvekan om att arbetet med SSPF genom åren har kommit en bra bit på vägen. SSPF-modellen ger en tydlig struktur för hur arbetet kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk kan organiseras.

Överlag behöver det inom SSPF-arbetet dock skapas en kultur av agerande och av uppföljning på alla nivåer: från individarbete med ungdomar till stadsövergripande styrning.

Några första förslag riktas främst till **enhetschefen med ansvar för SSPF** på social resursförvaltning för beaktande och diskussioner både inom förvaltningen och med övriga berörda.

- Bered frågan om att införa en stadsövergripande styrgrupp för SSPF. En övergripande styrgrupp skulle behandla övergripande frågor för staden, såsom att ge tydliga och enhetliga riktlinjer kring villkoren för SSPF som helhet och fastslå hur ramverket ska se ut. Styrgruppen skulle också skapa förutsättningar för att implementeringen av modellen, och i synnerhet förutsättningarna för processledarna att stödja stadsdelarna i implementeringen, skulle vara desamma överallt.
- Undersök vilka befintliga stadsövergripande forum som kan användas för att lyfta SSPF i syfte att dels främja och förankra modellens mål och syfte, dels möjliggöra central återkoppling och uppföljning. Exempelvis utgör sektorchefsnätverket och strategisk samverkansgrupp möjliga forum för förankring av SSPF.

Ett första beslut för en övergripande styrgrupp – utöver att SSPF-modellen ska implementeras i sin avsedda form – skulle vara att koordinatortjänsten bör omfatta minst 50 procent av en heltid. *Ett andra viktigt beslut* skulle vara att kvalitetssäkra implementeringen av SSPF-modellen för att säkerställa att modellens grundpelare får genomslag. Som hjälp i detta har de principer för ett kvalitetssäkringsarbete som lyfts fram i denna utvärdering samlats i bilaga 2. *Ett tredje viktigt beslut* är därmed att under en tidsbegränsad period satsa på utvecklingsarbete för att få en jämnare implementering av SSPF och sedan genomföra en utvärdering för att följa upp hur väl modellen bidrar till att uppnå de önskade resultaten.

Några andra förslag riktas främst till **processledarna**. Det behövs ett fortsatt arbete för att skapa förståelse för SSPF-modellen och inte minst för att agerandet kring individärenden ska utgöra kärnan i SSPF. SSPF-modellen i dess nuvarande utformning är främst en struktur för samverkan. Nu när denna grundstruktur är på plats kan fokus riktas på innehållet.

Utifrån resultaten i denna utvärdering bör metodutveckling övervägas inom åtta områden:

- Tidigare och mer heltäckande identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk
- Tydlig mall för åtagandeplaner som utgår från kända risk- och skyddsfaktorer och, där så är möjligt, från kunskapsbaserade insatser
- Inhämtning av samtycke
- Insatser riktade till ungdomar som redan utvecklat kriminellt beteende och/eller missbruk – och i synnerhet där det initialt inte är möjligt att få samtycke
- Insatser riktade till grupperingar/ungdomsgång i behov av SSPF
- Kunskaper om psykologiska insatser vid psykisk ohälsa kopplad till kriminalitet och missbruk

- Samverkan med civilsamhället, det vill säga föreningar, ideella organisationer med flera
- Fast dagordning för styrgrupper

Dessa förslag beskrivs mer i detalj i rapportens kapitel 5. Några goda exempel på hur SSPF-arbete kan gå till på så väl individ-, grupp- som övergripande nivå beskrivs också, liksom förslag på åtagandeplaner och en gemensam bedömningsmall.

Det behövs diskussioner på stadsövergripande nivå om den så kallade city/Centrum-utmaningen. SSPF:s grundstruktur fungerar väl för så gott som alla stadsdelar utom Centrum. Personal i stadsdelen Centrum möter både ungdomar som bor i Centrum och ungdomar som bor i andra stadsdelar men som reser in till Centrum för att gå i en centralt belägen skola och/eller för att vistas där på fritiden. Om inresande ungdomar tas upp inom ramen för Centrums SSPF-arbete riskerar fokus, och resurser, att läggas på ”fel” ungdomar. Ytterligare krav ställs på arbetsgruppsmedlemmar i Centrum i att de behöver kunna identifiera vilka ungdomar som är folkbokförda i Centrum – och som kan lyftas på Centrums SSPF-möten – men också att de snabbt kommunicerar med SSPF-koordinatoren i andra stadsdelar/kommuner kring inresande ungdomar. Diskussionerna bör tydliggöra vilket stöd Centrums koordinatörer kan vara i detta.

Till sist finns några förslag som också kan betraktas som metodutveckling på ett övergripande plan men som vi ändå har valt att rikta direkt till **koordinatorena**. En bra förståelse för vilka kompetenser en SSPF-koordinator behöver är en fördel om den egna rollen ska kunna utvecklas. Några sådana kompetenser som framkom i intervjuerna inbegriper:

- 1) Vad är SSPF? Teori, mål och syfte samt koordinators egen roll
- 2) Risk- och skyddsfaktorer för brott, särskilt strategiska brott, och kunskaper från utvecklingskriminologi
- 3) Preventions- och interventionsåtgärder, exempelvis förståelse på universell, selektiv och indikerad nivå
- 4) Förståelse för socialt arbetes organisering och arbetssätt
- 5) Möteslednings- och koordineringsfärdigheter, exempelvis att skapa goda relationer, att planera insatser
- 6) Bedömningsmallar och åtagandeplan – att göra dessa systematiskt och strukturerat utifrån mål som är realistiska och meningsfulla för ungdomen samt följer ett preventionsbaserat arbete i det att risken för kriminalitet kan förväntas minska om målet uppnås.

Kompetenser kring åtagandeplaner bör utvecklas. Ett exempel på en åtagandeplan ges i denna rapport. Vårt förslag är att varje koordinator till ett koordinatormöte

tar med sitt bästa lokala exempel på tydlig målsättning i en åtagandeplan, som underlag för en gemensam diskussion och inspiration.

Det behövs en bättre dialog mellan arbetsgrupper, styrgrupper och stadsdelsledning huvudsakligen för att bättre förankra SSPF högre upp i stadsdelen men också för att skapa möjlighet för stadsdelsledningen att ta ansvar för SSPF. Det skulle innebära att koordinatören förmedlar informationen ”uppåt”, exempelvis med kort, koncis information om positiva resultat i enskilda ärenden såväl som övergripande statistik. Avsikten är att rikta fokus på om rätt förutsättningar föreligger för insatser till nytta för individarbetet med ungdomarna.

Mötesledningen vid arbetsgruppsmötena skulle kunna ses över i de problemorienterade och internt orienterade grupperna. I många fall tog de allmänna diskussionerna över mötet och det fanns inget tydligt fokus på att identifiera ungdomar. Ett sista konkret förslag är därför att vända på dagordningen och börja med att diskutera individärenden.

2. Inledning

2.1 Rapporten i din hand

Denna rapport handlar ytterst om hur vi som samhälle reagerar när ungdomar är på väg mot ett kriminellt liv. Forskningen är ganska tydlig i denna fråga: en brottslig karriär under tonårstiden ökar risken väsentligt för en fortsatt kriminell livsstil (Moffit, 2003; se också Andershed och Andershed, 2005). Att begå brott och börja med andra närliggande normbrytande beteenden kan å ena sidan till viss del anses som ett individuellt val. Å andra sidan kan perioden under tonåren betraktas som en period där ungdomar behöver vägledning och stöd för att hitta ett tillfredsställande liv utan att hamna i kriminalitet. Vad händer om samhället inte agerar och låter några ungdomar utveckla en kriminell livsstil? En sådan livsstil är mycket svårare att förändra som vuxen. Att förhindra en kriminell utveckling är något som både samhälle och individ vinner på. Den vinsten kan dock anses som en positiv bieffekt av något ännu större: att samhället hjälper ungdomar som befinner sig i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil att hitta goda, alternativa utvecklingsmöjligheter. Hos dessa ungdomar brister ofta någonting i de ordinarie stödsystem som de flesta av oss växer upp med: en familj som är ”god nog”, en tillräckligt bra skola, kompisar, givande fritidsintressen och ett visst mått av framtidshopp och självtillit. Om det ordinarie systemet brister behövs samhällets engagemang. Hur ska detta engagemang se ut? Vilka aktörer ska ingripa, när och hur? Och vad är det som fungerar för att unga som löper risk att utveckla ett kriminellt liv ska upptäckas i tid? Dessa frågor utgör ramen för denna rapport.

Det finns inga givna lösningar på nämnda frågor, men möjliga svar finns i resultatet som redovisas i denna rapport. Rapporten är inriktad på en modell för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller drogmissbruk. Modellen heter SSPF och har använts i fyra kommuner³ i Göteborgsregionen sedan 2007. Rapporten fokuserar på användningen av SSPF i Göteborgs Stads tio stadsdelar och i grannkommunen Mölndals stad. Vad är SSPF-modellen och hur har den implementerats? Finns det variationer mellan stadsdelarna/områdena? Kan variationer förstås mot bakgrund av om-

³ Göteborg, Mölndal, Ale och Partille.

rådenas olika förutsättningar? Det är viktigt att samhället kan erbjuda ett jämlikt stöd till ungdomar som är på väg mot kriminalitet. Vilka förutsättningar finns för att modellen ska fungera och vilka goda exempel är det möjligt att dra lärdomar från? Rapportens svar och diskussioner syftar till att lyfta fram och sprida de arbetssätt som bidrar till en lyckad implementering i Göteborg och Mölndal – för att andra ska kunna inspireras och ta efter. Underlaget tjänar också som en grund för att identifiera möjliga utvecklingsområden först och främst i Göteborgs och Mölndals kommuner. Det finns även en förhoppning om att rapporten kan vara till nytta för andra kommuner som brottas med frågan om hur de ska organisera sig när det gäller ungdomar i riskzonen för kriminalitet och liknande normbrytande beteenden.

Rapporten utgör en så kallad implementeringsutvärdering av SSPF i Göteborg och Mölndal. Detta betyder att fokus är inriktat på att beskriva vad idén var med projektet eller verksamheten, i vilken utsträckning idén har realiserats och vilka processer som har bidragit till eller förhindrat att idén har realiserats i praktiken. SSPF har varit igång (i olika former) sedan 2007 och en kortare historik om SSPF:s framväxt är viktig för att förstå varför vi valt att göra en implementeringsutvärdering. Genom att få en bild av bakgrunden till SSPF:s tillblivelse får man en bättre förståelse av dagens situation och hur långt SSPF har utvecklats.

2.2 SSPF:s framväxt i Göteborg och Mölndal

Under åren 2001–2002 pågick allvarliga uppgörelser mellan rivaliserande kriminella gäng i Göteborg, exempelvis inträffade skjutningar på öppen gata och andra offentliga platser. På ett politiskt plan växte oron över denna händelseutveckling och det fanns en politisk enighet om att göra någonting för att stävja den negativa spiralen och förhindra ytterligare eskalering av våldet. Parallellt med den politiska diskussionen var polisen bekymrad över en tillsynes växande problematik kring ungdomar som hamnade i kriminella gäng. En rapport om situationen kring gängkriminaliteten, skriven av en av polisens analytiker (Johansson, 2004), visade att cirka 75 procent av de grovt kriminella individerna hade växt upp i fyra av stadens (dåvarande) 21 stadsdelar: Gunnared, Lärjedalen, Bergsjön och Biskopsgården.

Mot denna bakgrund kallade den dåvarande kommunstyrelseordföranden i Göteborg – Göran Johansson – till sig högsta ledningen för polisen, åklagarmyndigheten, utbildningsförvaltningen, Göteborgs Stad och Förvaltnings AB Framtiden⁴. En styrgrupp med representanter från samtliga parter högsta ledning skapades för att ta fram förslag till lösningar. Ur dessa diskussioner föddes en ny verksamhet i Göteborg – Ung och Trygg – som syftade till att förhindra rekrytering till kriminella gäng. Ung och Trygg är en centralt placerad verksamhet i Göteborgs Stads organisation med mål att stödja stadsdelarna i att exempelvis organisera sig kring

⁴ En fastighetskoncern som ägs av Göteborgs Stad och som omfattar bostäder, fastighetsförvaltning, produktion av nya bostäder och störningsservice.

ungdomar i riskzonen för kriminalitet och rekrytering till kriminella gäng. Med en central organisation skulle ungdomsfrågan lyftas till en högre nivå och en plattform skapas för olika verksamheter – såsom polisen och kommunala aktörer – för att tydliggöra hur samverkan skulle gå till. En viktig del i strategin var att workshopar skulle arrangeras i de fyra stadsdelarna för att fånga upp idéer från de som arbetade nära ungdomarna.

Beslutet var initialt att starta Ung och Tryggs arbete i de fyra stadsdelarna år 2004. Arbetet med att få igång samverkan inleddes på ett övergripande, strategiskt plan. Exempelvis togs en gemensam vision fram: ”En trygg och säker stad där alla känner delaktighet”. Genom workshopar utformades handlingsplaner för utveckling av samverkan. Denna fas kan betraktas som en strategisk organisering av hur samverkan och dess villkor skulle se ut (se Forkby och Larsen, 2005).

Under 2005–2006 drabbades stadsdelen Backa – som inte tidigare varit ett av de områden som fått stöd av Ung och Trygg – av omfattande oroligheter där territoriella ungdomsgäng skapade stor otrygghet i stadsdelen. Stora delar av Ung och Tryggs arbete kom därmed istället att bli förlagt till denna stadsdel. Andra stadsdelar och polisen tyckte att sättet att arbeta i samverkan skulle gälla för hela Göteborg. År 2006 gjordes en omstart inom ramen för Ung och Trygg och arbetet kom att gälla för stadens (då) samtliga 21 stadsdelar och det utökades samtidigt till grannkommunen Mölndal. Fyra styrgrupper skapades under den övergripande styrgruppen för att styra och skapa organisatoriska förutsättningar för det lokala arbetet på stadsdelsnivå.

Samverkansarbetet drevs fortfarande på en strategisk nivå men det fanns en växande förståelse för behovet av att komma nära och arbeta mer strukturerat i samverkan kring ungdomar. De berörda aktörerna – däribland polisen, socialtjänsten och skolan – upplevde ett hinder med att arbeta kring individer till stora delar oberoende av varandra, i ”stuprör”. Exempelvis tog det för lång tid att skicka information mellan aktörer, aktörernas olika utredningar och bedömningar riskerade att vara ofullständiga utan en direktkommunikation sinsemellan om de berörda ungdomarna, och man agerade alldeles för långsamt vad gäller enskilda ungdomars negativa utveckling. I synnerhet saknade polisen och socialtjänsten strukturer för eller vana av att arbeta och dela information på individnivå. För att komma längre med det individuella arbetet och samtidigt försöka lösa ”stuprörproblemen” påbörjades arbetet med samverkansmodellen SSPF.

I Danmark fanns erfarenhet av att arbeta i SSP-samverkan – det vill säga utan fritid – på en övergripande, strategisk nivå. Ung och Trygg tog efter delar av det upplägget men med mycket mer fokus på att också arbeta på individ- och grupp-nivå. En egen modell togs fram och implementerades 2007 i samtliga stadsdelar i Göteborg med fokus på att förebygga kriminalitet och rekrytering till kriminella gäng. SSPF var alltså ett ”verktyg” i arbetet med Ung och Trygg.

2011 genomgick Göteborg en organisatorisk förändring där de 21 stadsdelarna slogs samman till tio. Samtidigt gjordes en organisatorisk förändring som innebar att Ung och Trygg förflyttades till kommunens centrala sociala resursförvaltning. Den centrala styrgruppen med ansvar för stadsdelarnas arbete gjordes om till en referensgrupp. Två processledare för SSPF – Anette Hillskär Malmfors på social resursförvaltning och Even Magnusson hos polisen – fick uppdraget att ta fram en gemensam modell för stadens SSPF-arbete. En grundbult var att varje ungdom har rätt till samma insats oavsett var hen bor. En annan var att man skulle känna igen sig i SSPF-forumet, vilket är en avgörande grundförutsättning för att bygga samverkan och samsyn över organisatoriska och geografiska gränser. Forumet skulle också komma närmare det direkta arbetet med ungdomar. På dessa grunder processades en modell för hela staden fram. Målet med SSPF breddades även något, till att ”förhindra och minimera ungdomars brottslighet, drogmissbruk och andra riskbeteenden”. Denna förändring gjordes då behoven till viss del antogs variera mellan stadsdelarna och det snävare målet att förhindra rekrytering till kriminella gäng var mindre relevant i vissa stadsdelar. Den nya modellen lanserades 2011. Den centrala referensgruppen lades ner 2014, men processledarna behölls med uppdrag att stödja stadsdelarna i deras SSPF-arbete.

2.3 SSPF-modellen

I det här avsnittet ska SSPF-modellen beskrivas närmare. Beskrivningen utgör en så kallad idealtypisk modell, det vill säga en beskrivning av hur SSPF-samverkan är tänkt att fungera under ideala förhållanden. En sådan beskrivning tjänar framför allt två syften.

Det första är att man måste vara överens om vad man pratar om, både i praktiken och i utvärderingen. Det måste finnas vissa grundpelare i en idé eller en insats som oavsett anpassning till den enskildes behov går att känna igen. Annars finns ingen förutsättning för samsyn och därmed heller ingen samverkan kring det man gör. Än mer viktigt är ett rättssäkerhetsperspektiv: att medborgaren får samma tillgång till tjänster och stöd oavsett var hen bor.

Det andra syftet handlar om att det i en utvärdering behöver finnas en samsyn kring exakt vad som utvärderas. För att bedöma om någonting har implementerats eller fungerar behöver man i förväg specificera insatsen eller interventionen och tydliggöra det bakomliggande syftet med insatsen, vad den består av och det förväntade utfallet. På utvärderingsspråk kallar man en sådan förklaring av dessa bakomliggande tankar för programteori. Programteorin utgör ramen för vad som utvärderas och hur exempelvis implementeringen bedöms.

Vilka är då grundpelarna i SSPF-modellen som togs fram 2011 för Göteborg och Mölndal? Det finns sex övergripande, organisatoriska aspekter:

1. En **styrgrupp** bestående av representanter från de fyra ingående parterna på områdeschefsnivå eller polisenhetschefsnivå. Styrgruppen har **återkommande möten**, exempelvis två gånger per termin.
2. En **arbetsgrupp** eller operativ grupp bestående av representanter från de fyra parterna i form av enhetschefer, rektorer, befäl eller liknande – med mandat att fatta beslut om resurstilldelning. Andra roller kan också vara representerade, exempelvis socialsekreterare och särskilda socialsekreterare vid polisen eller så kallade fältare⁵. Arbetsgruppen har **återkommande möten**, exempelvis varje eller varannan vecka.
3. En **SSPF-koordinator** (minst) som både samordnar arbetet och kan utföra arbete direkt gentemot ungdomar. Koordinatorn deltar i både arbets- och styrgruppsmöten. Koordinatorn utses av och tillhör en av de tre kommunala parterna i SSPF.
4. Arbetsgruppens deltagare samverkar både kring enskilda och grupper av ungdomar samt kring övergripande (det vill säga universella) åtgärder. Centrala verktyg i arbetet är **samtycke** från vårdnadshavaren till att dela information och **gemensamma åtagandeplaner** antingen på individ- eller gruppnivå.
5. Styrgruppens deltagare samverkar kring strategier och mål för arbetsgruppen, resurser och andra förutsättningar för arbetsgruppens insatser, budget och beslut om metodutveckling.
6. En viktig arbetsprocess ingår som ytterligare en ”grundpelare” i SSPF-modellen. På arbetsgruppens möten delas dagordningen upp mellan det allmänna – exempelvis nulägesituationen i området och en kalender med gemensamma åtaganden – och individarbete, exempelvis nya ärenden, att skapa gemensamma åtagandeplaner och uppföljning av tidiga ärenden. Idén är att nya ärenden kan identifieras utifrån allmänna diskussioner om problemen i det lokala området. Fyra perspektiv – utifrån de fyra parterna – på en ungdom kan möjliggöra en samlad och bättre bild av ungdomens riskfaktorer. Att man har frekventa möten betyder att inhämtande av samtycke och i nästa steg den gemensamma åtagandeplanen kan verkställas *snabbt* och *samtidigt*. Avsikten är att utnyttja den extra kraften eller synergieffekten som ligger i att reagera snabbt och samtidigt, utifrån en samlad bild av den berörda ungdomen.

Behoven av SSPF kan betraktas på två nivåer: dels hos ungdomarna som målgrupp, dels på en organisatorisk nivå, när det gäller organisering av myndigheternas respons. Vad gäller **ungdomarna** i riskzon för kriminalitet och drogmisbruk innebär behoven på ett övergripande plan att ungdomar uppmärksammas, får rätt insatser

5 Uppsökande ungdomsarbetare.

utifrån bedömningar av individernas behov samt att insatsernas effekt följs upp. På så sätt skiljer sig inte behoven inom ramen för SSPF från de behov som varje aktör skulle stå inför om SSPF inte fanns. Med andra ord erbjuder SSPF inget nytt innehåll till insatser eller nya arbetsmetoder för ungdomar i riskzonen.

En viktig fråga i det här sammanhanget är i vilken utsträckning det finns ungdomar i SSPF:s målgrupp i de lokala områdena. Och vad är det som menas med ”i riskzon”? Inom forskningen brukar man utgå från de faktorer som statistiskt har koppling till att senare begå brott. Det kan vara individuella faktorer, såsom brist på självkontroll eller bristfällig emotionsreglering, sociala faktorer i familjen och kamratumgänget, likväl som strukturella faktorer som segregation och arbetslöshet. Oftast är det inte enstaka riskfaktorer som spelar en avgörande roll utan ackumuleringen av en rad faktorer och samspelet dem emellan (Andershed och Andershed, 2005).

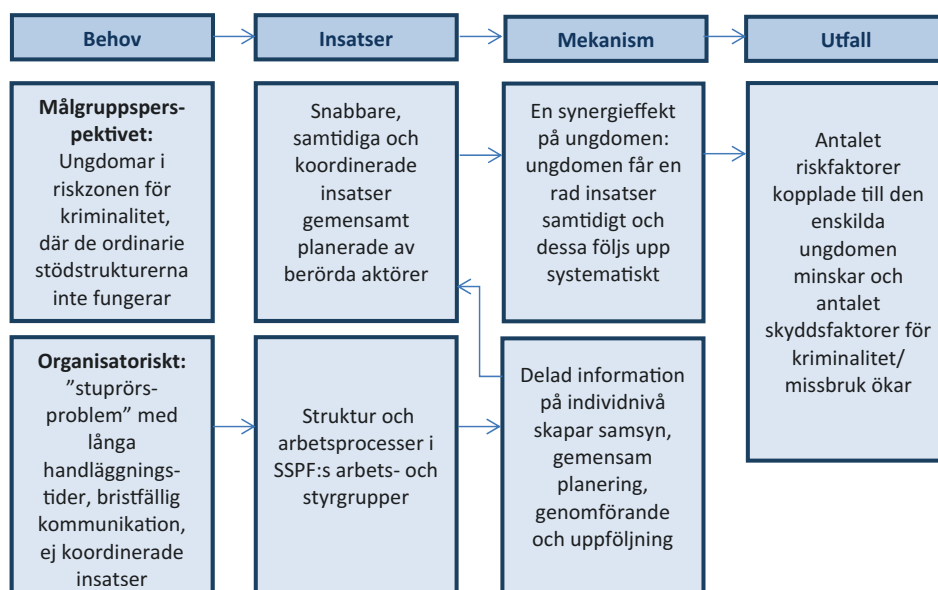
I SSPF-modellen finns det inget uttalat bedömningsätt eller verktyg för att specificera om en ungdom befinner sig i riskzon. Snarare förutsätts att ett professionellt beslut tas inom arbetsgruppen. Utan en tydlig definition är det naturligtvis svårt att uppskatta hur många ungdomar som befinner sig i riskzon i de enskilda stadsdelarna (och därmed hur mycket arbetsbördan skiljer sig mellan olika stadsdelar). Som en slags utgångspunkt för det minsta antal berörda ungdomar som kan förväntas finnas i ett område kan man använda statistik från nationella undersökningar av två relevanta riskbeteenden: andelen elever i årskurs 9 som begår brott respektive uppger ett visst mått av brottsbenägenhet, det vill säga en sammanslagning av olika individuella och sociala riskfaktorer med koppling till brott (se Brå, 2013). I Brå:s nationella undersökning av elever i årskurs 9 år 2011 uppgav 13 procent att de begått fler än fem brott (Brå, 2013). Enligt Brå:s brottsbenägenhetsskala bedöms 8 procent av eleverna ha hög brottsbenägenhet. 8 procent har burit kniv och 4 procent har slagit någon, som inte är en familjemedlem, så att denne enligt svarpersonens bedömning behövt sjukvård av något slag (detta definieras som allvarligt våld). 6 procent har provat cannabis och 2 procent har sålt droger. Ifråga om andra riskbeteenden visar samma undersökning att 34 procent har skolkat, 16 procent gjort sig skyldiga till skadegörelse och lika många begått stöld i affär. Dessa andelar av unga kan givetvis vara överlappande, att en och samma individ kan uppvisa flera riskbeteenden. Utifrån den här typen av genomsnittliga nationella referenspunkter är det rimligt att förvänta sig att cirka 10 procent av de unga befinner sig i riskzon – naturligtvis med variationer i olika områden och skiftande behov hos och villkor för ungdomarna.

Vad gäller behov av SSPF på **organisatorisk nivå** handlar det om att åtgärda ”stuprörsproblemet” (se ovan), för långa handläggningstider mellan parter, avsaknad av eller bristfälliga kommunikationskanaler samt frånvaron av koordinerade insatser. Det är på denna organisatoriska nivå som SSPF tillför någonting nytt: en

struktur för samverkan och gemensamma arbetsprocesser utifrån en helhetssyn.

Pawson och Tilley (1997) hävdar att en av de centrala utmaningarna i en utvärdering är att kunna identifiera den ”mekanism” som orsakar förändring eller som bidrar till att någonting nytt åstadkoms. ”Mekanismen” handlar om mötet mellan människors tankar, reaktioner och till och med känslor inför den nya insatsen (Pawson, 2013). I SSPF-modellen kan förändringsmekanismen anses vara att varje enskild aktör inför gruppmöten och i gemensamma arbetsprocesser motiveras att tänka utanför ”stupröret” och ser vinster i att dela information, att lära sig om andras arbete och att agera tillsammans. Således skulle detta innebära att de befintliga insatserna för ungdomar genomförs snabbare, samtidigt och med samsyn. Utfallet av arbetet för ungdomarna kan därmed förväntas vara en *bättre* effekt än om SSPF inte fanns, utifrån att ett samlat och tidigare agerande ger en kraftfullare synergieffekt. Genom att dessa samlade insatser också systematisk följs upp och justeras utifrån ungdomens behov är risken mindre att en ungdom ”faller mellan stolarna”. En förenklad programteoretisk modell för SSPF återfinns i figur 1.

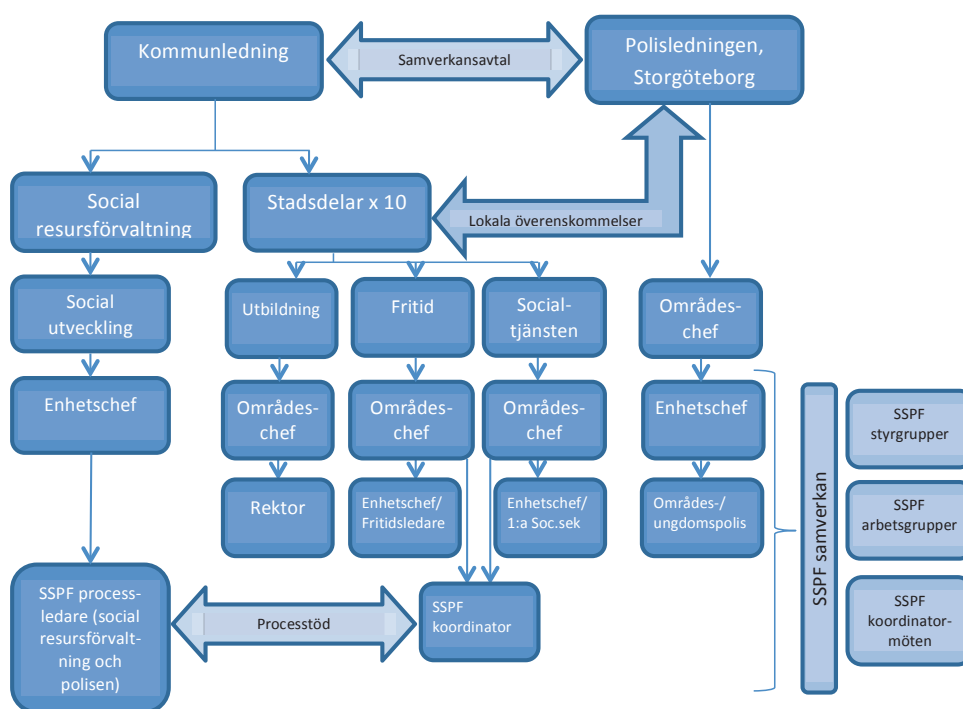
Figur 1 – En programteoretisk modell av SSPF

SSPF kan också beskrivas som en samverkansmodell inte bara mellan kommunala aktörer, utan även mellan kommunen och polisen. Polisen hade fram till 2015 en regional styrning, där Storgöteborgs polisområde ingick. Detta område var i sin tur uppdelat i fyra operativa områden: Centrum, Nordost, Väster och Hisingen. Eftersom SSPF utvecklades inom ramen för en stadsövergripande satsning mot ung-

domskriminalitet – där alla ungdomar i staden skulle ha samma möjligheter till insatser från SSPF – finns det ytterligare en samverkansnivå att beakta, nämligen kommunledningen. I och med att den ursprungliga centrala styrgruppen lades ner är ägarskapet eller ansvaret för SSPF begränsat till processtöd från social resursförvaltning och polisen. Detta stöd ges huvudsakligen i form av koordinatormöten som processledarna organiserar cirka tre gånger per termin. Här träffas koordinatörer från alla SSPF-områden för att diskutera utvecklingsarbete och för att nätverka och byta idéer. Processledarna erbjuder också stöd och vägledning till arbets- och styrgrupper genom studiebesök. Ett organisationsschema för SSPF i Göteborg återfinns i figur 2. Organisationen i Göteborg skiljer sig från Mölndal genom att Mölndals koordinator återfinns i en central enhet direkt under kommunledningen.

Figur 2 – Organisationsschema för SSPF

Utifrån detta organisationsschema kan ansvaret för SSPF-samverkan beskrivas ligga på tre olika nivåer: 1) mellan kommunledning och polisledning när det gäller samverkansavtal; 2) mellan kommunala aktörer och polisen på stadsdelsnivå (eller kommunnivå i Mölndal); 3) mellan social resursförvaltning och stadsdelarna/Mölndal i form av processtöd (exempelvis till koordinatörer).

Denna organisering av samverkan innebär att inbyggt i det övergripande an-

svaret eller ledningen av SSPF finns det fem eventuella ”stuprör” i form av social resursförvaltning, stadsdelarnas tre verksamheter – skola, socialtjänst och fritid – samt polisen. Med andra ord behöver man gå hela vägen till kommun- och polisledning för att finna det övergripande ansvaret för SSPF. Denna högsta ledning kan i vissa avseenden anses vara för organisatoriskt avlägsen för att effektivt kunna hantera övergripande styrningsfrågor.

2.4 Utvärderingens mål och syfte

SSPF är en modell som togs fram för att bättre organisera insatser för ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk. Antingen tillämpas ”business-as-usual” med de ”stuprörproblem” som *antas* föreligga eller så väljer man att samverka inom SSPF. Om man utgår från att SSPF bygger på en genomtänkt teori, vilket i sin tur bygger på en grundlig analys av problemet, kan SSPF antas leda till en bättre organisering kring problemet och förhoppningsvis även bidra till ett bättre resultat för ungdomarna i riskzon för kriminalitet och missbruk. Det innebär att SSPF som modell har en enorm vikt och bär ett stort ansvar för hur samhället agerar för att stödja ungdomar i riskzon för kriminalitet och missbruk. Trots detta finns det inga tidigare utvärderingar av SSPF eller av den danska SSP-modellen, som SSPF inspirerats av. Den göteborgska modellen utgör en utveckling av den danska modellen. En av skillnaderna är en tydlig ambition att arbeta på individnivå (vilket saknas i den danska modellen).

Ett par viktiga frågor infinner sig: ”Fungerar modellen? Blir det bättre för ungdomarna?”. Svaret kräver en effektutvärdering där exempelvis en grupp ungdomar följs genom SSPF och viktiga förändringar i deras beteende fångas upp. Syftet med den här utvärderingen är emellertid att undersöka *implementeringen* av modellen och inte utfall eller effekter på individnivå. Det finns några goda och vetenskapligt belagda skäl till detta. Många samhällsbaserade interventioner lider av implementeringsproblem (Pressman & Wildavsky, 1984; Dane & Schneider, 1998). I en översikt av interventioner mot ungdomsbrottslighet konstaterade Evans-Chase och Zhou (2012) att 85 procent av interventionerna som de undersökte brast i implementeringsavseende. Utvärderingar av liknande samverkansformer i Sverige såsom exempelvis ”Västbus” visar också på stora svårigheter med implementering (Melke, 2015). En effektutvärdering är resurskrävande i fråga om både tid och pengar. Man kan också, som Epstein och Klerman (2012), vara kritisk till att lägga tid och energi på att försöka utvärdera interventioner utan att först ta reda på hur interventionen är tänkt att fungera och om den har sjuösatts så som det var avsett. Epstein och Klerman argumenterar för att först utforska programteorin och dess implementering innan man planerar en effektutvärdering. Först när man kan konstatera att man har en utvärderingsmodell med de rätta resurserna, med avsedd målgrupp och insats samt att mekanismerna fungerar som planerat, då ska man

utvärdera effekten. På så sätt säkerställs att själva ”systemet” fungerar innan det är meningsfullt att undersöka resultatet av det.

SSPF:s framväxt har skett under skilda former i olika geografiska områden med skiftande behov och förutsättningar. Utifrån denna organiska framväxt kan man förvänta sig att modellen är förankrad i olika grad och används på olika sätt i olika stadsdelar. Göteborg är en segregerad stad sett till socioekonomiska faktorer (Göteborgs Stad, 2014). Exempelvis var andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd 2013 (någon gång under året) 29 procent i Östra Göteborg, 26 procent i Angered men runt 5 procent eller mindre i Örgryte-Härlanda, Centrum och Majorna-Linné (Nilsson och Almberg, 2015). Andelen ungdomar som var obehöriga till ett nationellt program (skolstart 2014) var 30 procent i Angered och Bergsjön, 23 procent i Lundby, 16 procent i Västra Hisingen och 11 procent i Norra Hisingen. I resterande stadsdelar var den andelen 9 procent eller mindre.⁶ Andelen ungdomar som var obehöriga till ett nationellt program är upp till fyra gånger större i en stadsdel jämfört med en annan. Det finns ingen inget direkt samband mellan en mer utsatt socioekonomisk situation och en brottslig karriär, men ekonomisk utsatthet är en generell riskfaktor för att hamna i brott (Andershed och Andershed, 2005). Mer specifikt kring riskfaktorer har det visat sig att ungdomar som inte presterar bra i skolan löper större risk än andra barn att börja begå kriminella handlingar (Andershed och Andershed, 2005). Det saknas statistik över ungdomsbrottslighet på stadsdelsnivå⁷ men det är rimligt att utgå från att brottsligheten i vissa stadsdelar är betydligt högre än i andra.

Mot denna bakgrund finns det skäl att anta att SSPF som samverkansform i tio stadsdelar i Göteborg samt i Mölndal utgör en mångfacetterad arena där implementering och genomförande kan variera. Inom utvärderingsvetenskap varnar Pawson (2013) för betydelsen av lokala kontexter och hur dessa kan påverka utfallet av en viss intervention. I stället för att försöka kontrollera för en lång rad av potentiellt betydelsefulla kontextuella faktorer, föreslår Pawson att man ska studera vilka kontexter som gynnar respektive hindrar en viss modell eller intervention. En implementeringsutvärdering ger möjlighet att identifiera sådana gynnande eller hindrande kontexter vilket skapar förutsättningar för att kunna modifiera eller utveckla modellen.

Utifrån den ”baslinjemätning” som finns i beskrivningen av framväxten av SSPF (avsnitt 2.2), skapade SSPF inledningsvis *möjligheten* för aktörer utan vana att samverka med varandra att för första gången träffas. I takt med tiden har en lös idé utvecklats till en konkret form för samverkan kring insatser för enskilda ungdomar. SSPF-modellen ska gälla för hela Göteborg och Mölndal men det finns mycket beslutsmakt hos de olika stadsdelarna, vilket kan resultera i att implementering sker på olika sätt. Ett av de främsta skälen till att SSPF skapades var att man ville

6 Källa: Gymnasieantagningen, GR Utbildning.

7 Brottsförebyggande rådet (Brå) redovisar statistik enbart på kommunnivå.

lösa ”stuprörsproblemet” mellan olika förvaltningar på stadsdelnivå men också mellan kommunen och polisen. Utan en instans med övergripande ansvar för SSPF styrs arbetet huvudsakligen av lokala aktörer med risk att de kan falla tillbaka i sina potentiella stuprör. I den här utvärderingen är vi främst intresserade av i vilken utsträckning modellen har implementerats, väl medvetna om att det finns olika förhållanden och viljor kring implementering. Hur hanteras dessa olika förhållanden och utmaningar vid implementering av en och samma modell? Vilka variationer finns i implementeringen och när blir dessa variationer en svaghet snarare än en styrka, exempelvis att det som implementerats är både långt ifrån modellen och inte når ungdomar i behov av stöd? Vilka förutsättningar eller hinder finns för den samverkan som ursprungligen avsågs?

Utvärderingens övergripande frågeställning är:

Hur har SSPF-modellen implementerats i Göteborgs stadsdelar och i Mölndals stad?

I denna frågeställning ingår särskilt tre frågor:

- Hur fungerar arbetsgruppsmöten för att bland annat identifiera nya ungdomar, planera gemensamma insatser tillsammans, utföra insatser och följa upp resultat av insatserna?
- Hur fungerar styrgruppsmöten för att bland annat skapa rätt förutsättningar för arbetsgruppens arbete?
- Vilka likheter och olikheter finns mellan Göteborgs stadsdelar/Mölndals stad och hur kan de förklaras av den lokala kontexten?

Således fokuserar utvärderingen på de första tre huvudmomenten i programteorin på organisatorisk nivå (se figur 1).

Det mer övergripande syftet med utvärderingen av SSPF-modellen i Göteborg och Mölndal är att den ska ligga till grund för ett mer kunskapsbaserat arbetssätt kring samverkan mellan polis och kommun och för fortsatt metodutveckling i de två berörda kommunerna. Uppdragsgivaren till denna utvärdering är social resursförvaltning i Göteborgs Stad som ansvarar för processledarna och därmed kvaliteten i SSPF-arbetet. Mölndals stad är en delfinansiär av utvärderingen. Således utgör social resursförvaltning i Göteborg och Mölndals stad de avsedda huvudanvändarna av denna utvärdering med rapporten som underlag för metod-/kvalitetsutveckling.

Det finns anledning att lyfta frågan om styrningen av SSPF på ett övergripande plan, mot bakgrund av att ingående stadsdelar till stora delar är självstyrande och social resursförvaltning enbart har en stödjande funktion i arbetsprocessen. Därmed finns det andra tänkbara användare av rapporten liksom andra användningsområden. Det finns en vinst i att tydliggöra de olika användarna och användningsområdena för att kunna styra utvärderingen mot den tänkta nyttan (Patton, 2008).

Genom att identifiera primära användare och den tänkta nyttan ökar förutsättningarna för att även sekundära användare får nytta av utvärderingen.

I tabell 1 redovisas fyra grupper av eventuella användare som har identifierats utifrån de preliminära diskussionerna med uppdragsgivaren, processledarna och SSPF-koordinatorerna.

Tabell 1 – Primära och sekundära användare och den förväntade nyttan med utvärderingen

Primäranvändare	Tillhörighet	Primär användning	Sekundär användning/ användare
Enhetschef med ansvar för SSPF	Social resursförvaltning	Metodutveckling av SSPF (t.ex. kvalitetssäkring)	(1) Riktlinjer/råd till Göteborgs Stads ledning/Strategisk Samverkansgrupp och därefter ut till SDN (2) Underlag till BRÅ för hur andra kommuner kan organisera sin samverkansstruktur i liknande projekt
Kommissarie med ansvar för det förebyggande arbetet	Polisen (Storgöteborg)	Besluts- och informationsunderlag (t.ex. för att motivera brottsförebyggande arbete inom polisen)	Informationsunderlag vid externa kontakter (t.ex. med media, allmänheten)
SSPF processledare	Social resursförvaltning/ polisen	Metodutveckling	
SSPF-koordinatorerna	Varje SDN i Göteborgs Stad/Mölnads stad	Kvalitetssäkring, kompetensutveckling och tydliggörande av roller, processer och arbetssätt	SSPF arbets- och styrgrupper samt ungdomar och deras familjer (genom ökad kvalitet i SSPF-arbetet)

3. Metod

Ett viktigt kvalitetskriterium för rapporter från FoU i Väst/GR är att de ska vara tillgängliga och relevanta för praktiker. Det ska samtidigt vara möjligt för läsaren att granska på vilka grunder och på vilket sätt studiens resultat har kommit till. Att rapporten beskriver val av forskningsmetoder och hur data har samlats in och analyserats är viktigt för att studiens kvalitet ska kunna bedömas.

3.1 Metodologiskt upplägg

Utvärderingen vilar vetenskapsteoretiskt på en programteoretisk grund (Pawson och Tilley, 1997; Pawson, 2013; Rossi, Lipsey och Freeman, 2004). Avsikten med att använda programteori i den här studien har beskrivits närmare i avsnitt 2.3, med den programteoretiska modellen redovisad i figur 1. Programteori är en av de främsta metoderna som används inom utvärderingsforskning. Avsikten med metoden är att man i förväg – och i dialog med de som designat eller utfört insatsen eller interventionen som ska studeras – tar fram en teori om insatsen/interventionen. Teorin avser inte (nödvändigtvis) akademiska teorier utan handlar om de tankar och antaganden som står bakom eller styr det som görs i praktiken. Med andra ord utgör den programteoretiska modellen som tas fram en *idealtyp* av praktiken. Visserligen kan ett kunskapsbaserat arbete dra nytta av akademiska teorier men en programteori avser just den praktik som ska studeras och det sammanhang där praktiken utförs. Man försöker precisera en modell som utifrån ett logiskt resonemang kopplar ihop målgruppens behov, insatserna som levereras, kausala mekanismer och förväntade utfall. Detta blir den modell som utvärderingen utgår från.

Denna utvärdering rör implementeringen av SSPF-modellen. Det betyder att vi värderar om den modell som beskrevs i avsnitt 2.3 (figur 1) har kommit igång i praktiken, eller med andra ord, hur följsam praktiken är gentemot modellen. Tanken bakom detta tillvägagångssätt är att Göteborg och Mölndal nu under några år har försökt implementera SSPF-modellen och det därmed är viktigt att veta om man har nått det önskade målet. Ytterligare ett viktigt skäl är att SSPF bygger på en tydlig idé om varför den här typen av samverkan behövs, exempelvis för att kunna agera snabbare, tidigare och mer kraftfullt. För att testa om idén leder till

bättre resultat i praktiken måste den sjösättas i verkligheten och idén (modellen) måste implementeras som avsett. På så vis kan vår metod för att utvärdera implementeringen av SSPF betraktas som en så kallad hierarkisk-rationalistisk design, där utgångspunkten är att följsamhet till modellen är möjlig i olika lokala områden med olika kontexter (Fernler, 2012).

Implementeringen av SSPF-modellen utvärderas med hjälp av fyra datakällor: 1) observationer av arbets- och styrgruppsmöten, 2) djupintervjuer med koordinatörerna, 3) en enkät till medlemmar i arbets- och styrgrupperna samt 4) dokumentation i form av protokoll från arbets- och styrgruppsmöten samt mallar för eller avidentifierade kopior av åtagandeplaner. En styrka med att använda fyra olika datakällor är att utvärderingens resultat bygger på ett mångfacetterat material. Därmed minskar risken för en ensidig eller skev bild av implementeringen. Analysen av datamaterialet vägs samman för att besvara frågeställningarna om hur väl SSPF-modellen har implementerats och vilka likheter och olikheter som föreligger i implementeringen lokalt. Avsikten är att triangulera analyserna av varje material, det vill säga jämföra resultaten med varandra för att stärka analysen och för att få en samlad bild av SSPF. Syftet med valet av varje metod, material och urval samt dessa fyra källors giltighet diskuteras närmare nedan.

Rapporten syftar först och främst till att erbjuda ett utvecklingsunderlag för SSPF-arbetet i Göteborg och Mölndal. Ett positivt respektive negativt fokus kan dock hamna på de lokala SSPF-verksamheter som deltar i utvärderingen i och med att ett av utvärderingens syften är att förstå gynnande respektive hindrande faktorer och skillnader härvidlag på lokal nivå. I syfte att behålla ett positivt utvecklingsfokus presenteras resultaten på lokal nivå i avidentifierad form. Även om en enskild stadsdel/kommun säkert kan känna igen sig i beskrivningar i resultatavsnitten är förhoppningen att en avidentifierad presentation av de lokala verksamheterna och deras gynnande respektive hindrande faktorer ska underlätta för den enskilda stadsdelen/kommunen att fokusera på hur man skulle kunna gå vidare med det egna SSPF-arbetet. Även om utvärderingen omfattar både Göteborgs tio stadsdelar och Mölndals kommun används i rapporten förenklat ordet ”stadsdel”.

3.2 Observationer

En viktig del av studien utgörs av observationer av varje stadsdels arbets- och styrgruppsmöten. Dessa observationer har huvudsakligen genomförts i ett explorativt syfte, det vill säga för att mer förutsättningslöst kunna undersöka hur mötena ser ut: vilka ämnen som diskuteras och vilka beslut, planeringsfrågor eller andra handlingar som kommer upp. Även om graden av följsamhet till SSPF-modellen är den övergripande frågan, är SSPF-modellen ganska öppen vad gäller innehållet i mötesdiskussionerna så länge man behåller fokus på ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk (och någon mer specificerad definition av ”riskzon” finns inte).

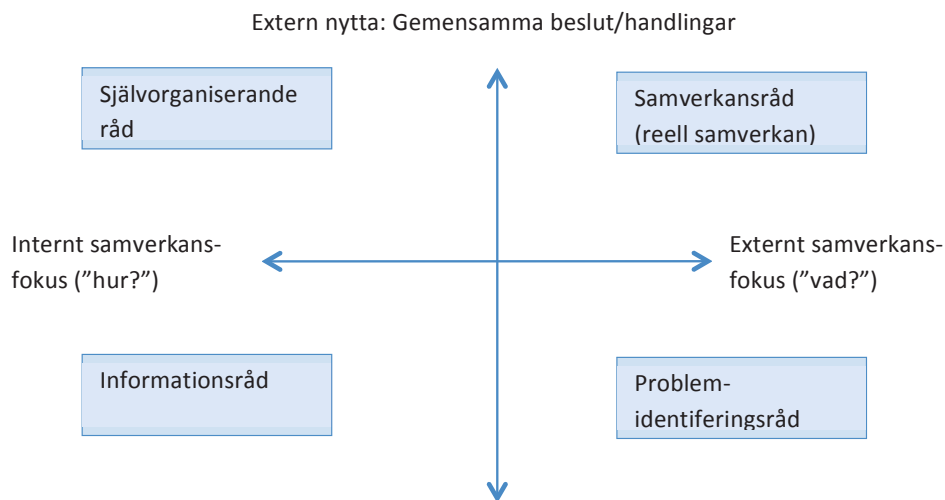
En observationsmall baserad på Patton (1987) togs fram för att ta öppna anteckningar (se bilaga 4). Anteckningar gjordes främst under mötet men ytterligare reflektioner noterades även efteråt.

När det gäller arbetsgruppsmöten genomfördes ett observationsbesök per stadsdel. Dessutom gjordes ytterligare ett besök i stadsdelar där individärenden hanterades på ett separat möte. De fyra första besöken på arbetsgruppsmöten gjorde två av författarna tillsammans och resterande besök genomfördes på egen hand. Avsikten med att göra de initiala besöken tillsammans var att jämföra användningen av mallen och våra uppfattningar av mötena, för att säkerställa ett samstämmigt förhållningsätt till observationerna. Utifrån de observerade arbetsgruppsmöten valde vi ut sex stadsdelar där vi också besökte styrgrupperna. Dessa sex stadsdelar valdes ut utifrån arbetsgruppsmötenas fokus och beslut/utfall för att täcka in en så stor variation som möjligt. Observationerna genomfördes huvudsakligen under våren 2014, men med några besök även under hösten 2014 och ett besök tidigt under 2015.

I ett nästa steg kodades anteckningarna från observationerna i verktyget Nvivo, ett program för kvalitativ analys. Öppen kodning användes, det vill säga begrepp och teman söktes i materialet för att förstå, gruppera och systematisera anteckningarna. Målet var att identifiera likheter och skillnader i anteckningarna som kunde ge svar på utvärderingens frågeställningar. Kodningar av alla anteckningar har kunnat jämföras, slås ihop eller utvecklas vidare. På så vis skapades induktivt – det vill säga genom att man successivt ”läser in” och skapar en förståelse av materialet – en kodningsstruktur som beskrev exempelvis hur arbetsgruppsmötena såg ut i praktiken.

Inspiration till en övergripande kodningsstruktur för anteckningarna hämtades från Liljegrens (2013) modell av fyra typer av samverkansråd (figur 3).

Figur 3 – Övergripande modell av samverkans typer

Kommentar: Modellen är en bearbetning av Liljegren (2013).

I Liljegrens modell finns två axlar eller dimensioner i samverkan: 1) om samverkansfokus är internt eller externt, det vill säga om fokus ligger på *hur* samverkan ska gå till eller *vad* samverkan ska åstadkomma; 2) om samverkansnyttan är intern eller extern, det vill säga till nytta för den enskilda parten i samverkan (exempelvis någonting nytt förs tillbaka till den egna verksamheten) eller till nytta i form av gemensamma beslut och/eller gemensamma handlingar för målgruppen. När både fokus och nyttan är intern kallar Liljegren (2013) denna typ av samverkan för *informationsråd*, det vill säga att samverkansparter utbyter information som *eventuellt* är till nytta för den egna verksamheten men det förekommer inga gemensamma beslut eller handlingar. När fokus är internt med avsikten att åstadkomma extern nytta – det vill säga till nytta för målgruppen – kallas detta för *självorganiseringsråd*, exempelvis utifrån att diskussioner präglas av hur de enskilda parterna i samverkan ska organisera sig för att komma åt problemet. Motsatsen är *problemidentifieringsråd*, där fokus är externt utan att någon konkret handling till nytta för målgruppen uppnås. Reell samverkan för Liljegren (2013) föreligger när både fokus och nytta är externt orienterad, det vill säga ett *samverkansråd* blickar utåt för att identifiera ett problem och tar gemensamma beslut om handlingsplaner.

Liljegrens (2013) modell har använts som kategoriseringsstöd i analysen och inte som ett sätt att värdera implementeringen av SSPF-modellen. Avsikten med att göra kopplingar till annan samverkansforskning var att hitta stöd för de analyser som kom fram i denna utvärdering.

De slutgiltiga kodningarna för respektive stadsdel jämfördes till sist med SSPF-

modellen för att förstå hur nära modellen stadsdelens SSPF-samverkan kunde bedömas vara (enligt observationsmaterialet). Analyserna av styrgruppsmöten och arbetsgruppsmöten jämfördes också för att undersöka kopplingar mellan dessa möten vad gäller fokus och vad som gjordes på mötena, exempelvis om styrgruppsmötet fokuserade på att strategiskt lösa de problem som arbetsgruppsmötet hade på ett operativt plan och/eller att arbetsgruppen försökte lösa uppdrag de fått från styrgruppen.

En begränsning med observationerna kan tänkas vara att de baseras på endast ett besök. Besöken var föranmälda och avsikten var att få en så vardagsnära bild av praktiken som möjligt. I regel tillfrågades koordinatören efter mötet om mötet brukade se ut som det gjorde under besöket. Svaren styrkte att de observerade mötena inte hade varit avvikande. På så vis hävdar vi (författarna) att observationerna ger en god täckning av SSPF-praktiken under 2014.

3.3 Intervjuer med koordinatörer

Intervjuerna med koordinatörerna utgör en annan central del i utvärderingen. Målet med intervjuerna var främst att förstå hur SSPF-arbetet har lagts upp av koordinatören och att förstå arbetets lokala förutsättningar. Intervjuerna var halvstrukturerade djupintervjuer, med intervjufrågor som rörde koordinatörens bakgrund, arbetsprocesserna inom SSPF samt kontextuella faktorer, exempelvis förankring och stöd i den egna organisationen, samt den lokala kontexten, exempelvis varierande ungdomsproblematisering. Intervjuguiden återfinns i bilaga 5.

Enskilda intervjuer gjordes med koordinatörer i tio av de elva stadsdelarna. Avsikten var att intervjua koordinatören i samtliga stadsdelar men en koordinatörstjänst var vakant under intervjufasen. Istället gjordes en kortare telefonintervju med den nya koordinatören när denna var på plats. I en stadsdel där det finns två koordinatörer som arbetar nära varandra intervjuades de samtidigt för att vi skulle få deras gemensamma bild. I en stadsdel där det finns två koordinatörer som arbetar geografiskt mer uppdelat intervjuades bara en av koordinatörerna. Intervjuerna gjordes huvudsakligen under hösten 2014, men med två intervjuer tidigt under 2015.

Intervjuerna spelades in och utifrån inspelningarna gjordes anteckningar som delades in i olika kategorier: exempelvis koordinatörens roll och bakgrund, dennes bild av SSPF, arbetsprocesser, kontextuella faktorer och goda exempel. Anteckningarna analyserades dels för att få en förståelse för hur nära SSPF-modellen som koordinatören hade ambition att nå med det lokala arbetet, dels utifrån vår analys baserad på koordinatörens uppfattningar av implementeringen. Intervjuanteckningarna gav stöd åt analysen av observationerna (som utgör det primära materialet för bedömning av implementeringen). Intervjuerna har till stor del använts för att förstå de lokala kontexterna för implementering, bland annat genom jämförande

analyser av exempelvis gynnande och hindrande faktorer i de olika stadsdelarna. Analysen av intervjuerna hade således både en beskrivande ansats (av den enskilda stadsdelen) och en jämförande ansats (mellan stadsdelar). Berättelser om goda exempel togs fram för att förstå hur olika aspekter av SSPF-arbetet kan gå till. Ingen kritisk analys har gjorts av de goda exemplen; snarare är avsikten att låta dem tjäna som exempel och möjligtvis inspiration i form av levandegjorda berättelser om SSPF.

Valet att göra en djupintervju med endast koordinatören grundade sig på att hen har en central roll i uppläggningsen av SSPF-arbetet och rimligen kan antas ha en bred och informerad helhetsbild av de lokala förutsättningarna. Utvärderingen kan dock ha missat relevanta åsikter hos andra nyckelpersoner men förhoppningen är att enkätens fritextsvar ska ha kompenserat för den bristen (se vidare avsnittet nedan).

3.4 Enkät

Avsikten med enkätundersökningen är att ge en generell bild av medlemmarnas egen syn på SSPF-arbetet och dess förutsättningar, hinder och framgångsfaktorer. Denna bild breddar den bild av SSPF-samverkan som framkommer via studiens intervjuer och observationer. Enkätsvaren ger samtidigt ett underlag för att bedöma om mekanismen på den organisatoriska nivån i SSPF-modellen (se figur 1) är i rörelse som avsett, exempelvis om medlemmar i gruppmöten gemensamt planerar insatser för ungdomar i riskzon. En enkätundersökning till SSPF:s gruppmedlemmar kan emellertid inte på objektiv grund visa på några uppnådda effekter utifrån målen med SSPF – det vill säga om den samverkan som bedrivits inom SSPF har lett till resultat för ungdomar i riskzon. Däremot ger enkätmaterialiet ett viktigt underlag för att bedöma hur väl SSPF har implementerats i de olika stadsdelarna/områdena.

Urval

Enkätundersökningen omfattar ett totalurval av samtliga SSPF-medlemmar i Göteborgs tio stadsdelar och Mölndals stad fördelade på 183 arbetsgruppsmedlemmar och 47 styrgruppsmedlemmar, det vill säga totalt 230 medlemmar. Gruppernas koordinatörer omfattas inte av urvalet; deras synpunkter på SSPF-arbetet inhämtades via intervjuer (se avsnitt 3.3). Urvalet utgår från varje enskild stadsdel, för att genom enkätsvaren kunna beskriva variationer mellan stadsdelarna. Detta innebär att vissa enskilda personer räknas två gånger i undersökningen, två personer till och med tre gånger. Det är personer som främst arbetar inom polisen, eller tillhör socialtjänsten i egenskap av socialsekreterare hos polisen anställda vid social resursförvaltning i Göteborgs Stad. En person härrör även från skolan. Dessa personer ombads⁸ att besvara enkäten för varje stadsdel där de deltar i SSPF-arbetet.

⁸ Genom ett e-postmeddelande som gick ut parallellt med första enkätutskicket.

Enkätinnehåll

Den webbaserade enkäten innehöll 25 frågor, i flera fall bestående av flera delfrågor.⁹ Utöver ett inledande avsnitt med bakgrundsfrågor var enkäten uppdelad på två större frågeavsnitt: ett avsnitt om ”gruppen och gruppens arbete” samt ett om ”nyttan med och resultatet av SSPF-samverkan”. I avsnittet om gruppen och dess arbete ingick frågor om SSPF-medlemmens syn på sådant som uppdragets tydlighet; mötesformer och samtalsklimat; stödet från koordinator; gruppens samlade kunskap, kompetens och handlingsförmåga; hinder respektive framgångsfaktorer för samverkan samt den egna arbetsaktiviteten. I det sista avsnittet ställdes frågor om synen på olika typer av resultat och nytta som det senaste årets SSPF-arbete bidragit till samt tilltron till SSPF som samverkansmetod. Enkäten återges i sin helhet i rapportens bilaga 6.

I framtagandet av frågorna har flera typer av underlag använts som utgångspunkt och inspiration: andra typer av samverkansenkäter/-frågor, SSPF-modellens grundpelare och inte minst resultat från observationer och intervjuer under projektets gång. Innan enkäten skickades ut testades den på två SSPF-koordinatorer, två processledare för SSPF samt kollegor vid FoU i Väst/GR som arbetar med angränsande frågor.

Flertalet av enkätens frågor är konstruerade med fasta svarsalternativ, genomgående med en möjlighet att med egna ord kommentera svaren. Även några helt öppna frågor ingick. Enkätens frågor har varit ”tvingande”; man har inte kunnat gå vidare i enkäten utan att besvara föregående fråga.

Datainsamling

Enkäten genomfördes med hjälp av ett webbformulär som skickades ut via e-post i början på februari 2015¹⁰. I huvudsak fick respondenterna besvara enkäten genom en unik digital svarslänk.¹¹ Tre automatiska påminnelser gjordes via enkätverktyget till dem som svar saknades från.¹² Varje påminnelse gav en tydlig effekt på svarsfrekvensen. Påminnelser gjordes även på mindre systematiska vägar, framför allt genom koordinatorerna.

Efter avslutad datainsamling har några mycket begränsat ifyllda enkäter tagits bort ur datafilen. Sju respondenters enkätsvar har behållits i analysen trots att de inte var fullständigt ifyllda men innehöll såpass många svar att det bedömdes vara en onödig förlust att ta bort dessa ur analysen även om svarspersonen inte gett en ”fullständig” bild av SSPF-samverkan utifrån hela enkäten.

9 Det exakta antalet frågor riktade till den enskilda respondenten avgjordes av svaren på några inledande frågor. Om man exempelvis inte varit på några gruppmöten exkluderades automatiskt enkätens frågor om hur man uppfattade mötesformerna.

10 Huvudutskicket gjordes den 3 februari; på grund av vissa brister i urvalsramens mejladresser fick några respondenter enkäten någon eller några dagar senare.

11 I några fall användes dock en öppen länk, i första hand för att möjliggöra för de personer som var medlemmar i två eller tre stadsdelars grupper (se ovan) att svara flera gånger.

12 Den 10, 17 respektive 27 februari.

Datafilen har därutöver korrigerats i ett väsentligt avseende. En första preliminär analys av svarsfrekvens och bortfall visade att styrgrupperna i flera stadsdelar hade en svarsfrekvens på över 100 procent, det vill säga att antalet enkätsvar översteg antalet medlemmar i gruppen. Efter en närmare granskning av svaren, särskilt de fria kommentarerna, samt med stöd av diskussioner med berörda koordinators, har 21 av ”styrgruppsmedlemmarnas” svar kodats om till ”arbetsgruppsmedlemmar”, då det med tämligen god säkerhet kunde konstateras att dessa medlemmar felaktigt beskrivit sig som styrgruppsmedlemmar i en av enkätens inledande bakgrundsfrågor^{13, 14}. Ett skäl till missförståndet kan vara att flera stadsdelar utöver arbetsgruppen har särskilt operativa undergrupper som lyder under arbetsgruppen.

Svarsfrekvens, bortfall och representativitet i svarsunderlaget

Totalt besvarade 164 SSPF-medlemmar enkäten: 125 arbetsgruppsmedlemmar och 39 styrgruppsmedlemmar. Enkätens bruttosvarsfrekvens är därmed 71 procent. Svarsfrekvensen är generellt bättre i styrgrupperna än i arbetsgrupperna: 83 jämfört med 68 procent (se tabell 2).

Några förhållanden är viktiga att peka på i sammanhanget: Urvalets e-postadressförteckning avseende styrgruppsmedlemmar var i tre fall inte heltäckande¹⁵. Dessa personer har ändå räknats med i urvalet, med resultatet att svarsfrekvensen för de tre berörda stadsdelarna försämras. I fråga om arbetsgrupperna ska det noteras att särskilt Centrums svarsfrekvens påverkas av de många berörda fristående skolorna i stadsdelen – vilka löpande inbjuds att delta men sällan kommer på mötena. Dessa skolor har ändå definierats som SSPF-medlemmar utifrån att de enligt SSPF-modellens grundtanke borde ingå i samverkan. Dessa fristående skolor har i urvalet räknats som en medlem per skola även i de fall inbjudan skickas till flera personer.

En jämförelse av de olika aktörerna som ingår i SSPF visar att svarsfrekvensen totalt sett är bäst för polisen, 90 procent, och sämst för skolan, 60 procent. En del-förklaring till skolans resultat är alltså de fristående skolornas begränsade närvaro/deltagande. Socialtjänstens och fritids svarsfrekvens är cirka 80 procent. Om arbets- och styrgrupperna behandlas var för sig är polisens svarsfrekvens fortfarande bäst i arbetsgrupperna och skolans svarsfrekvens sämst (88 respektive 60 procent, med socialtjänst och fritid på en nivå däremellan; se bilaga 7, tabell B1). I styrgrupperna – där urvalet begränsas till 47 medlemmar – är svarsfrekvensen mycket jämn för polisen, socialtjänsten och fritid, omkring 90 procent, medan den är påtagligt sämre för skolan, 58 procent.

13 En och samma huvudenkät har alltså använts till både arbets- och styrgruppsmedlemmarna.

14 Detta förhållande innebär att dessa 21 svarpersoner inte fått besvara samtliga frågor som riktades till dem i deras egentliga egenskap av arbetsgruppsmedlemmar, varför bortfallet på några av enkätens frågor är större än vad gäller enkätens frågor i övrigt.

15 Två styrgruppsmedlemmar fanns av misstag inte med i stadsdelarnas förteckningar och en styrgruppsmedlem hade i ytterligare en stadsdel getts en felaktig e-postadress – något som dessvärre upptäcktes först i samband med bortfallsanalysen.

Tabell 2 – Urvalstorlek och svarsfrekvens (brutto)

	Antal aktiva deltagare	Antal svar	Svarsfrekvens i procent
SSPF-grupp			
Arbetsgrupper	183	125	68
Styrgrupper	47	39	83
Aktörer			
Skola	117	70	60
Socialtjänst	60	49	82
Polis	29	26	90
Fritid	24	19	79
TOTALT	230	164	71

Svarsfrekvensen varierar även en hel del mellan stadsdelarna, mellan 50 och 93 procent. I de olika stadsdelarna varierar arbetsgruppernas storlek påtagligt. En stadsdel avviker med en arbetsgrupp bestående av blott sex medlemmar medan antalet i övriga stadsdelar varierar mellan 11 och 23 personer. Även svarsfrekvensen i arbetsgrupperna varierar stort: mellan 43 och 91 procent i de elva stadsdelarna (se bilaga 7, tabell B2a).

Mot bakgrund av att styrgrupperna består av mellan tre och sex medlemmar per grupp är det inte riktigt meningsfullt att tala om svarsfrekvens i termer av procent. I hälften av stadsdelarna har samtliga styrgruppsmedlemmar besvarat enkäten. I en stadsdel gäller det bara två av gruppens fyra medlemmar, det vill säga hälften. Övriga stadsdelars styrgrupper har en svarsfrekvens däremellan (se bilaga 7, tabell B2b).

Det har inte genomförts någon systematisk analys av bortfallets orsaker. Fler-talet koordinatörer har dock kontaktats och tillfrågats om möjliga skäl till varför enkäten inte besvarats. I flera fall finns det en tydlig koppling till bristande deltagande på gruppmöten. I några fall finns det en möjlig förklaring i det att man delar uppdraget med en kollega, och denne har besvarat enkäten. Det finns i bortfallsgruppen också flera nytillkomna medlemmar.

Överlag har det inte varit helt självklart var gränsen för urvalsramen ska dras – det vill säga vilka som ska anses vara medlemmar i SSPF-samverkan och därmed borde omfattas av enkäten. Det gäller exempelvis de fristående skolor som nämnts ovan, som löpande bjuds in till möten men som i flera fall inte har hört sammat någon inbjudan. Den grundläggande utgångspunkten för studien har dock varit att enkätsvar har önskats även från medlemmar med ett bristande/obefintligt deltagande, eftersom deras åsikter kring exempelvis tilltron till SSPF och eventuella

hinder för samverkan är lika viktiga. Det är samtidigt naturligt att ett bristande deltagande/engagemang avspeglar sig i en begränsad benägenhet att besvara enkäten.

Mot bakgrund av den skiftande svarsfrekvensen i olika urvalsgrupper finns det anledning att undersöka hur väl enkätens svarsunderlag representerar de ingående aktörerna och stadsdelarna. I relation till sammansättningen i verklighetens styr- och arbetsgrupper visar det sig att skolans medlemmar i båda fallen är underrepresenterade med 8 procentenheter (se tabell B1 i bilaga 7). En delförklaring är som tidigare beskrivits några av de fristående skolornas bristande deltagande. I första hand är det socialtjänstens och polisens representanter som tvärtom är något överrepresenterade, i något mindre grad gäller det även medlemmarna från fritid. När det gäller de olika stadsdelarnas representation är ingen stadsdel – sett till arbets- och styrgrupper sammantaget – under- eller överrepresenterad i svarsunderlaget med mer än 3 procentenheter.

Tillförlitliga och giltiga enkätsvar?

En enkätundersökning erbjuder aldrig några självklara sanningar. De resultat och analyser av enkätsvaren som följer i den här rapporten har svagheter i flera avseenden: samtliga medlemmar har inte besvarat enkäten; alla respondenter har kanske inte förstått alla frågor; utformningen eller svarssituationen i övrigt kan innebära att vissa frågor har besvarats slarvigt; enkätfrågorna förmår i varierande grad mäta exakt vad de är tänkta att mäta. Resultatbeskrivningar av den här typen är av nöden ofta summariska och fokuserar på generella mönster – medan väsentliga undantag eller alternativa perspektiv kan hamna i skymundan. Det här är problem som tenderar att gälla kvantitativa frågeundersökningar generellt och är inte något unikt för den här undersökningen. Enkätmetodens svagheter till trots är den ändå svåröverträffad när det gäller att på ett förhållandevis enkelt och resurssnålt sätt kunna göra sig en övergripande och generellt giltig bild – av i det här fallet SSPF-medlemmarnas egen syn på samverkan inom SSPF.

Mot bakgrund av det bortfall som föreligger – svar på enkäten saknas alltså från 66 av 230 berörda SSPF-medlemmar – finns alltid anledning att ställa sig frågan: Vad innebär det för just den här frågan att inte samtliga SSPF-medlemmar svarat? Finns det skäl att tro att de som inte svarat skulle ge en annan bild? Det har i flera fall visat sig rimligt att koppla enkätbortfall till ett bristande deltagande. Det finns därmed anledning att tro att svaren i någon mån överskattar engagemang i och tilltro till SSPF-samverkan. Bortfallsanalysen visar också att skolans syn på SSPF-samverkan är underrepresenterad bland svaren. Den likväl tämligen goda svarsfrekvensen i både arbets- och styrgrupper – 68 respektive 83 procent – i kombination med att stadsdelarna är tämligen jämnt representerade i svarsunderlaget, innebär ändå att resultaten utifrån enkätunderlaget bör ge en tämligen giltig bild av SSPF-samverkan i Göteborgs olika stadsdelar och Mölndals stad.

3.5 Dokumentation

Protokoll från arbets- och styrgruppernas möten har gått igenom för att få en bild av mötesfrekvens och deltagande. Avsikten var att täcka 2014 års protokoll i samtliga stadsdelar, men undersökningen fick begränsas till tio av de elva stadsdelarna.¹⁶ I några stadsdelar saknades något eller några av årets protokoll, men de som samlats in bedömdes ge ett tillräckligt underlag för att kunna visa på en god bild av hållna möten under året. Från varje protokoll noterades antal närvarande deltagare, deltagarnas organisationstillhörighet samt mötesdatum. En begränsning med att använda protokoll från arbetsgrupperna är att några stadsdelar har operativa undergrupper, det vill säga en extra nivå i arbetet som inte fångas upp.

Mallar för åtagande- eller handlingsplaner för både individärenden och andra gemensamma åtgärder hämtades in från några stadsdelar. Avsikten var att dels få en bild av hur dessa planer såg ut, dels kunna ge förslag på hur ett gemensamt dokument skulle kunna se ut. Planer hämtades in från de stadsdelar där koordinatörerna omnämnde dem under intervjun.

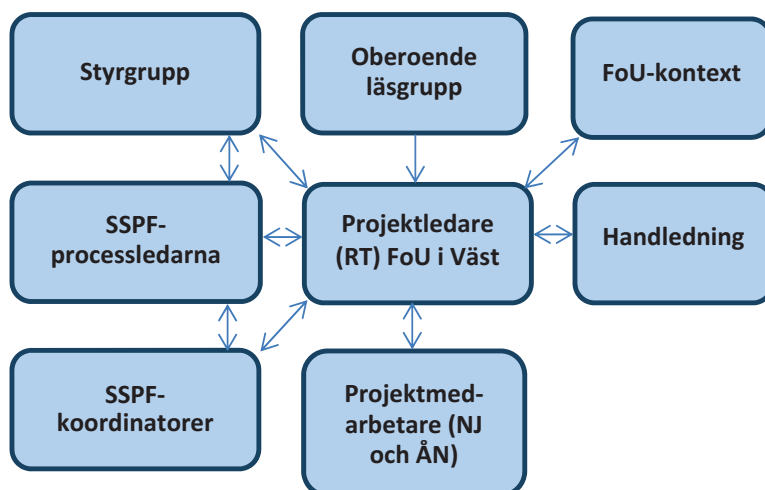
3.6 Utvärderingens organisation

En ytterligare del i kvalitetsgranskningen av en utvärdering kan vara att presentera dess organisation och stödjande kontexter. Russell Turner har haft huvudansvaret för utvärderingens design, genomförande och rapport. Russell Turner och Nina Jidetoft har genomfört observationerna, intervjuat koordinatörer samt analyserat detta material. Åsa Nilsson har haft huvudansvar för framtagandet av enkäten och analysen av dess svar. Alla tre har bidragit till analysdiskussioner och rapportskrivning samt deltagit i möten och andra aktiviteter kring studien.

Utvärderingens upplägg har presenterats internt på FoU i Väst/GR för kollegial granskning. Carina Abrahamson Löfström på FoU i Väst/GR har agerat som handledare till Russell Turner. En styrgrupp för utvärderingen skapades som bestod av enhetschefen för Social utveckling, social resursförvaltning (med ansvar för SSPF), brottsförebyggande kommissarie hos Polisen Storgöteborg, avdelningschef för GR Välfärd (där FoU i Väst ingår) samt SSPF-processledarna. Syftet med styrgruppen har varit att ge medlemmarna information om studiens upplägg och om arbetet under utvärderingens gång, med möjlighet att återkoppla, ställa övergripande frågor och skapa goda förutsättningar för genomförande och spridning inom och utom social resursförvaltning. Löpande kontakt har tagits med processledarna och koordinatörerna inom SSPF genom de återkommande koordinatörmötena. Rapporten har granskats av en oberoende läsgrupp bestående av representanter från både forskning och praktik, inklusive en representant från styrgruppen. Figur 4 visar utvärderingens organisation.

¹⁶ En stadsdel ville inte tillhandahålla sina protokoll.

Figur 4 – Utvärderingsorganisation

3.7 Etik

Under observationer och intervjuer antecknades inga personuppgifter om mötesdeltagarna, koordinators eller ungdomar som eventuellt nämndes. Vid arbetsgruppsmöten meddelades i förväg att inga personuppgifter eller annan specifik information om personer skulle antecknas. Enkätens svar har lämnats anonymt. Urvalsförteckningens e-postadresser har endast använts för att kunna följa svarsprocessen, rikta påminnelser och analysera bortfallet på gruppnivå. Adresserna går inte att koppla till de inskickade svaren. Stadsdelarna är avidentifierade i rapporten. Vad gäller exempel på åtagandeplaner samlades dessa in antingen i form av tomma mallar eller med alla personuppgifter raderade i förväg av berörd koordinator.

4. Resultat och analys

Utvärderingens resultat presenteras i två kapitel. Kapitel 4 beskriver övergripande i vilken utsträckning och på vilket sätt som SSPF-modellen (se avsnitt 2.3) har implementerats i Göteborg och Mölndal och i vilken grad där finns lokala skillnader. I kapitel 5 undersöks närmare skillnaderna mellan de olika stadsdelarnas implementering med fokus på de olika faktorer som kan ligga bakom dessa skillnader.

I detta kapitel presenteras resultat från observationer, intervjuer, mötesprotokoll och enkätresultat samlat utifrån fyra övergripande teman:

- Implementering av SSPF-modellens struktur
- Implementering av SSPF-modellens arbetssätt
- Kunskap, kompetenser och handlingsförmåga i SSPF-processen
- Nyttan av och förutsättningar för SSPF-samverkan.

Även om det sammantagna resultatet genomgående avser SSPF-verksamheterna i Göteborgs stadsdelar och Mölndal används i redovisningen för enkelhetens skull ordet ”stadsdel”.

SSPF-arbetet i Göteborgs olika stadsdelar och Mölndals stad ser väldigt olika ut. Skillnaderna gäller såväl de ämnen som behandlas på arbets- och styrgruppsmöten som omfattningen av koordinators tjänst, hens arbetsfokus och det stöd hen får i implementeringen av SSPF i den lokala kontexten. Dessa skillnader bekräftas i analysen av både observationer, intervjuer och enkätresultat. Arbetet i stadsdelarna har likheter genom att koordinatörer, arbetsgrupper och styrgrupper finns och att möten sker. Fokus för arbetet – ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk – är en gemensam faktor men endast på ett mycket övergripande plan.

När det gäller implementering av SSPF-modellen visar de genomförda analyserna att några stadsdelars SSPF-arbete ligger väldigt nära modellen medan andras ligger långt ifrån. Bland de stadsdelar som bedriver ett SSPF-arbete som liknar modellen finns både stadsdelar som ur ett socioekonomiskt perspektiv¹⁷ har relativt sett svårare problem att hantera och stadsdelar med relativt begränsade sådana

¹⁷ Exempelvis andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd och andel elever som efter högstadiet var obehöriga till ett nationellt program (se vidare avsnitt 2.4).

problem. På samma sätt finns bland de stadsdelar som har ett SSPF-arbete som ligger långt ifrån modellen också en blandning av stadsdelar med tyngre respektive lättare socioekonomiska problem. Således finns inget som direkt tyder på att graden av implementering av modellen skulle hänga ihop med tyngden av socioekonomiska problem.

4.1 Implementering av SSPF-modellens struktur

Det här första resultatavsnittet beskriver och analyserar implementeringen av SSPF-modellens ”grundpelare” (se avsnitt 2.3) samt andra strukturella aspekter av modellen.

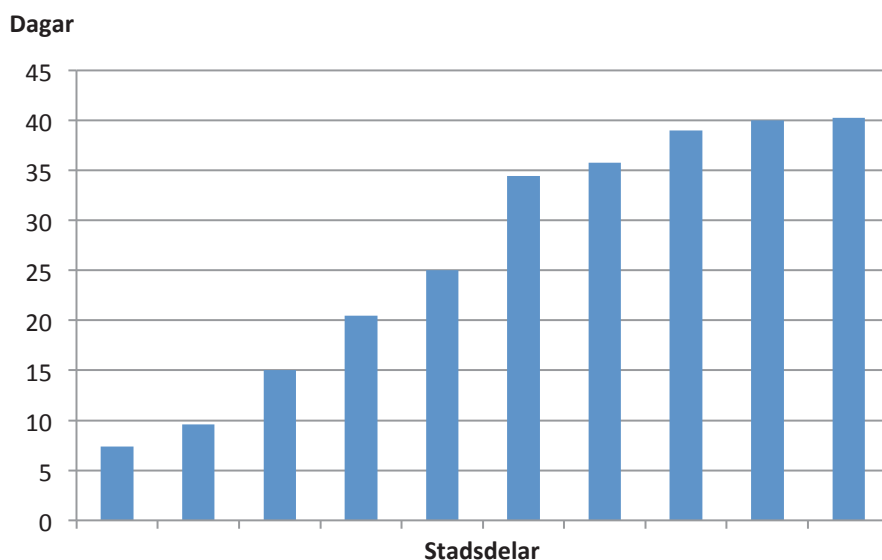
Mötesfrekvens

En av ”grundpelarna” i SSPF är att varje stadsdel har egna arbets- och styrgrupper med regelbundna möten där alla fyra parter i samverkan deltar, det vill säga representanter från skola, socialtjänst, fritid och polis. Denna struktur är en grundförutsättning för SSPF-modellen. Under 2014 hade alla elva stadsdelar etablerade arbets- och styrgrupper, där de fyra samverkansparterna träffades på regelbunden basis. En beräkning av det totala antalet möten i Göteborg och Mölndal under detta år ger 212 arbetsgruppsmöten och 40 styrgruppsmöten. Medlemmarnas mötesnärvaro och arbetstid beskrivs i två avsnitt längre fram.

I SSPF-modellen ska arbetsgruppsmötena vara regelbundna för att kunna fånga upp oro kring en ungdom snabbt och tidigt. I två stadsdelar träffades arbetsgrupperna varje vecka (eller nästan varje vecka), i tre stadsdelar ungefär varannan eller var tredje vecka, medan de fem resterande arbetsgrupperna träffades cirka en gång i månaden. Figur 5 visar det genomsnittliga antalet dagar mellan arbetsgruppsmöten, beräknat utifrån informationen i erhållna mötesprotokoll¹⁸.

¹⁸ En stadsdel saknas i underlaget, då mötesprotokoll inte tillhandahölls.

Figur 5 – Genomsnittligt antal dagar mellan arbetsgruppsmöten

Variationen i fråga om mötesfrekvens kan tänkas spegla ett skiftande behov av SSPF mellan de olika områdena men också en brist på struktur eller koordinering av möten. Det ska noteras att två stadsdelar har operativa undergrupper kopplade till mindre geografiska områden i stadsdelen¹⁹, vilka inte ingår i beräkningen. Arbetsgrupperna i dessa stadsdelar träffades dock relativt ofta. Undergrupperna består av personal som arbetar nära ungdomar i sitt dagliga arbete, exempelvis lärare, skolkuratorer, fritidsledare, socialsekreterare och ungdomspolis. Avsikten med dessa undergrupper är att komma närmare ungdomarna och få inspel från de professionella aktörer som möter ungdomarna dagligen. Besluten om att exempelvis initiera ett individärende tas fortfarande av arbetsgruppen.

Det är också intressant att notera att fyra stadsdelar – vilket inbegriper de två stadsdelarna som har undergrupper – behandlar individärenden vid separata möten i stället för vid själva arbetsgruppsmötet. Arbetsgruppsmötet i dessa stadsdelar används i första hand för att lyfta oro eller problematik kring enskilda ungdomar eller grupper av ungdomar, besluta om det finns anledning att initiera ett SSPF-ärende och i så fall vem som är bäst lämpad att hämta in samtycke samt vilka de berörda samverkansparterna i ärendet är. Koordinatören bokar sedan ett separat möte där bara de berörda parterna bjuds in. Undergrupper och separata möten för individärenden kan betraktas som en *utveckling* av modellen för att förbättra individarbetet och öka effektiviteten genom ett tydligare fokus i mötet samt en tidsvinst

¹⁹ Dessa områden motsvarar de tidigare stadsdelsindelningarna, det vill säga före 2011.

för dem som inte är berörda. En annan positiv effekt av särskilda individmöten är att det begränsar spridningen av känslig information om ungdomens situation.

Mötesnärvaro

De mötesprotokoll från arbetsgruppsmöten som vi har gått igenom visade att i genomsnitt tio medlemmar hade närvarat per möte men antalet sträcker sig från i genomsnitt sex mötesdeltagare i en stadsdel till 14 i en annan. Antalet mötesdeltagare varierar dels på grund av antal verksamheter – särskilt skolor – i stadsdelen, dels utifrån medlemmarnas närvaro.

Enligt protokollen hade skolan högst procentuell mötorepresentation totalt sett (45 procent), socialtjänsten (23 procent), polisen (13 procent), fritid (9 procent), övriga verksamheter²⁰ (9 procent) samt okända deltagare²¹ (1 procent). Olika aktörers mötesrepresentation varierar mycket mellan stadsdelarna. Återigen kan skillnaderna bero på antal verksamheter i stadsdelen – och personalresurser inom dessa verksamheter.

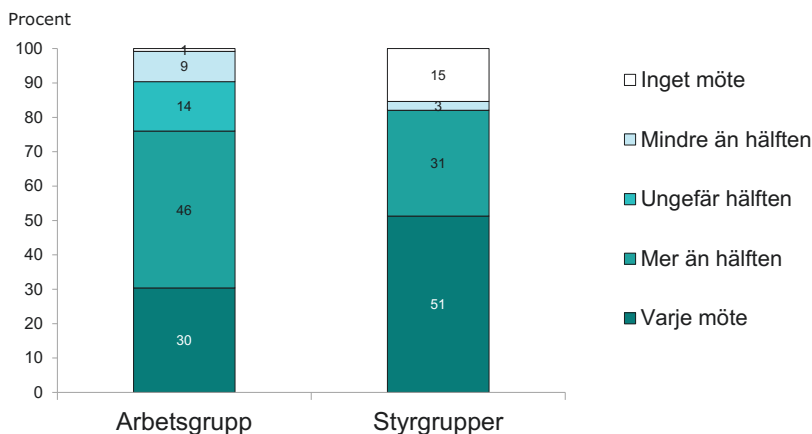
Utifrån enkätresultaten är det möjligt att teckna en bild av mötesnärvaron grundad på hur ofta varje enskild medlem deltar. Det visar sig att närvaron skiljer sig något åt mellan arbets- och styrgrupper. I styrgruppen uppger ungefär hälften av medlemmarna att de närvarat vid samtliga möten under 2014 samt januari 2015 (mätperioden i enkätfrågan). Gruppen växer till 82 procent om även de som närvarat på ”mer än hälften” av mötena räknas in (se figur 6). Av övriga styrgruppsmedlemmar svarar flertalet att de inte närvarat vid *något* möte under perioden, med spridning över stadsdelarna. I arbetsgrupperna är det färre som uppger att de närvarat vid *varje* möte, 30 procent, men andelen närmar sig styrgruppens när den vidgas till att omfatta även dem som närvarat vid minst hälften av mötena (76 procent). Bland arbetsgruppsmedlemmarna är det däremot bara en person som inte närvarat alls. Det senare resultatet ska dock tolkas i ljuset av bortfallsanalysen, där en obefintlig/begränsad närvaro har konstaterats bland flera av de medlemmar som inte besvarat enkäten (se avsnitt 3.4).

Mötesnärvaron varierar en del i de olika stadsdelarna. I några stadsdelar har samtliga medlemmar deltagit vid mer än hälften av mötena. I två arbetsgrupper gäller det som mest sex av tio medlemmar, och i en styrgrupp har *ingen* (av de som besvarat enkäten) närvarat vid minst hälften av mötena.

20 Exempelvis personal från Mini-Maria – öppenvårdsmottagningar för ungdomar upp till 21 år.

21 Där organisationstillhörigheter inte antecknats i protokollen och namnet inte kunde spåras.

Figur 6 – Mötesnärvaro bland de svarande, perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015

Frågans lydelse: Hur ofta har du under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015 närvarat vid gruppens möten (under den tid du varit medlem)? OBS: Om er SSPF-grupp har särskilda möten för individärenden, räkna in dessa i frågan och i övriga frågor som rör arbetsgruppens (operativa gruppens)/styrgruppens möten. Svartalternativ enligt redovisningen. Resultatet baseras på 125 svar från arbetsgrupperna, 39 från styrgrupperna.

Om mötesprotokollen visar på att skolan är den numerärt sett största parten vid arbetsgruppsmötena, visar enkätresultaten samtidigt att skolans SSPF-representanter tenderar att ha en något sämre mötesnärvaro i arbetsgrupperna jämfört med övriga tre aktörer (70 mot cirka 80 procent uppger att de har deltagit vid mer än hälften av mötena). Hade alla närvarat hade alltså skolan utgjort en ännu större del av arbetsgruppernas mötesdeltagare. Skillnaden mellan skolan och övriga aktörer ska också tolkas i ljuset av bortfallsanalysen som visar att skolan (särskilt en del fristående skolor) generellt är sämre representerade i svarsunderlaget, vilket delvis kan knytas till ett begränsat deltagande i SSPF.

I sammanhanget kan det nämnas att på en öppen fråga i enkäten om vilken eventuell kompetens/funktion som medlemmarna saknade i sin grupp rörde dessa svar ofta någon av SSPF-modellens fyra aktörer – som saknades helt eller som inte ansågs delta eller engagera sig tillräckligt. Här pekas på både socialtjänst, polis och skola (gymnasieskola, fristående skolor och enskilda skolor). Några arbetsgruppsmedlemmar saknade specifikt skolkurator, ungdomspolis eller fritidspersonal som arbetar direkt med ungdomar. En styrgruppsmedlem saknade fältassistenter. Här handlar det ibland om en ”gråzon” för SSPF-modellen: dessa aktörer omfattas självklart av modellen men strukturer för deras medverkan har inte arbetats upp. Det kan även nämnas att några arbetsgruppsmedlemmar efterlyste representanter

från civilsamhället, så som föreningslivet, trossamfund och ideella organisationer. I intervjuerna tog många koordinators upp frånvaron av barn- och ungdomspsykiatri (BUP).

Överlag visar dessa resultat att en av SSPF:s grundpelare – återkommande mötesstrukturer med de fyra parterna – har implementerats väl i samtliga stadsdelar. Även om det finns variationer i mötesfrekvens och deltagande utgör dessa möten en etablerad struktur för att kunna bedriva SSPF-arbete.

Gruppernas medlemmar och omsättning

I SSPF-modellen är det områdeschefer eller motsvarande som sitter i styrgruppen och enhetschefer eller motsvarande som sitter i arbetsgruppen. Avsikten är att styrgruppen ska ha mandat att anpassa budget och rikta personalresurser till SSPF medan deltagarna i arbetsgruppen kan bestämma över de insatser som ska utföras till förmån för ungdomarna.

En naturlig skillnad utifrån arbets- och styrgruppernas olika uppdrag är att styrgruppens medlemmar genomgående har sin ordinarie tjänst inriktad mot organisatoriskt/strategiskt/planerande arbete medan det enbart gäller 60 procent av arbetsgruppsmedlemmarna. Det betyder att övriga 40 procent i arbetsgrupperna beskriver sitt arbete som operativt, riktat direkt gentemot ungdomar. Detta gäller särskilt polisens representanter (80 procent) och i viss mån socialtjänstens (56 procent) – medan andelen av skolans och fritids medlemmar begränsas till cirka 25 procent. Inom arbetsgrupperna är det alltså vanligt att medlemmarnas ordinarie ansvars-/uppdragsnivå skiljer sig åt. Endast i två stadsdelar har samtliga arbetsgruppsmedlemmar (av de svarande) en organisatoriskt/strategisk/planerande typ av tjänst. I övriga nio stadsdelar finns en blandning av tjänsteinriktningar bland gruppens medlemmar, i samtliga ingår flera med en organisatoriskt/strategisk/planerande tjänst. Det tyder på en blandning av personer som kan fatta beslut om personalresurser, såsom rektorer, och mer operativ personal. Förhållandet signalerar skillnader i beslutsmandat hos arbetsgruppens medlemmar, likväl som i deras ”avstånd” till ungdomarna.

Hur länge medlemmarna har varit knutna till SSPF kan ge en bild av personalomsättning och därmed hur stabilt SSPF-arbetet kan anses vara – finns det en stadig bas av medlemmar som tillsammans med koordinators kan bära processen? Styrgruppernas medlemmar har generellt en längre erfarenhet av SSPF-arbetet: 72 procent av dem anger i enkäten att de har varit medlemmar i gruppen under mer än två år – att jämföra med ungefär hälften av arbetsgruppsmedlemmarna, där ungefär var fjärde varit med under kortare tid än ett år. Det ska betonas att det här gäller de medlemmar som besvarat enkäten. Bortfallsanalysen antyder att begränsad tid i gruppen kan vara ett skäl till att avstå från att besvara enkäten (se avsnitt 3.4). Det är alltså inte orimligt att SSPF-grupperna har en ”yngre” profil än vad enkäten

visar.²² Det varierar mellan stadsdelarna hur länge gruppmedlemmarna varit med i SSPF, i såväl arbets- som styrgrupper.

Sett till arbets- och styrgrupperna sammantaget visar det sig att särskilt polisens representanter har en längre erfarenhet av SSPF, med 81 procent som har deltagit i minst två år. För skolrepresentanterna halveras nästan den andelen: 41 procent, och beträffande fritid och socialtjänst gäller 58 respektive 57 procent.

Koordinatorn

SSPF-modellen är ett försök att driva arbetet utifrån funktion och inte person, det vill säga att undvika att arbetet blir för personberoende och avhängigt ett personligt intresse. Här har koordinatorn en nyckelfunktion. Att koordinatörer finns på plats i stadsdelarna utgör en väsentlig del av implementeringen av SSPF:s grundstruktur. Att koordinatörerna dessutom är välutbildade och erfarna ökar förutsättningarna för att SSPF ska implementeras.

Alla elva stadsdelar hade en koordinatorfunktion under den tid som utvärderingen genomfördes (även om en stadsdel var mitt i arbetet med att hitta en ny koordinator). Sju av de elva koordinatorerna var hemmahörande i socialtjänsten, huvudsakligen vid utförarenheter, resursenheter eller liknande. Två koordinatörer hörde till fritid och två till en central enhet, det vill säga inte knuten till någon av de fyra parterna. Tjänsternas omfattning varierade mellan 10 procent och 200 procent (det vill säga som motsvarar två heltidstjänster). En stadsdel hade tre koordinatörer, och två stadsdelar hade två koordinatörer. I ett av områdena med två koordinatörer var tjänsterna geografiskt fördelade med två tjänster om vardera 10 procent. Koordinatorerna hade huvudsakligen en bakgrund i socialt arbete, var utbildade socionomer och hade med mycket erfarenhet av ungdomsarbete, familjearbete och annat stöd- och behandlingsarbete. Åtta av koordinatorerna hade sedan tidigare erfarenhet av samverkans-, process- och mötesledning.

Variationen mellan tjänsternas omfattning – mellan 10 och 200 procent – bidrar dock till att väcka frågor. Även om antalet ungdomar i behov av SSPF kan tänkas variera mellan olika områden, måste det i samtliga stadsdelar ändå finnas ett antal ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk. Utan specifik statistik på stadsdelsnivå över antalet ungdomar i SSPF:s målgrupp går det inte att uttala sig om hur väl koordinatorresursen i varje stadsdel motsvarar behovet. Oavsett ungdomsproblematikens omfattning så krävs det tid för att ordna möten, skapa handlingsplaner, samordna inhämtning av samtycke och koordinera andra övergripande uppgifter och uppföljningar. Det är svårt att se hur dessa grunduppgifter i SSPF-modellen kan rymmas på en halvdag i veckan (det vill säga 10 procent av en heltidstjänst) även där behoven är begränsade. Även om det kan hävdas att SSPF-strukturen har implementerats väl genom att det finns utbildade koordinatörer på

22 Även om bortfallsanalysen inte är tillräckligt systematiskt genomförd för att fastställa om SSPF-erfarenheten är kortare i bortfallsgruppen än bland de svarande.

plats i samtliga stadsdelar, går det inte att säga att koordinatortjänsterna *som helhet* svarar upp mot modellen sett till den låga tjänstgöringsgraden i vissa stadsdelar. Samtidigt kan betonas att det i några stadsdelar, enligt vår bedömning, finns en rimlig koordinatorresurs.

Koordinatorn har stor betydelse för gruppens arbete och organisering även utöver själva gruppmötena. Ungefär hälften av arbetsgruppsmedlemmarna som medverkat vid minst något möte under 2014 – januari 2015, 51 procent, uppger att de *minst någon gång* kontaktat koordinatorn vid sidan om mötena för att få råd eller stöd. 30 procent svarar att de gjort det 1–2 gånger, 9 procent att det hänt 3–5 gånger och 13 procent att det skett oftare.

Här finns stora skillnader mellan stadsdelarna, där koordinatorn inte alls kontaktats i en stadsdel men koordinatorn i en annan stadsdel kontaktats minst 3 gånger av samtliga gruppmedlemmar – och med stor variation däremellan.

Det är lite vanligare att polisrepresentanter tagit kontakt med koordinatorn jämfört med övriga aktörer, tydligast i relation till skolans representanter (67 mot 46 procent; socialtjänst 53 procent; fritid 50 procent). Detta visar på vikten av koordinatorfunktionen som en länk mellan polisen och ”kommunen”, vilket var ett av de områden som införandet av SSPF syftade till att förbättra.

Att ta kontakt med koordinatorn för råd/stöd saknar för övrigt uppenbar koppling till hur länge man deltagit i gruppen, och inte heller tycks mötesnärvaron spela in.

De arbetsgruppsmedlemmar som vid sidan om gruppmötena haft kontakt med koordinatorn (53 personer) fick möjlighet att betygsätta dennes stöd/insatser mellan mötena. Flertalet är positiva: nästan hälften upplever detta som mycket bra (47 procent), ytterligare en dryg tredjedel upplever det som ganska bra (37 procent) – medan 4 procent (två personer, från två stadsdelar) ger betyget ganska dåligt och resterande 12 procent saknar uppfattning.

Styrgrupps mötesstruktur

I den här studien observerades styrgruppsmöten i fem stadsdelar. Styrgrupperna består normalt av en representant från vardera fyra SSPF-aktörer. Precis som i arbetsgrupperna framträdde här en varierande praktik. Styrgrupper har inte som arbetsgrupperna en fast dagordning. I stället har styrgruppen generella ansvarsområden såsom strategier och mål, beslut om insatser, metodutveckling, akut mobilisering och budget, med olika grad av aktualitet vid ett enskilt möte. Således kan man förvänta sig en viss variation beroende på vilka ärenden som var aktuella vid det observerade mötet. I några styrgrupper speglade diskussionerna styrgruppens ansvarsområden och syfte, såsom att beslut om insatser diskuterades och att strategier för bättre närvaro på arbetsgruppsmöten togs upp. På ett styrgruppsmöte nämnde exempelvis koordinatorn att det hade varit lågt deltagande från en av aktörerna i

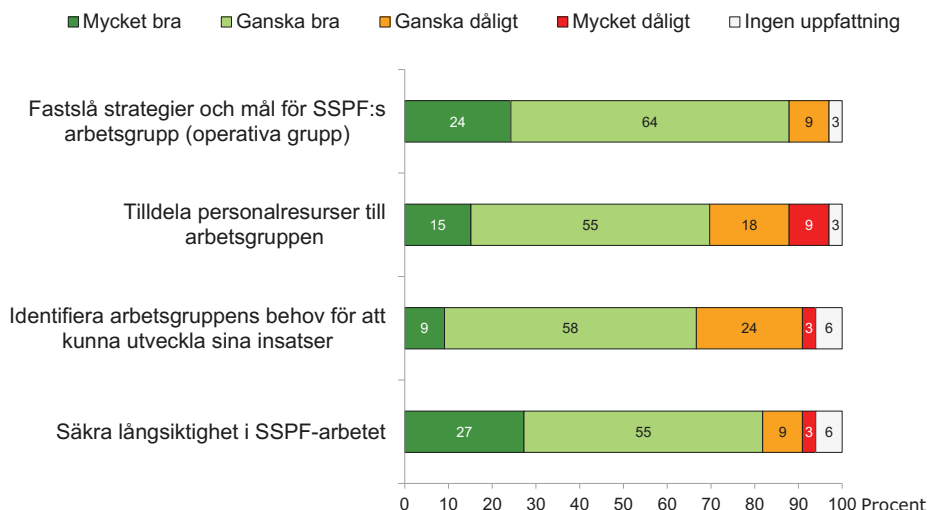
samverkan. Styrgruppsordföranden tog på sig att ta kontakt med motsvarande part i den berörda verksamheten för att boka in ett möte med områdeschefen och den frånvarande personalen. I dessa handlingsorienterade styrgrupper hade koordinatörerna främst en *aktiv* återrapporteringsroll, det vill säga koordinatörerna rapporterade utifrån ett förberett material framtaget på eget initiativ och mindre utifrån styrgruppens frågor.

Det fanns dock andra styrgrupper där diskussionerna inte överensstämde med styrgruppens ansvarsområden och syfte. Exempelvis fanns det en styrgrupp som främst pratade om nulägesituationen – det vill säga i första hand arbetsgruppens uppgift – och på ett allmänt plan diskuterade individärenden. I en annan styrgrupp fattades inga (tydliga) beslut och det togs inga initiativ till att agera. Dessa styrgrupper tillhör de stadsdelar som också hade svårt med implementering på arbetsgruppsnivå. Det går inte att säga vad som orsakar vad, men styrgruppen har ansvaret för att skapa förutsättningar för arbetsgruppen. Om styrgruppen inte har kommit igång med sitt SSPF-arbete försämras naturligtvis dessa förutsättningar.

Styrgruppsmedlemmarna fick genom enkäten ge sin syn på hur bra/dåligt gruppens möten fungerar i tre avseenden i förhållande till arbetsgruppen: att fastslå strategier och mål för arbetsgruppen, att tilldela personalresurser samt att identifiera arbetsgruppens behov för att kunna utveckla sina insatser. I samma fråga fick de även bedöma hur väl deras möten fungerar för att säkra långsiktigheten i SSPF-arbetet.

När det gäller hur gruppmötena fungerar för att ”fastslå strategier och mål för SSPF:s arbetsgrupp (operativa grupp)” svarar nästan nio av tio att det fungerar ganska/mycket bra (figur 7). Drygt 80 procent anser detsamma ifråga om att ”säkra långsiktighet i SSPF-arbetet”. Andelen positiva krymper något när det kommer till att ”identifiera arbetsgruppens behov för att kunna utveckla sina insatser” såväl som att ”tilldela personalresurser till arbetsgruppen” (cirka 70 procent) – och i det senare fallet ska noteras att nästan var tionde har en *mycket* negativ uppfattning.

Figur 7 – Styrgruppsmedlemmarnas uppfattning om hur de egna gruppmötena fungerar i olika avseenden

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning anser du att styrgruppens möten fungerar för att:*, med delfrågor och svarsalternativ enligt redovisningen (ytterligare en delfråga lyder *Följ upp resultaten av insatser på gruppnivå*; redovisas längre fram i detta kapitel). Resultaten baseras på 33 svar från styrgrupperna.

Medlemmarnas arbetstid

Förutom att delta i gruppmöten kan annat arbete krävas av gruppmedlemmarna inom ramen för SSPF. Genom enkäten beskriver flertalet medlemmar i såväl arbets- som styrgrupper att de lägger ned mindre än 5 timmar per månad på ”förberedelser inför möte och/eller åtaganden enligt överenskommelser från mötet”. I styrgrupperna svarar var femte medlem (21 procent) att de lägger ned 5–10 timmar. I arbetsgrupperna utgör motsvarande andel 11 procent plus ytterligare 2 procent som svarar 11–20 timmar. I fyra stadsdelars arbetsgrupper lägger samtliga medlemmar ned mindre än 5 timmar per månad.

Det är särskilt viktigt att få en bild av arbetsgruppsmedlemmarnas totala arbetstid inom SSPF, då det är arbetsgrupperna som har frekventa möten. Vi har skattat den totala arbetstiden för en genomsnittlig arbetsgruppsmedlem utifrån enkätsvaren om den egna mötesnärvaron samt nedlagd arbetstid mellan möten. Resultatet är cirka 59 timmar per år, men i de olika stadsdelarna varierar tiden mellan 36 och 118 timmar. Om vi utgår från att de medlemmar som inte besvarat enkäten skulle vara lika aktiva som kollegorna i sin grupp, uppgår den totala arbetstiden inom SSPF för både Göteborg och Mölndal till cirka 11 000 timmar

under ett år. Den här tiden gäller alltså *enbart arbetsgruppernas* arbetstid – det vill säga exklusive koordinators och styrgruppernas arbete.

Centralt processtöd och koordinatormöten

I SSPF-modellen finns varken stadsdelsövergripande styrning eller ansvar för SSPF. Istället ges processtöd från social resursförvaltning och polisen i form av personliga kontakter och besök samt koordinatormöten två gånger per termin. Koordinatorerna var överlag väldigt positiva till processtödet och dessa möten. Koordinatormöten betraktades som ett viktigt forum för kunskapsinhämtning, utbyte av mallar och verktyg, för att skapa nätverk med andra koordinators och för generellt informationsutbyte. Dessutom uttryckte koordinators att det var viktigt att forumet hölls ihop centralt, exempelvis att de två processledarna ordnade dessa möten, gav förslag på innehåll och bidrog med information från centrala verksamheter, såsom social resursförvaltning. Tips och erbjudande om utbildningar och föreläsningar uppskattades. Här fanns även en önskan om mer metodstöd och utveckling kring insatser.

Det fanns dock en frustration över att processtödet saknade mandat ute i stadsdelarna (i Göteborg). Några koordinators upplevde en otydlighet kring SSPF:s syfte och målgrupp, som de själva och/eller gruppmedlemmarna tyckte var oklart. Några koordinators uttryckte svårigheter att implementera modellen. De kände att processtödjarna hade svårt att bestämma om hur *staden* (det vill säga alla stadsdelar) ska implementera SSPF utifrån stadsdelarnas självstyre. Bland koordinators fanns önskemål dels om en central styrgrupp där övergripande frågor för SSPF skulle kunna hanteras, dels om att processtödjarna har mer mandat för att stödja den lokala implementeringen av modellen. I nuläget upplevde några koordinators att det finns ett stort behov av både stöd ”uppifrån” – det vill säga från central och stadsdelsledningsnivå – och processtöd med mandat att lokalt förankra SSPF.

4.2 Implementering av SSPF-modellens arbetsätt

Det här resultatavsnittet beskriver och analyserar implementeringen av arbetsätt som är uttryckta i SSPF-modellen: att identifiera, planera, utföra samt följa upp gemensamma åtaganden kring individer och grupper samt arbete på en övergripande nivå.

Förståelse för SSPF:s syfte och målgrupp

SSPF-modellen är huvudsakligen en modell för samverkans- och mötestrukturer. I frånvaro av specifika råd och riktlinjer kring det faktiska arbetsättet ligger ansvaret för arbetsprocesserna på arbetsgruppen och koordinators. Utifrån en god förståelse för syftet med SSPF och dess målgrupp följer arbetsättet naturligt. För-

ståelsen är således är en viktig förutsättning för en lyckad implementering av SSPF:s arbetssätt.

Koordinatorerna uttryckte generellt en god förståelse för att SSPF:s målgrupp var ungdomar i riskzon för kriminalitet, rekrytering till kriminella gäng och/eller missbruk. De flesta koordinatörer var också införstådda med att SSPF främst har en förebyggande ansats, det vill säga är till för att fånga upp riskbeteende tidigt innan det har utvecklats. Här betonade många koordinatörer fördelen med att arbeta med den yngre delen av målgruppen, det vill säga 12–16 år. En del koordinatörer tog upp behovet av att inleda det förebyggande arbetet ännu yngre åldrar. De flesta nämnde vikten av samverkan för att få en samlad bild av ungdomar i behov och för att kunna kraftsamla gemensamt, utifrån de olika kompetenserna i samverkan.

Några koordinatörer lyfte SSPF som ett sätt att också arbeta med ”tyngre” ärenden i ett behandlande syfte, exempelvis då det förekommer mer utvecklad kriminalitet och/eller drogmissbruk. Andra koordinatörer upplevde dock att SSPF inte var rätt forum för sådana ärenden. Detta kan bero på en otydlighet i SSPF-modellen, exempelvis att det inte är uttalat att SSPF är till för både förebyggande och behandlande insatser. Det innebär också att man måste tydliggöra i vilka typer av ”tyngre” ärenden som SSPF innebär en fördel. Exempelvis tog några koordinatörer upp sådana ärenden där ungdomarna redan kan vara ”åtgärdströtta” eller redan har insatser på gång. För att SSPF ska bidra måste det innebära en samverkansvinst för ungdomen och familjen, exempelvis genom att föräldrarna slipper delta i många parallella möten eller att SSPF kan koordinera insatser eller sätta in extra stödjande resurser.

I andra änden av skalan hade alla de intervjuade koordinatörerna ungefär samma bild av att det inte finns någon lägre problemgräns för att komma in i SSPF, så länge det fanns oro kopplad till kriminalitet och/eller missbruk. Några koordinatörer nämnde vikten av att på SSPF-möten även lyfta fall där det endast finns en oro, men ingen observerad kriminalitet eller drogproblematik. Detta kan kopplas till en önskan om att påbörja det förebyggande arbetet tidigare, men det ligger också i linje med SSPF-syftet att försöka skapa en mer samlad bild och gemensam förståelse kring ungdomen. Det betonades också att i de fall där den egna verksamheten kan lösa problemet på egen hand brukar man göra det utan att ta upp det i SSPF-sammanhang. Detta skulle kunna hänföras till att det inte finns någon uppenbar samverkansvinst, då den egna verksamheten kan ta hand om ungdomen. Å andra sidan är ett av syftena med SSPF att det skapas möjligheter att få en samlad och eventuellt bredare bild av ungdomen. Om man inte diskuterar oron för en ungdom på SSPF-möten så finns det en risk att insatsen utgår ifrån en begränsad bild av ungdomen och dennes situation, det vill säga ett slags ”stuprörseffekt” som SSPF ska motverka.

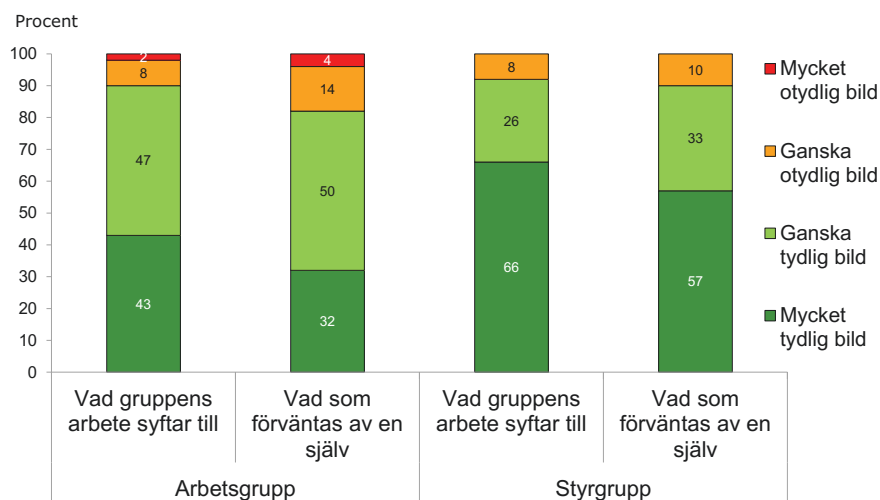
För en fungerande samverkan är det viktigt att de ingående parterna har en god

bild av vad samverkan syftar till och den egna rollen i samverkansarbetet. Genom enkäten uppger knappt hälften av arbetsgruppsmedlemmarna att de har en ganska tydlig bild av vad gruppens SSPF-arbete syftar till, och nästan lika många att de har en *mycket* god bild (figur 8). Samtidigt svarar var tionde deltagare att de har en ganska, eller i några fall till och med mycket, *otydlig* bild av detta. Resultatet är något sämre när det gäller vad som förväntas av en själv i gruppens arbete; detta är otydligt för nästan var femte medlem.

En jämförelse med styrgruppsmedlemmarna visar att dessa i högre grad har en *mycket* tydlig bild av både SSPF:s syfte och den egna rollen i arbetet. Men även i styrgrupperna återfinns medlemmar som upplever att detta är otydligt.

I enkäten tillfrågades medlemmarna även om hur tydlig bild de hade av vilka individer respektive vilka övergripande frågor om den lokala ungdomssituationen som är lämpliga att ta upp inom SSPF. Grovt räknat har 85 procent av medlemmarna en ganska eller mycket tydlig bild av dessa förhållanden. I styrgrupperna är resultatet lite bättre beträffande vilka övergripande frågor som lämpar sig för SSPF-forumet (92 procent), medan de är något mer osäkra än arbetsgruppsmedlemmarna när det gäller vilka individer som är lämpliga att ta upp (84 procent, varav också relativt få, 33 procent, har en *mycket* tydlig bild).

Figur 8 – Graden av tydlig bild av vad gruppens SSPF-arbete syftar till och vad som förväntas av en själv – i arbets- respektive styrgrupper

Enkätfrågans lydelse: *Hur tydlig eller otydlig bild har du av: ...med Vad gruppens SSPF-arbete syftar till respektive Vad som förväntas av dig i gruppens arbete som två av fyra delfrågor, med svarsalternativ enligt redovisningen. Resultatet baseras på 125 svar från arbetsgrupperna, 39 från styrgrupperna.*

Hur tydlig medlemmarnas bild är av SSPF varierar mellan stadsdelarna. När det gäller vad gruppens SSPF-arbete syftar till varierar andelen som svarar att de har en ganska/mycket tydlig bild mellan 81 och 100 procent om arbets- och styrgruppsmedlemmar undersöks tillsammans. Eller från motsatt perspektiv: i en stadsdel har ungefär en av fem medlemmar en *otydlig* bild (19 procent). När det gäller vad som förväntas av en själv i gruppens arbete är resultatet ytterligare lite sämre: här finns en stadsdel där motsvarande andel uppgår till 29 procent – och i varje stadsdel finns minst någon medlem med en otydlig bild.

Fritidsrepresentanternas uppfattning avviker mest från övriga aktörer genom att en relativt stor andel tycker att den egna rollen är otydlig (gäller framför allt arbetsgruppsmedlemmarna) och att det är otydligt vilka individer som är lämpliga att diskutera inom ramen för SSPF (gäller framför allt styrgruppsmedlemmarna).

Något överraskande tycks tiden man varit medlem i SSPF-gruppen spela en begränsad roll för hur tydlig bild man har; åtminstone saknas ett entydigt linjärt samband. Vad som kan konstateras är att både gruppen som varit med längre än 2 år och gruppen som varit med kortare tid än 6 månader, i högre grad uppfattar de olika uppdragen/aspekterna som tydliga (det gäller både SSPF-syftet, den egna rollen och vilka individer som är lämpliga att ta upp). En möjlig förklaring skulle kunna vara att de nya deltagarna nyss har fått en introduktion till vad gruppens arbete innebär och samtidigt har de inte varit med så länge att de har hunnit bilda sig en egen, eventuellt motsägelsefull, bild av SSPF-samverkan/gruppens arbete/den egna rollen. Mot bakgrund av det begränsade svarsunderlaget i gruppen som varit med mindre än 6 månader (17 medlemmar) bör resultatet tolkas försiktigt, särskilt som det i enkätens bortfall finns flera nytillkomna medlemmar (se avsnitt 3.4).

Sammanfattningsvis varierar bilden av hur tydligt SSPF:s mål och syfte uppfattas bland koordinatörerna och gruppmedlemmarna. Det finns också en liten andel gruppmedlemmar – mellan 15 och 18 procent – som har en otydlig bild av vad de ska göra på mötena. Att detta varierar mellan stadsdelarna tyder på en ojämn implementering av modellen.

Individären och samtycke

En central del i SSPF-arbetet handlar om att inhämta samtycke från vårdnadshavaren eller från ungdomen själv där hen är över 15 år. Samtycket är det som juridiskt tillåter parterna i SSPF att dela information på individnivå. Grovt sammanfattat: utan samtycke – inget SSPF.

Fyra stadsdelar hade kommit igång med både individarbete och inhämtning av samtycke. Här var koordinatörerna tydliga med hur mycket information som kan delges utan samtycke. Exempelvis går det för alla parter att lyfta *oro* för en viss (namngiven) ungdom som bedöms löpa risk för att utveckla kriminalitet och/eller missbruk, för att i nästa steg bestämma om det ska bli ett ärende inom SSPF – och

därmed om samtycke ska inhämtas. Däremot kan socialtjänsten inte delge information från tidigare eller aktuella ärenden utan samtycke.

Koordinatorerna i de sju andra stadsdelar där individarbetet inte hade kommit igång hade en mindre tydlig bild av när och hur det går att prata om namngivna ungdomar på arbetsgruppsmöten utan att samtycke är inhämtat. I en av dessa stadsdelar kan det noteras att en verksamhet tog ensamt ansvar för arbetet och att denna verksamhet enligt koordinatören kunde inhämta samtycke utan större problem. Detta upplägg motsvarar inte syftet med SSPF, eftersom det inte leder till gemensam identifiering, framtagande av handlingsplaner eller samtidigt agerande, och möjligheterna att samarbeta kring ungdomen försämras när bara en aktör tar (över) ansvaret.

I fyra av stadsdelarna arbetade koordinatorerna inte alls med individärenden och därmed inte med inhämtning av samtycke. Här fanns det en otydlighet och/eller missförstånd kring anledningen till att inhämta samtycke. Exempelvis diskuterades hur mycket information som kan delges utan samtycke eller varför samtycke alls är nödvändigt inom SSPF.

SSPF-modellen kan främst betraktas som ett sätt att initiera individarbete. Modellen specificerar emellertid inte hur det operativa arbetet på individnivå ska bedrivas efter att samtycket har hämtats in, förutom att det ska finnas gemensamma åtagandeplaner. Med andra ord är det upp till varje lokal arbetsgrupp att bestämma vilka metoder och insatser som ska användas. Det framträder varierande bilder hos koordinatorerna av hur detta planeringsarbete ska gå till och exakt vad insatserna ska omfatta.

I fem stadsdelar hade koordinatorerna tydliga bilder av att SSPF:s arbetsgruppsmöten var till för att identifiera ungdomar i riskzon samt att gemensamt bestämma, planera, genomföra och följa upp insatser på individnivå. I dessa fem stadsdelar beskrev koordinatorerna sin roll främst som att *koordinera* dessa processer: boka möten, skriva åtagandeplaner, ta fram kartläggningar, regelbundet hålla kontakt med olika informationskällor till ungdomsproblematik (exempelvis socialtjänstens ungdoms-/mottagningsgruppen), ge råd till samverkanspartner, skriva gemensamma handlingsplaner för övergripande insatser, koordinera arbetsgrupps- och andra nätverksmöten samt producera mötesprotokoll och dylikt. Med andra ord ansåg koordinatören att det är *andra* i gruppen som ansvarar för att ge förslag på vad de faktiska insatserna ska bestå av, även om koordinatören utifrån sin kunskapsnivå skulle kunna bidra till dessa diskussioner. Några av koordinatorerna från de fyra stadsdelar som hade *kommit igång* med individarbete tog ibland också på sig en mer aktiv roll i insatserna, exempelvis genom att kartlägga ungdomens behov (ibland tillsammans med ungdomen och föräldrarna), erbjuda ungdomen stöd-samtal, leda "orosmöten" med exempelvis föräldrar till ungdomar som det finns en oro kring samt erbjuda individuellt behandlingsarbete.

Koordinatorerna i de sex stadsdelar som *inte* bedrev individarbete hade olika syn på eller förståelse för hur SSPF-arbetet skulle gå till och vad insatserna borde innefatta. Några av dessa koordinatörer upplevde en otydlighet kring om arbetsgruppsmötena borde resultera i konkreta insatser, eller var generellt sett osäkra på hur SSPF:s mål skulle realiseras i form av konkreta insatser. Några andra koordinatörer hade mer medvetet implementerat delar av SSPF-modellen utan att gå in på individarbete. I dessa grupper sågs mötena snarare som ett sätt att lyfta individärenden som – i de fall socialtjänsten gav råd att anmäla – socialtjänsten sedan tar ansvaret för. I bästa fall kan SSPF under sådana former fungera för att synliggöra enskilda ungdomar och koppla dem till socialtjänsten, exempelvis för att kunna få socialtjänstens råd om hur och när det är aktuellt att anmäla. I värsta fall förstärker dessa former av SSPF den problematik som samverkansmodellen är ämnad att lösa – det vill säga långa handläggningstider, okoordinerade insatser och inget gemensamt agerande.

Genom enkäten fick arbetsgruppsmedlemmarna själva bedöma sin grupps samlade kunskap om metoder/verktyg/system för individarbetet. När det gäller att *identifiera ungdomar i riskzon* för kriminalitet/missbruk svarar mer än var tredje att den är mycket bra och ytterligare nästan hälften att den är ganska bra (totalt 84 procent). En mindre andel (9 procent) svarar att kunskapen är ganska dålig, nästan lika många (7 procent) saknar uppfattning.

När medlemmarna på motsvarande sätt bedömer gruppens kunskap om metoder/verktyg/system *för att inhämta samtycke* svarar i genomsnitt 61 procent att den är ganska eller mycket bra. Drygt var femte tycker tvärtom att kunskapen är ganska eller till och med mycket dålig. Knappt var femte saknar uppfattning i frågan, vilket inte heller kan tolkas som ett gott betyg. Det varierar stort mellan stadsdelarna hur stor andel som uppfattar att gruppen har mycket/ganska bra kunskaper inom området: mellan 22 och 87 procent.

När det slutligen gäller den samlade kunskapen om metoder, verktyg eller system *för att planera gemensamma individinsatser* bedömer ungefär hälften av arbetsgruppsmedlemmarna att den är ganska/mycket bra medan cirka 30 procent svarar att den är ganska eller till och med mycket dålig.

Styrgruppsmedlemmarna fick besvara samma enkätfråga med avseende på sin arbetsgrupp kunskaper. I samtliga tre avseenden är deras bild lite mindre positiv; skillnaden är störst vad gäller arbetsgruppens verktyg/metoder/system för att identifiera ungdomar i riskzonen. Men det ska noteras att bedömningarna även här skiftar mellan stadsdelarna.

I SSPF-modellen finns ett förslag på att arbetsgruppsmötena ska följa en fast dagordning där de olika parterna först ger sin respektive bild av nulägesituationen, följt av diskussioner om planering och åtaganden kring individ-, grupp- eller övergripande arbete. Tanken är att genom en gemensam diskussion av nulägesituatio-

nen kunna identifiera ungdomar – som individer eller i grupper – som SSPF skulle kunna hjälpa. Observationerna av de olika arbetsgrupperna visade att det varierade stort vilka ämnen som behandlades under arbetsgruppsmötena. De flesta arbetsgrupperna använde sig av en uppdelning i dagordningen mellan å ena sidan det allmänna, såsom nulägesituationen i området, och å andra sidan individärenden. Sju arbetsgrupper behandlade emellertid inte individärenden i termer av enskilda ungdomar utan diskuterade på ett mer övergripande plan vilka *typer* av ungdomar som *skulle* kunna vara föremål för SSPF (gäller de stadsdelar där individarbete inte hade kommit igång). I dessa arbetsgrupper fattades således inga beslut kring gemensamma insatser för enskilda ungdomar utan snarare fungerade mötesdiskussionerna som ett allmänt informationsutbyte.

Fyra arbetsgrupper diskuterade individärenden mer konkret och det kunde handla både om nya och befintliga fall. Här fördes gemensamma diskussioner om problembilden, gemensam planering av inhämtning av samtycken och användning av gemensamma handlingsplaner för såväl åtaganden kring, som uppföljning av, insatser. Oftast var det en deltagare i gruppen som beskrev ”fallet” för de andra närvarande med fokus på vilka riskbeteenden som iakttagits medan andra bidrog till att bredda och fördjupa bilden. Exempelvis beskrev en rektor negativt beteende i skolan medan polis och fältassistent bidrog med information om var ungdomen tillbringade sin fritid och vem hen umgicks med. I nya individärenden nämndes oftast ungdomen vid namn för att det skulle vara möjligt att diskutera vem som var mest lämpad att hämta in samtycke och vilka parter som var fortsatt berörda. Exempelvis var det i diskussionen om ett nytt individärende, där samtycke skulle hämtas in, en annan mötesdeltagare än den som initierade ärendet som föreslog en person i ungdomens vuxennätverk som kunde vara en bra kanal för att nå ungdomen. Detta visar hur den gemensamma diskussionen kan resultera i en konkret lösning som gör det möjligt att dra igång individarbetet. Tre av dessa fyra arbetsgrupper (som konkret diskuterade insatser för ungdomar) hade också särskilda möten för att diskutera individärenden, antingen direkt efter mötet eller vid ett helt separat möte (se även föregående avsnitt). På dessa särskilda individärendemöten deltog bara de berörda parterna. Två exempel på individärenden, baserade på observationer, beskrivs i ruta 1 här intill.

Ruta 1 – Två exempel på individärenden

Exempel 1

I den aktuella stadsdelen hanteras pågående individärenden, efter inhämtat samtycke, separat i en mindre arbetsgrupp där endast de personer som är direkt berörda av ärendet närvarar. Syftet med upplägget är både att inte belasta arbetsgruppen som helhet i onödan liksom att i så stor utsträckning som möjligt visa hänsyn till de inblandade parterna. De personer som är föremål för SSPF, och deras anhöriga, ska kunna lita på att känslig information inte sprids i onödan. Stadsdelen har en koordinatortjänst på 100 procent.

Så här såg det ut när ett individärende hanterades i den aktuella stadsdelen:

Arbetsgruppen har möte under dagen ifråga. Under arbetsgruppens möte informerar koordinatören övergripande om pågående individärenden och vilka nivåer av samverkan/nätverk som är aktuella för respektive ärende. Det förs en generell diskussion kring de aktuella individärendena, till största del i informationssyfte för att mötesdeltagarna ska få kännedom om vilka enheter som har huvudsansvaret för vilka individärenden. Inga detaljer i enskilda ärenden berörs.

Efter arbetsgruppsmötet stannar ett fåtal personer kvar och sätter sig i ett mindre mötesrum för att diskutera ett av individärendena. Under mötet deltar representanter från skola (rektor), polis och socialtjänst samt koordinatören. Mötet inleds med att rektorn föredrar ärendet för de övriga närvarande. Informationen är mycket detaljerad. Skolan ifråga är mycket oroad över en elev som uppvisat tendenser att inte kunna kontrollera sina destruktiva/mörka tankar. Rektorn ber övriga mötesdeltagare om hjälp för att på bästa sätt forma en åtagandeplan. Parterna diskuterar olika tänkbara åtaganden och lösningar. Alla verksamheter bidrar aktivt med respektive kompetens och erbjuder sig att bidra från sitt håll. Mötet resulterar i en konkret åtagandeplan för hur ärendet/situationen ska hanteras. Samtliga mötesdeltagare är aktiva och har den enskilda individen i fokus.

Exempel 2

Detta område arbetar utifrån samma grundstruktur som området i exempel 1, förutom att koordinatören i detta område arbetar ensam med SSPF på halvtid. Arbetsgruppen i området håller regelbundna möten där individer som kan tänkas vara aktuella för SSPF förs upp på agendan. När beslut väl tagits om att gå vidare i SSPF-arbetet kring en viss individ planeras ett separat individmöte in, dit berörda parter kallas för gemensam planering, genomförande och uppföljning.

Ett individmöte gick till på följande sätt:

Koordinatören inleder mötet med en snabb presentation av upplägget för dagens möte. Efter en kort presentationsrunda övergår samtalet omgående till att riktas mot det individärende som gruppen samlats för att diskutera. Deltagarna verkar väl insat-

ta och förebereda. Eftersom deltagarna är aktiva blir koordinators roll mer passiv. Samtliga verksamheter som är representerade bidrar med sin respektive information gällande individen ifråga. Informationen är konkret och varvas med idéer och tankar kring vilka insatser som skulle kunna fungera bäst utifrån individens behov. Mötet resulterar till slut i en konkret åtagandeplan med information om vilken av verksamheterna som ska ansvara för vad och på vilket sätt individen och dennes familj bäst kan involveras i upplägget.

Sammantaget genomsyras mötet av ett tydligt fokus på individen. Mötesdeltagarna sätter tydligt individen i centrum, samtalar om vilka insatser individen behöver och därefter diskuteras vem som ska bidra med vad.

Sammanfattande slutsats

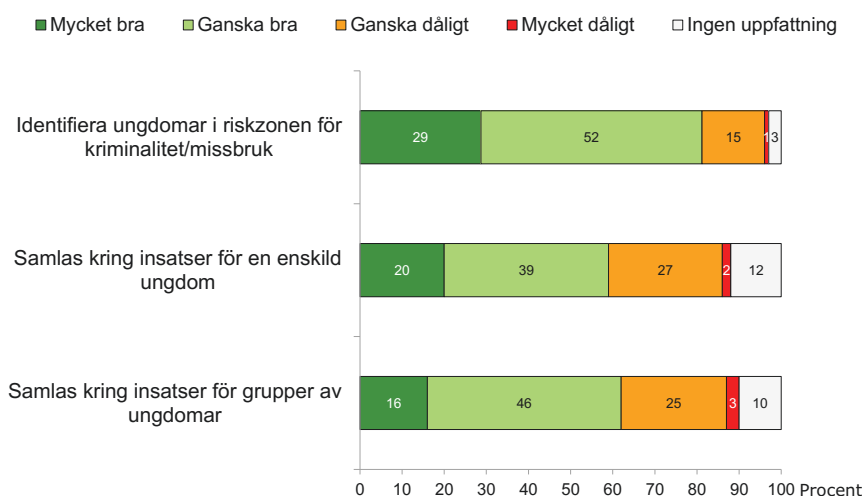
Omfattningen på koordinators tjänst skiljer sig åt mellan de två aktuella stadsdelarna, men förklaringen till detta ligger sannolikt i stadsdelarnas mycket olika geografiska och socioekonomiska förutsättningar. Trots dessa skilda förutsättningar utgår båda områdena ifrån samma grundpelare i sitt utförande av SSPF-samverkan: att lyfta individärenden, bidra till en gemensam planering och ta fram en gemensam åtagandeplan. Upplägget där arbetet kring en enskild individ sker separat från arbetsgruppsforumets träffar torde därmed kunna ses som en förebild för hur man kan få igång ett fungerande SSPF-forum för individärenden.

I många arbetsgruppsmöten uppstod principiella diskussioner om vad SSPF är, hur gruppens arbete borde läggas upp, vilka ungdomar som ingår i SSPF:s målgrupp eller vem i gruppen som ska ta upp individärenden. I de fyra arbetsgrupper som behandlade individärenden hanterade koordinatören den här typen av organisatorisk fråga kort och koncist. Man kan koppla detta till en egen tydlighet vad gäller förståelse för SSPF:s mål och syfte. I de andra arbetsgrupperna observerade vi att dessa typer av organisatoriska frågor kunde utvecklas till längre diskussioner med olika fokus. Exempelvis förekom å ena sidan diskussioner om relevanta riskfaktorer samt när och vem man skulle kontakta vid upptäckt av riskbeteenden – diskussioner som man kan tänka sig är viktiga för att skapa samsyn kring ungdomsproblemet och ett gemensamt agerande. Det finns olika typer av agerande vid olika typer av riskbeteenden, och det är inte alltid självklart när och hur man ska agera (exempelvis prata direkt med ungdomen själv, ringa polisen, anmäla till socialtjänsten och så vidare). Å andra sidan förekom också diskussioner som inte hade denna samsynsskapande effekt för att identifiera ungdomar i behov av SSPF, utan som istället präglades av ett internt fokus på hur man skulle organisera sig. Det gällde exempelvis diskussioner rörande mötesstrukturer och mötesfrekvens, liksom representationen i olika grupper.

Självklart finns det ett behov av att då och då titta på den egna organisationen för att anpassa sig till målgruppens förändrade behov. SSPF-modellen kom till som ett svar på sådana organisatoriska frågor och implementerades redan 2011. Mot den bakgrunden skulle man kunna förvänta sig att de områden där arbetsgruppsmötena främst diskuterade organisatoriska frågor, utan fokus på målgruppen ungdomar, skulle ha kommit mycket längre med sitt SSPF-arbete.

Det är intressant att relatera observationerna till arbetsgruppsmedlemmarnas egna bilder av i vilken utsträckning gruppens möten fungerar för att identifiera ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk samt att samlas kring insatser – för en enskild ungdom respektive för grupper av ungdomar. Arbetsgruppsmedlemmarna är mest positiva vad gäller att identifiera ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk; fyra av fem svarar att mötena härvidlag fungerar åtminstone ganska bra (nästan var tredje svarar *mycket* bra; se figur 9). Ungefär 60 procent tycker detsamma när det gäller att samlas kring insatser, för såväl enskilda ungdomar som grupper av ungdomar. Cirka 30 procent svarar tvärtom att mötena fungerar dåligt för att samlas kring insatser. Det kan noteras att grovt räknat var tionde inte har någon uppfattning i dessa två frågor. Det är svårt att tolka innebörden av ”ingen uppfattning”, men att man inte kan uttala sig om dessa grundprinciper i SSPF-arbetet kan inte anses positivt.

Figur 9 – Arbetsgruppsmedlemmarnas uppfattning om hur de egna gruppmötena fungerar

för att identifiera ungdomar och samlas kring insatser

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning anser du att arbetsgruppens möten fungerar för att;* med delfrågor och svarsalternativ enligt redovisningen (ytterligare två delfrågor ingick i enkätfrågan rörande uppföljning, redovisas längre fram i detta kapitel). Resultaten baseras på 101 svar.

Arbetsgruppsmedlemmarnas bild av sina gruppmöten varierar en del mellan stadsdelarna och beroende på vilket av dessa tre arbetsresultat det handlar om. Minst variation rör identifiering av ungdomar i riskzon – helt naturligt med tanke på att uppfattningarna är som mest positiva i detta fall. Andelen som svarar att gruppens möten fungerar ganska/mycket bra i detta avseende varierar mellan 67 och 100 procent i de olika stadsdelarna. När det gäller att samlas kring insatser varierar andelen mellan 33 och 100 procent. Det ska betonas att svarsunderlaget per stadsdel i vissa fall är mycket litet.²³

Medlemmarnas delaktighet i individarbete

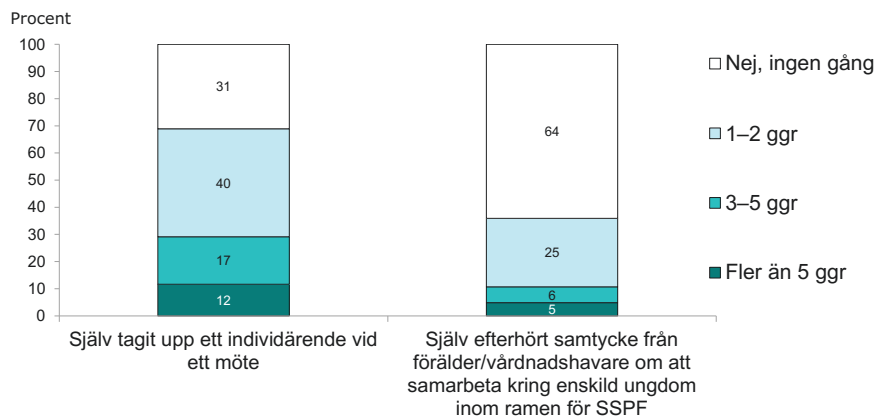
Hittills har medlemmarnas bild av samtycke och individarbete handlat om hur arbetsgruppsmedlemmarna (som besvarat enkäten) betraktar sin grupps förmågor eller agerande. Detta avsnitt vänder nu blicken mot den enskilde medlemmens delaktighet i individarbetet. Enkäten innehöll två frågor syftande till att mäta medlemmens aktivitet och engagemang rörande individärenden: i vilken mån man själv tagit upp ärenden vid gruppens möten samt om man själv efterhört samtycke från en förälder/vårdnadshavare om att samarbeta kring en ungdom inom ramen för SSPF.²⁴ Av de arbetsgruppsmedlemmar som närvarat vid minst ett möte under perioden 1 januari 2014 – 31 januari 2015²⁵ uppger nästan var tredje att de *inte* tagit upp något ärende under perioden (figur 10). Av de övriga gäller för över hälften att de tagit upp som mest två ärenden. Totalt har lite mer än var tionde arbetsgruppsmedlem tagit upp fler än fem ärenden. Lite drygt var tredje medlem har själv efterhört samtycke från förälder/vårdnadshavare – ungefär var tionde har gjort det fler än två gånger.

23 Det gäller särskilt den här enkätfrågan till följd av att den av misstag inte varit inställd som "tvingande" (se avsnitt 3.4). Det är dock generellt rimligt att tolka den här typen av frågebortfall som grundat på en svag eller vag uppfattning, vilket innebär att resultatet troligen inte skulle ha varit mycket mer positivt även om fler besvarat frågan.

24 Det ska noteras att svarsunderlaget för dessa frågor är något mindre jämfört med enkäten i övrigt till följd av att de filtrerades bort för vissa arbetsgruppsmedlemmar som felaktigt uppgett att de var styrgruppsmedlemmar i enkätens inledande del (se metodbeskrivningen i avsnitt 3.4).

25 Gäller samtliga respondenter i svarsunderlaget utom en.

Figur 10 – Arbetsgruppsmedlemmars aktivitet i gruppen

Frågens lydelse: *Har du under din tid i arbetsgruppen under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015...*, med delfrågor och svarsalternativ enligt redovisningen. Resultaten baseras på svar från 103 medlemmar (som deltagit vid minst något möte under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015).

Utifrån arbetsgruppsmedlemmarnas enkätsvar går det att räkna fram att de SSPF-medlemmar som besvarat enkätfrågan tillsammans initierat *minst* 167 individärenden under perioden 1 januari 2014 – 31 januari 2015²⁶. Om svarsalternativen räknas om i den mest positiva riktningen²⁷ ökar antalet till 244, vilket teoretiskt dock fortfarande kan handla om en underskattning då svarsalternativet ”fler än 5 gånger” inte säkert kan skattas till fler än 6 gånger. Antar vi att dessa arbetsgruppsmedlemmars svar är representativa även för de SSPF-medlemmar som inte besvarade frågan/enkäten skulle skattningen för stadsdelarna totalt bli någonstans mellan cirka 296 och 433 initierade individärenden under den aktuella 13-månadersperioden. Denna skattning är dock mycket osäker. Men det är intressant att utifrån en liknande bearbetning av svaren rörande antalet *efterhörda samtycken* under samma period kunna konstatera att antalet efterhörda samtycken utgör lite mindre än hälften av antalet initierade individärenden (44–46 procent beroende på vilken av de två skattningsmetoderna som används).

En orsak till att antalet efterhörda samtycken är mindre än antalet initierade individärenden kan naturligtvis vara att gruppen inte alltid bestämmer sig för att gå vidare med ärendet; rimligen gäller det dock inte så ofta som i hälften av fallen. Andelen efterhörda samtycken av initierade individärenden visar sig också variera stort mellan stadsdelarnas arbetsgrupper – från 6 till 100 procent, med god spridning däremellan – vilket indikerar att vissa arbetsgrupper inte implementerat sam-

²⁶ Svarsalternativet ”1–2 gånger” räknas här som (minimum) 1 gång, ”3–5 gånger” räknas som (minimum) 3 gånger; ”Fler än 5 gånger” räknas som (minimum) 6 gånger.

²⁷ ”1–2 gånger” räknas som (maximum) 2; ”3–5 gånger” räknas som (maximum) 5 gånger.

tyckesmomentet särskilt framgångsrikt i arbetsprocessen. Enligt SSPF-modellen bör samtycke efterhöras mer eller mindre direkt efter mötet då individärendet tas upp. Det ska noteras att i vissa arbetsgrupper tar koordinatören en mer aktiv roll genom att själv efterhöra samtycke (som diskuterade tidigare), vilket inte fångas upp av enkäten. Detta gällde dock inte de tre stadsdelar med minst andel inhämtade samtycken i relation till initierade individärenden.

Inte särskilt överraskande har medlemmar som varit med länge i gruppen generellt tagit upp individärenden i större utsträckning än de som varit med under kortare tid. Av de arbetsgruppsmedlemmar som varit med längre än två år har 82 procent tagit upp ett individärende – mot 25 procent av dem som varit med kortare tid än sex månader. Motsvarande skillnad när det handlar om att eftersöka samtycke är 41 mot 17 procent.²⁸

Ett motsvarande samband finns kopplat till mötesnärvaro. Bland de arbetsgruppsmedlemmar som deltagit vid varje möte – det vill säga under perioden 1 januari 2014 – 31 januari 2015, alternativt den mer begränsade tid man varit medlem – är det över hälften (55 procent) som eftersökt samtycke men inga alls av de som närvarat vid mindre än hälften av mötena (6 personer) – och sambandet mellan samtyckesaktivitet och mötesnärvaro framträder tämligen linjärt där emellan. När det gäller att lyfta individärenden är sambandet med mötesnärvaro inte lika linjärt men fortfarande starkt.²⁹ Den här generella kopplingen mellan individärendeaktivitet och mötesnärvaro innebär att enkätresultaten sannolikt överskattar andelen SSPF-medlemmar som initierar individärenden och som eftersöker samtycken, i och med att enkätens bortfall delvis präglas av ett begränsat deltagande.

Gruppernas aktivitet vad gäller individärenden varierar en hel del mellan stadsdelarna – variationer som delvis kvarstår även med hänsyn till medlemmarnas olika långa medlemstid i gruppen. Resultatet bekräftar bilden erhållen via observationer och intervjuer med koordinatörerna.

När det gäller de olika aktörernas aktivitet kring individärenden har enligt enkätresultaten polisens representanter i störst utsträckning både initierat ärenden och inhämtat samtycken, medan det i minst utsträckning gäller fritidsrepresentanter (baserat på sex svarspersoner). Detta förhållande ska ses i ljuset av att polisens representanter generellt har funnits med längre i gruppen än övriga aktörer.

Medlemstiden och mötesnärvaron är alltså något som generellt tycks påverka gruppmedlemmarnas aktivitet och engagemang. Det torde vara rimligt att i en begränsad närvaro generellt läsa in ett mer begränsat engagemang i SSPF-uppdraget. Men det finns även andra skäl till varför man inte tagit upp individärenden. De (32) gruppmedlemmar som i enkäten uppgett att de inte gjort detta (under mätperioden

²⁸ Det kan noteras att svarsgruppen som varit med kortare tid än sex månader bara utgörs av tolv personer (och de som varit med längre än två år av 51 personer), men resultatet stärks av ett tämligen linjärt samband mellan medlemstid och aktivitetsgrad.

²⁹ Bland dem som varit med på ungefär hälften eller fler av mötena är det mer än dubbelt så många som tagit upp ett individärende jämfört med gruppen som varit med på mindre än hälften av mötena (71 mot 33 procent).

1 januari 2014 – 31 januari 2015) fick en följdfråga om varför. Det vanligaste svaret var att man inte uppfattat någon individ i riskzonen för kriminalitet/missbruk i behov av SSPF-samverkan (8 svar) – alternativt att man inte uppfattat någon individ i riskzonen över huvud taget (5 svar). Två personer uttrycker osäkerhet kring vilka individer som är lämpliga att ta upp inom SSFP och två personer har känt sig osäkra om en/flera specifika individer varit lämpliga att ta upp (en av dessa personer uppgav båda skälen). Två personer gav genom ett annat av frågans fasta svarsalternativ uttryck för kritik mot samverkansmodellen som sådan: ”tycker inte att SSPF-samverkan ger resultat”.

Därutöver utnyttjade flera svarspersoner möjligheten att ange ett skäl utöver de fasta svarsalternativen. En medlem beskrev oro över att tystnadsplikten inte fungerar. En annan medlem beskrev det meningslösa i både att ta upp ett individärende och att inhämta samtycke, ”då det inte görs något konkret arbete kring individen, det vill säga ingen åtgärdsplan. [...], ingenting händer och sex månader senare finns det återigen oro, och ingenting händer.” Annars rör flertalet fria textsvar de egna rollerna, exempelvis att de är nytillkomna i SSPF/stadsdelen, att de inte anser att det ingår i deras tjänster, att andra parter/kollegor har bättre förutsättningar att göra detta eller att de tar upp ungdomar i andra sammanhang. Orsakerna kan alltså handla om såväl bristande tilltro till arbetsprocessen som om den egna rollen och arbetsfördelningen inom gruppen.

Gemensamma åtagandeplaner

I SSPF-modellen anses ett snabbare och samtidigt agerande från de berörda parterna vara den fungerande mekanismen för att uppnå en bättre effekt på ungdomar i riskzon. Med andra ord kan gruppmötena inom SSPF ses som en plattform och utgångspunkt för ett gemensamt åtagande kring en ungdom. Som beskrivits tidigare är gemensamma åtagandeplaner nyckeln i detta arbete, även om det är upp till den lokala arbetsgruppen att bestämma exakt hur planerna ska se ut och vilka insatser som ska sättas in. Åtagandeplaner är också en viktig del i hur insatser ska följas upp. Exempel på handlings- eller åtagandeplaner hämtades från de fyra stadsdelar som hade kommit igång med arbete på individnivå. Planerna visade sig se ganska lika ut vad gäller struktur och vilka ämnen som behandlades. Samtliga planer innehöll:

- 1) Ett fokus på orsak till oro eller anledning till att ungdomen var föremål för SSPF.
- 2) En tabell eller annan beskrivning av uppdelningen av olika åtaganden mellan de olika parterna. Några planer inkluderade information om vad ungdomen och dennes föräldrar (samt även andra släktingar) skulle kunna bidra med.
- 3) Uppföljning, vilket i några planer innebar tydligt specificerade mål och delmål.

Några planer hade mer specifika målbeskrivningar med exempelvis datum för uppföljning.

- 4) En namnlista över alla berörda parter. I några planer var detta en fullständig kontaktlista.

Ett exempel sammansatt från två stadsdelars mallar för åtagandeplaner återfinns i bilaga 1.

City/Centrum-problematik

En stadsdel som inte kommit igång med individärenden eller inhämtning av samtycke behöver nämnas, då den brottas med en speciell problematik. Personal i stadsdelen Centrum möter både ungdomar som bor i Centrum och ungdomar i målgruppen som bor i andra stadsdelar men som reser in till Centrum för att gå i en centralt belägen skola och/eller för att vistas där på fritiden – en så kallad city/Centrum-problematik. ”Centrumproblematiken” syftar på den problematik som rör ungdomarna som är folkbokförda i stadsdelen Centrum och främst rör sig i de områden av Centrum som har karaktären av lokalsamhälle. ”Cityproblematiken” avser i stället den målgrupp som vistas i den centrala stadsmiljön men som bor utanför Centrum – i en annan stadsdel eller i en annan kommun. Även om ungdomar alltid rör sig mellan stadsdelar finns det en särskilt stor andel inresande ungdomar i Centrum.

Under 2014 tillträdde en ny koordinator i SSPF-verksamheten i Centrum. Vid intervju tillfället, när koordinatören var relativt ny i rollen, uppfattades city/Centrum-problematiken som den största utmaningen för arbetsgruppen. En av svårigheterna gäller hur man avgränsar Centrum- från city-ungdomar och hur city-ungdomar som tillhör SSPF:s målgrupp ska hanteras. Koordinatören upplevde att en viktig del i SSPF-arbetet var att hitta former för att hantera city/Centrum-problematiken med sikte på att kunna initiera individärenden. Problematiken förvärrades av att aktörerna har lite olika roller i sammanhanget. Tre av parterna i samverkan – skolan, polis och fritid – möter oftast city-ungdomar, det vill säga de som har rest in till staden från andra stadsdelar/kommuner. Vad gäller skolan finns det förvisso skolor med en stor andel Centrum-ungdomar men också en del andra skolor – i synnerhet fristående skolor – som till övervägande del har elever från andra stadsdelar. I och med att skolan förmodligen är den aktör som först upptäcker tecken på risk för kriminalitet och missbruk behöver skolans elever hanteras i det lokala forumet, vilket alltså innebär att Centrum får ansvar även för ungdomar som hör till en annan stadsdel. Det skulle vara svårt för skolorna att lyfta sin oro för sina elever om detta endast kunde göras inom SSPF-gruppen där ungdomen bor, vilket även kan innebära en annan kommun. För socialtjänsten är deras ansvar avgränsat till ungdomar som bor i Centrum och även om generella råd skulle kunna ges av exempelvis socialsekreteraren på ett arbetsgruppsmöte kan inget individärende initieras.

Det gemensamma kartlägningsarbetet är också särskilt komplext då information från polisen och fältassistenter främst rör city-ungdomar, det vill säga de som reser in till stadsdelen från en annan stadsdel/kommun.

Att arbeta gentemot ungdomsgäng/grupperingar

SSPF har också som mål att identifiera och arbeta gentemot *grupper* av ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller drogmissbruk. Exempelvis kan gruppen i sig utgöra en stor riskfaktor för en utveckling av kriminellt beteende och det viktigaste är då att gruppen hanteras, splittras eller erbjuds andra alternativ. SSPF kan initiera ett arbete med individer i en kriminell gruppering där man arbetar med varje individ för sig. Men om gruppen som helhet är en stor del av problemet kan det vara mer gynnsamt att ta itu med hela gruppen snarare än med de enskilda individerna. I två av de stadsdelar som hade kommit igång med individärenden beskrev koordinatorena sina erfarenheter av att arbeta på gruppnivå. Dessa insatser bestod av exempelvis gruppinsatser i skolan, där polis och fritid lett arbetet med grupper av ungdomar, och ”orosmöten” för föräldrar till en specifik grupp ungdomar. Ett konkret exempel på grupparbete i en av stadsdelarna ges i ruta 2.

Ruta 2 – Exempel på hur arbetet mot grupper kan planeras och levereras

En grupp ungdomar orsakade oro på grund av att gruppen var misstänkt för att ha utfört ett rån mot en annan ungdom. Koordinatören kartlade alla ungdomar i gruppen: vilka individer är med i gruppen, vilka relationer har de till varandra, vilka olika riskbeteenden har de, var ”hänger” de? Kartläggningen inbegrep också vilka professionella aktörer som redan var inblandade, exempelvis vem som var handläggare hos socialtjänsten, om några ungdomar var aktuella hos socialtjänsten, vilka kontaktpersoner i skolan och/eller fritid som fanns och om ungdomarna var kända av polisen. Efter kartläggningen bjöd koordinatören in sig och socialsekreteraren vid polisen till ett möte för myndighetsutövning hos socialtjänsten, där samtliga kartlagda ungdomar var aktuella. Där kunde koordinatören dela med sig av kunskapen från kartläggningen. Ett liknande möte hölls av koordinatören med rektorn där beslut fattades om gemensamma åtaganden. Här ser man olika ingångar till att agera gentemot gruppen. För ungdom 1 var det exempelvis rektorn som tog ärendet, för ungdom 2 hade socialsekreteraren inte hunnit med att prioritera ärendet och den extra informationen från koordinatören bidrog till att besluta kring ärendet. För ungdom 3 bestämdes att koordinatören, skolan och polisen tillsammans skulle träffa mamman.

Det viktiga i koordineringsarbetet är, enligt koordinatören, att ge bra information till alla på mötet, vilket innebär att koordinatören är väl förberedd utifrån sin kartläggning. En annan viktig observation är att insatser från utförardelen av socialtjänsten fick sättas in – med stöd i koordinatorens kartläggning innan socialsekreterarnas utredning

var klar. En tydlig skillnad mellan SSPF och det ordinarie arbetet är att insatser sätts in tidigt och samlat. Det betyder att ordinarie rutiner – att utredningar ska göras först, vilket kan ta tre månader – vid tillfället måste kringgåas. I detta fall fick handläggaren hos socialtjänsten information om varje ungdom i gruppen med kontaktuppgifter till de professionella som fanns med i arbetet med ungdomarna. Uppföljning av arbetet har främst skett genom löpande kontakt med fältassistenter angående hur gruppen betar sig.

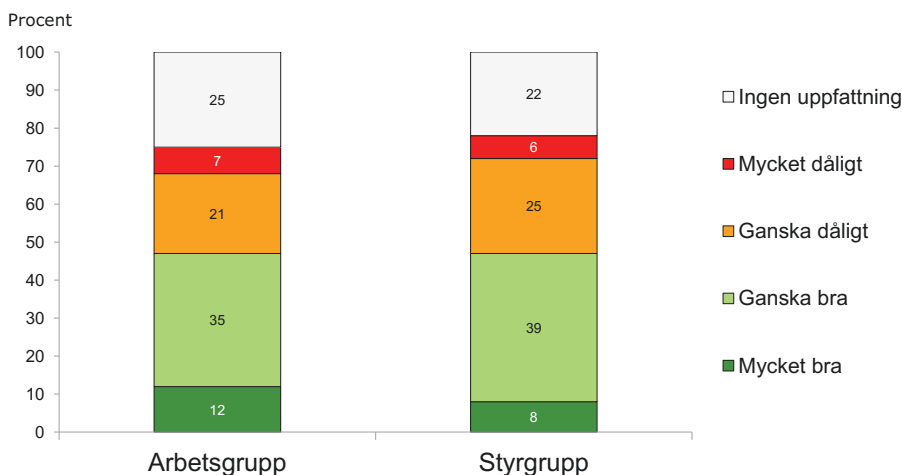
Uppföljning

En del i SSPF-modellen tar fasta på att arbetet med individer och grupper gemensamt följs upp. Till viss del kan åtagandeplaner användas som ett uppföljningsverktyg. Detta beror dock på hur tydliga mål, aktiviteter, uppföljningstider med mera som har skrivits in; vaga och övergripande mål utan tidsbegränsning går aldrig att följa upp på ett meningsfullt sätt. Bland de exempel på åtagandeplaner som hämtats från de fyra stadsdelar som arbetat med individärenden var det bara två som hade tydliga mål med särskilt utrymme för uppföljningsinformation. Strukturer för uppföljning av avslutade ärenden fanns endast i den mån individen återigen skulle lyftas på SSPF om nya riskbeteenden återuppstod. Inga stadsdelar följde upp antalet påbörjade eller avslutade ärenden på gruppnivå på ett strukturerat sätt. Inte heller fanns det någon systematisk kvalitetsuppföljning av faktiska insatser. Här kan man å ena sidan tänka sig att varje part i samverkan har ett enskilt kvalitetsansvar för de insatser som levereras. Å andra sidan, där insatser ska levereras tillsammans, kan gemensamma dokument som kort beskriver syfte, gemensamma värderingar och förhållningssätt vara till nytta för att främja och utveckla arbetet.

När det gäller arbetsgruppsmedlemmarnas egen bild av gruppens kunskap om metoder, verktyg eller system för att gemensamt följa upp insatser bedömer ungefär hälften att kunskaperna är åtminstone ganska bra medan nästan 30 procent svarar att de är ganska eller till och med mycket dåliga (figur 11). Det finns dock en stor variation mellan stadsdelarna kring detta: andelen som gör en positiv bedömning varierar mellan 11 och 69 procent. Bedömningen av kunskapsnivån beträffande uppföljningsmetoder liknar den beträffande planering av gemensamma individinsatser och inhämtande av samtycke. Kunskapsnivån om uppföljningsmetoder bedöms dock generellt som sämre än metodkunskaperna för att identifiera ungdomar i riskzon.

Även styrgrupperna fick genom enkäten bedöma arbetsgruppernas samlade kunskap inom uppföljningsområdet. Styrgruppsmedlemmarna gav en tämligen likartad bild *totalt sett*. Sett till de enskilda stadsdelarna skiftar dock uppfattningarna i flera fall påtagligt mellan arbetsgruppen och styrgruppen.

Figur 11 – Bedömning av arbetsgruppens samlade kunskap om metoder/verktyg/system för att gemensamt följa upp individinsatser, av arbets- respektive styrgruppsmedlemmar

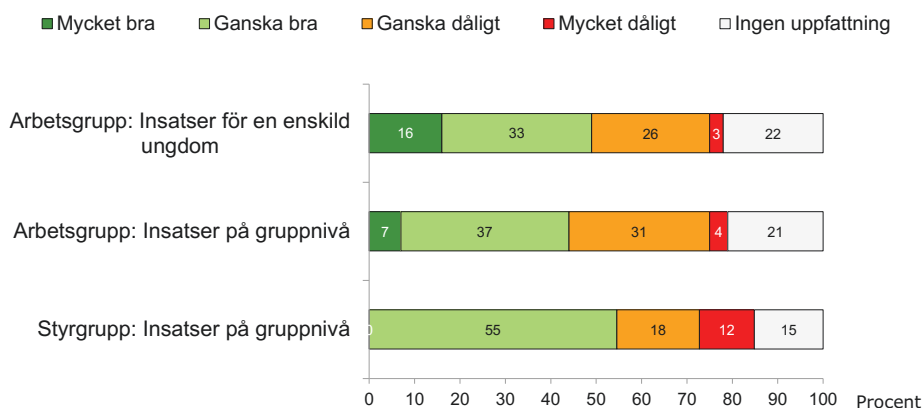

Frågans lydelse: *Hur bedömer du arbetsgruppens (den operativa gruppens) samlade kunskap om metoder/verktyg/system för att., med Gemensamt följa upp individinsatser* som en av fyra delfrågor. Sarsalternativ enligt redovisningen. Resultaten baseras på 122 svar från arbetsgrupperna samt 36 svar från styrgrupperna.

Arbetsgruppen fick också värdera hur väl deras *gruppmöten fungerar* för att följa upp insatser – på individ- respektive gruppnivå. Ungefär hälften uppfattar att gruppmötena fungerar ganska eller mycket bra på *individnivå* och knappt hälften att det fungerar ganska eller mycket bra på *gruppnivå*. Omkring 30 procent har tvärtom en negativ bild av uppföljningsarbetet (se figur 12). Var femte saknar uppfattning i frågan, något som är tydligt förknippat med en begränsad tid i gruppen. Även om begränsad erfarenhet av gruppens arbete är en naturlig förklaring till begränsade uppfattningar om gruppens arbete, kan resultatet knappast tolkas positivt.

Styrgruppsmedlemmarna fick besvara motsvarande fråga beträffande *deras* uppföljning av insatser på gruppnivå. Det visar sig att de i något större utsträckning är åtminstone ganska positiva till sitt uppföljningsarbete – samtidigt som ingen svarar att det fungerar *mycket* bra och de i större utsträckning uttrycker stark kritik mot det egna arbetet. Det kan noteras att det även i styrgrupperna finns en ansevärd andel medlemmar som saknar uppfattning i frågan.

Figur 12 – Arbets- och styrgruppsmedlemmarnas uppfattning om hur de egna gruppmötena fungerar för att följa upp resultaten av insatser

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning anser du att arbetsgruppens/styrgruppens möten fungerar för att...med två delfrågor Följa upp resultaten av insatser för en enskild ungdom samt Följa upp resultaten av insatser på gruppnivå (ytterligare tre delfrågor ingick i enkätfrågan rörande individinsatser, redovisade tidigare i detta kapitel). Svartalternativ enligt redovisningen. Resultaten baseras på minst 101 svar från arbetsgrupperna samt 33 svar från styrgrupperna.*

Sammanfattningsvis kan det konstateras att ambitionen i SSPF att gemensamt planera, genomföra och följa upp koordinerade och tidiga insatser i bästa fall har implementerats i fyra stadsdelar. Styrkan i dessa fyra stadsdelar ligger i det gemensamma och tidiga planerandet och genomförandet av insatser. I dessa fall kan det rent teoretiskt konstateras att de antagna vinsterna med SSPF-modellen kan komma individen till nytta genom synergieffekter av samlade och skyndsamma insatser. I dessa stadsdelar fanns det dock brister i uppföljning och tydliga målsättningar, även om det ska sägas att två stadsdelar uppvisade goda exempel på uppföljning.

Åtagande på en övergripande nivå

Ett annat syfte med SSPF-modellen är att arbetsgruppsmötena kan planera för och genomföra universella åtgärder, det vill säga breda strategier av en förebyggande natur. I mötesdiskussionerna om sådana övergripande frågor observerades en stor variation i vad som togs upp och vilka beslut som fattades. Generellt präglades dessa diskussioner av uppdateringar utifrån de enskilda deltagarnas perspektiv, exempelvis om någon hade sett eller hört någonting om ungdomssituationen i den egna verksamheten. I vissa arbetsgrupper redovisades ofta specifika detaljer – såsom att en grupp ungdomar har börjat ”hänga” på en viss plats och det finns misstanke om droganvändning eller drogförsäljning – medan beskrivningarna var vagare i andra grupper, exempelvis rörande läget på skolan på ett övergripande

plan. Redogörelserna för nulägesituationen syftar i SSPF-modellen till att identifiera ungdomar eller grupper av ungdomar som bör bli föremål för SSPF. Att dessa diskussioner i många arbetsgrupper höll sig på ett övergripande plan innebär att denna del av SSPF-arbetet ligger långt från den egentliga arbetsmodellen. Observationerna bjöd samtidigt på några exempel där en vag övergripande fråga utvecklades till en gemensam diskussion, som i sin tur resulterade i en konkret handling på en övergripande nivå (se ruta 3).

Ruta 3 – Exempel på gemensamt åtagande på en övergripande nivå

Under nulägesdiskussionen på ett arbetsgruppsmöte informerar ungdomspolisen om att det har varit mycket spice i omlopp – några dödsfall kopplade till spice-användning hade rapporterats i media och ungdomspolisen skulle inleda en särskild insats kring detta. En rektor erkänner okunskap om spice och en allmän diskussion utvecklas om vad spice är, kännetecknen på att en person använder spice och vilka behandlingsinsatser som kan vara aktuella. Ungdomspolisen erbjuder sig att komma ut till skolorna för att informera mer om spice. Diskussionen fortsätter och mynnar ut i hur man kan organisera sig på en övergripande nivå kring spice samt nå ut med information till föräldrar.

Beslut tas att tillsammans utveckla ett informationsblad om spice som ska skickas ut till alla föräldrar till högstadiungdomar i stadsdelen. På ett senare stygruppssmöte återrapporterades denna handling.

Detta är ett exempel på en gemensam diskussion som uppkom ur rapporteringen av den allmänna nulägesituationen. Det visar på ett bra samtalsklimat där frågor kan ställas och diskuteras men det finns också ett fokus på *handling*. Ännu viktigare är att alla parter bidrar till att handlingen kommer till stånd i praktiken.

Arbetsgruppsmedlemmarna själva har lite blandade uppfattningar om hur deras grupp fungerar för att planera för gemensamma förebyggande åtgärder i stadsdelen, och här finns en ansevärd del med negativa erfarenheter. I enkäten svarar 29 procent att mötena fungerar dåligt i detta avseende (flertalet svarar ”ganska dåligt”, endast en person väljer svarsalternativet ”mycket dåligt”). 14 procent saknar uppfattning i frågan. Det är svårt att tolka innebörden av ”ingen uppfattning” men att medlemmarna inte kan uttala sig om dessa grundprinciper i SSPF-arbetet är knappast positivt. I stadsdelarna varierar andelen med en kritisk uppfattning i frågan mellan 0 och 57 procent – men det ska betonas att svarsunderlaget per stadsdel i vissa fall är mycket litet.³⁰

³⁰ Se not 23.

4.3 Möteskultur och handlingsförmåga i SSPF-processen

Utöver grundpelarna i SSPF-modellen kan man tänka sig att möteskultur såsom mötesledning och diskussionsklimat samt gruppernas generella handlingsförmåga spelar roll för att modellen ska fungera som det är tänkt. En modell eller intervention implementeras inte av sig själv utan beror till stor del på de personer som har uppdrag av arbeta med modellen och deras kompetenser, vilja och engagemang. Detta avsnitt beskriver några av dessa mänskliga faktorer som rimligen påverkar graden av lyckad implementering av SSPF-modellen.

Mötesledning

Förutom en fast dagordning för arbetsgrupperna finns det inga andra riktlinjer eller förslag på hur möten inom SSPF ska ledas. På ett sätt skulle det kunna upplevas som en överdrift att i modellen exakt bestämma punkter och principer för mötesledning. Det måste anses rimligt att lita till mötesledarens befintliga, generella kompetenser. Samtidigt är det även rimligt att tro att "fria" mötesformer, att det är upp till mötesledaren hur hen väljer att leda mötet, bidrar till att SSPF-mötena struktureras och hanteras olika i de olika stadsdelarna. Mot bakgrund av mötesledningens potentiella betydelse för implementeringen av SSPF är detta därmed intressant att undersöka. Under observationerna noterades olika sätt att leda arbets- och styrgruppsmötena på, utan att någon värdering gjordes av mötesledningsstil. Avsikten var i stället att i analysen just kunna göra kopplingar mellan mötesledning och implementering av SSPF-modellen.

Alla arbetsgruppsmöten leddes av koordinatörerna. Ibland tog koordinatören en mer renodlad mötesledningsroll, där hen exempelvis tog upp punkter på dagordningen, följde upp tidigare punkter, såg till att alla parter gavs möjlighet att ge sitt bidrag till diskussionen samt ställde handlingsorienterade frågor, såsom "Vad kan ni bidra med?", "Är alla överens om att vi hämtar in samtycke? Vem är bäst lämpad att göra detta?". Även om dessa koordinatörer intog en mer passiv roll vad gäller förslag på vad som skulle göras kan deras agerande ses som *handlingsfokuserat*: att främja ett fokus i mötesdiskussioner som leder till att parterna exempelvis åtar sig sin del i en gemensam satsning kring en ungdom. I andra stadsdelar intog koordinatörerna en mer aktiv roll genom att exempelvis ta upp individer som skulle kunna vara lämpliga för SSPF och att redovisa ärendens utveckling. Även här framträder en handlingsfokuserad mötesledning. Andra koordinatörer uppvisade en mindre strukturerad mötesledningsstil där det exempelvis inte fanns en tydlig dagordning eller att man inte höll sig till den som fanns. Diskussionerna var först och främst problemfokuserade, oftast gällde de den interna organisationen. Här observerades också diskussioner kring ämnen som ligger utanför arbetsgruppens uppdrag, exempelvis ärenden i andra stadsdelar som man hört talas om ryktesvägen.

Som tidigare beskrivits finns en tanke med den fasta dagordningen för arbets-

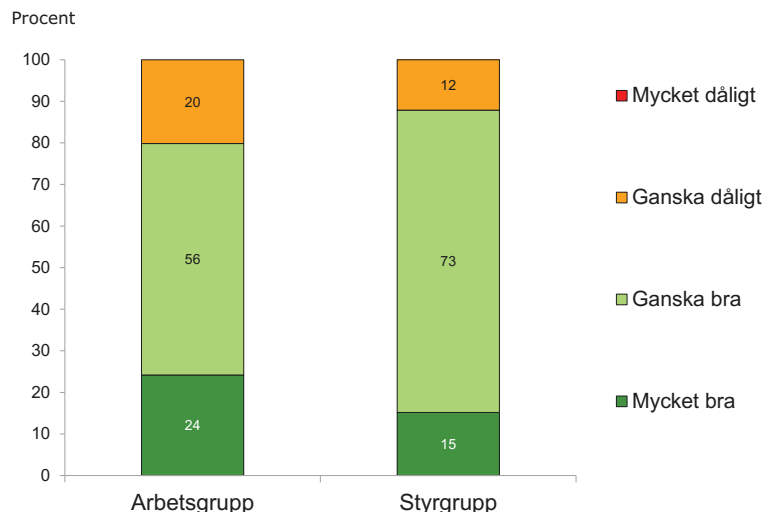
gruppsmötena, nämligen att huvudsakligen identifiera ungdomar som SSPF skulle kunna stödja. Att ha olika mötesledningsstil är inget hinder så länge man följer dagordningen och leder mötet mot sitt syfte, vilket i de flesta fallen borde vara främst handlingsorienterat. Osäkerhet kring SSPF:s mål och syfte kan göra det svårare att leda de diskussioner som uppstår om just syftet med arbetet. Arbetsgrupper med mindre strukturerad mötesledning var också de som hade haft svårt med implementering av SSPF. I några stadsdelar med denna svagare styrning upplevde koordinatörerna att det fanns en otydlighet kring SSPF:s mål och syfte. Det är i vissa stadsdelar svårt att urskilja gränsen mellan en generell osäkerhet kring SSPF och ett behov av förbättring av mötesledningsförmågan.

Enligt enkäten är det stora flertalet gruppmedlemmar åtminstone ganska nöjda med mötesformerna ifråga om mötesfrekvens, möteslängd, mötesledning och samtalsklimat. Ingen svarar att det är mycket dåligt, men mellan 5 och 12 procent ger betyget "ganska dåligt".³¹ Grovt räknat hälften tycker att mötesformerna i dessa avseenden är *mycket* bra. Det övergripande mönstret går igen för både styr- och arbetsgrupper, men det kan noteras att det är vanligare att styrgruppsmedlemmarna är *mycket* nöjda.

En viktig del av mötesledningsuppdraget handlar om att säkerställa att diskussionerna fokuserar på rätt innehåll, vilket i sin tur vilar på en tydlig förståelse för SSPF-uppdraget och modellens syfte. I en enkätfråga om "mötenas innehåll" uppger dock 20 procent av arbetsgruppernas och 12 procent av styrgruppernas medlemmar att detta är ganska dåligt (ingen svarar mycket dåligt; se figur 13). Och jämfört med de andra aspekterna av mötesformerna är det färre som svarar att mötesinnehållet är mycket bra. I två av stadsdelarnas arbetsgrupper uppgår de kritiska rösterna till omkring 40 procent, i ytterligare en stadsdel 30 procent, medan andelen i övriga stadsdelar är som mest 20 procent.

31 Det kan noteras att svarsskalan saknar ett "neutralt" mittenalternativ, vilket bidrar till att locka fram även mindre starka åsikter i negativ eller positiv riktning.

Figur 13 – Åsikt om gruppmötenas innehåll

Enkätfrågans lydelse: *Vad tycker du om gruppmötena när det gäller följande?*, med Mötenas innehåll som en av fem delfrågor, med svarsalternativ enligt redovisningen. Resultatet baseras på 124 svar från arbetsgrupperna, 33 från styrgrupperna (som deltagit vid minst något möte under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015).

Kritiken mot mötenas innehåll är störst bland socialtjänstens deltagare (28 procent, i arbets- och styrgrupper sammantaget) och minst bland polisens deltagare (4 procent). För skolan är andelen 16 procent och för fritid 22 procent.

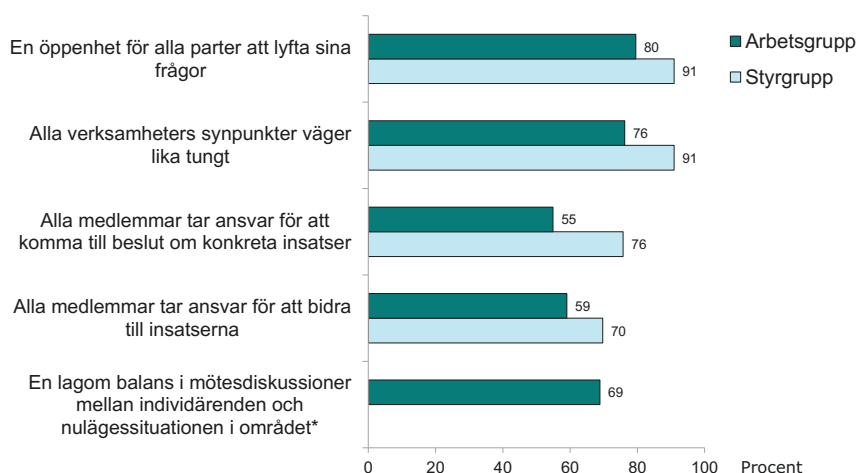
Diskussionsklimat

Diskussionsklimatet på mötena är också något som kan tänkas påverka medlemmarnas gemensamma implementering av SSPF-modellen. Koordinators mötesledning spelar rimligen stor roll för att skapa rätt förutsättningar för ett gott diskussionsklimat. Flertalet SSPF-medlemmar tycker att mötena och diskussionerna inom gruppen kännetecknas av en öppenhet där alla parter kan lyfta sina frågor och där alla verksamheters synpunkter väger lika tungt – detta gäller både inom arbets- och styrgrupper (figur 14). I de enskilda stadsdelarna varierar andelen (i båda fallen) mellan cirka 40 och 100 procent, där tre av stadsdelarna utmärker sig med relativt negativa resultat i framför allt arbetsgrupperna. Det kan i övrigt noteras att särskilt fritids- men också socialtjänstrepresentanterna generellt i mindre grad uppfattar att alla verksamheters synpunkter väger lika tungt; det gäller i såväl arbets- som styrgrupper.

I både arbets- och styrgrupper ger medlemmarna en jämförelsevis mindre positiv bild av det gemensamma ansvaret för att komma till beslut om konkreta insatser samt att bidra till insatserna. I arbetsgrupperna tycker drygt hälften att dessa två

förhållanden präglar gruppmöten och diskussioner, i styrgrupperna handlar det om cirka 70 procent. I arbetsgrupperna svarar några (7 procent) att detta *inte alls* gäller för mötena/diskussionerna. I de olika stadsdelarna varierar andelen arbetsgruppsmedlemmar med en positiv erfarenhet av den här typen av gemensamt ansvarstagande mellan cirka 20 och 100 procent. Polisens representanter är generellt de mest kritiska i arbetsgrupperna; behandlas arbets- och styrgrupper som en helhet är det istället socialtjänsten som är mest kritisk.

Figur 14 – Kännetecknande för gruppens möten och diskussioner

Frågans lydelse: *I vilken grad tycker du att gruppmötena och gruppens diskussioner kännetecknas av följande?*, med delfrågor enligt redovisningen. * Delfrågan – ej relevant för styrgrupperna – förtydligades: *(totalt sett om ni har separata individmöten)*. Svartalativ: *Inte alls; I viss grad; I ganska hög grad; I mycket hög grad*. Resultaten avser andelen som svarat i mycket eller ganska hög grad. Resultatet baseras på 122 svar från arbetsgrupperna, 33 från styrgrupperna (som deltagit vid minst något möte under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015).

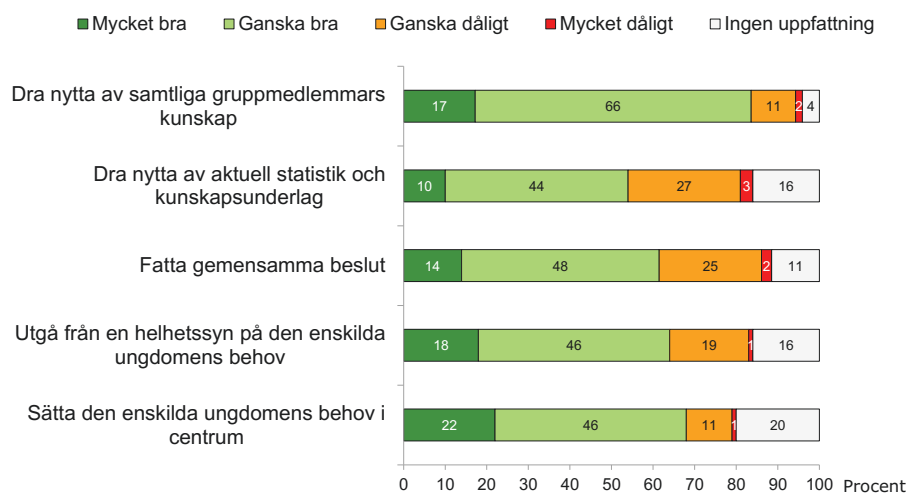
Generella handlingsförmågor

En viktig tanke med SSPF är att de olika deltagarna träffas för att komma till handling och konkreta resultat, där individärenden är ett centralt ”resultat” (som beskrivits tidigare i avsnitt 4.2). Men mötena bör också resultera i andra typer av resultat, både generella och specifika, exempelvis att man klarar av att komma till gemensamma beslut och bestämma samtidiga insatser. Även den här typen av mer generella handlingsförmågor torde inverka på utfallet av SSPF-arbetet. Utöver beslutsförmåga tänker vi exempelvis på förmågan att dra nytta av samtliga medlemmars kunskap eller aktuell statistik samt att sätta den enskilda ungdomens behov i centrum. Genom enkäten fick både arbets- och styrgruppsmedlemmarna bedöma den egna gruppens förmåga i fem avseenden.

När det handlar om den egna gruppens förmåga att ”dra nytta av samtliga gruppmedlemmars kunskap” svarar drygt 80 procent av arbetsgruppernas och knappt 80 procent av styrgruppernas medlemmar att den förmågan är mycket eller ganska bra. Figur 15 visar arbetsgruppsmedlemmarnas syn på denna och andra generella handlingsförmågor i den egna gruppen. Vad gäller förmågan att ”dra nytta av aktuell statistik och kunskapsunderlag” samt att ”fatta gemensamma beslut” ger styrgruppernas medlemmar generellt en lite mer positiv bild än arbetsgruppernas (72 respektive 86 av styrgruppsmedlemmarna svarar ganska/mycket bra).

Arbetsgruppsmedlemmarna fick även två målgruppsrelaterade frågor rörande gruppens förmåga att ”utgå från en helhetssyn på den enskilda ungdomens behov” samt att ”sätta den enskilda ungdomens behov i centrum”. En majoritet av gruppmedlemmarna anser att detta är något man är ganska eller mycket bra på – men det kan noteras att var femte har en negativ bild av förmågan att utgå från en helhetssyn och lite mer än var tionde av förmågan att sätta individens behov i centrum. I båda fallen är det också en relativt stor andel som saknar uppfattning (16 respektive 20 procent).

Figur 15 – Arbetsgruppsmedlemmarnas uppfattning om den egna gruppens förmåga i olika avseenden

Frågans lydelse: *Vad anser du om arbetsgruppens förmåga att:*, med delfrågor och svarsalternativ enligt redovisningen.

Bilden av den egna gruppens förmåga varierar mellan stadsdelarna – även beroende på vilken typ av förmåga det handlar om. Medan de lokala variationerna är förhållandevis begränsade ifråga om synen på den egna förmågan att dra nytta av samtliga gruppmedlemmars kunskap (mellan 64 och 100 procent i stadsdelarnas

arbetsgrupper tycker den är ganska/mycket bra), är spridningen mycket stor i övriga fem avseenden. Särskilt stor är variationen i arbetsgruppernas syn på den egna gruppens förmåga att utgå från en helhetssyn på den enskilda ungdomens behov, där andelen som gett ett positivt betyg varierar mellan 0 och 88 procent. I styrgruppernas mindre svarsunderlag skiftar åsikterna stort i samtliga fall.

Sammanfattningsvis tyder detta på att arbetsgruppsmöten fungerar väl för att dra nytta av varandras kunskaper, men att det finns stora variationer i stadsdelarna vad gäller de andra generella handlingsförmågorna. I synnerhet verkar arbetsgruppsmöten ha svårare än styrgruppsmöten med förmågan att dra nytta av aktuell statistik eller andra kunskapsunderlag och förmågan att fatta gemensamma beslut.

Kompetens som saknas

För en effektiv samverkan krävs att ingående parter tillsammans besitter den kunskap och kompetens som behövs för det arbete som ska utföras. Det finns ett underliggande antagande i SSPF-modellen att kompetenser hos de fyra parterna i samverkan räcker långt i fråga om att planera och leverera insatser för ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller drogmisbruk. Utifrån utvecklingssyftet med utvärderingen tyckte vi (författarna) att det var lämpligt att också fråga om någon specifik kompetens saknades i gruppen.

Nästan var femte arbetsgruppsmedlem, 18 procent, uppger att de saknar någon specifik kompetens/funktion i gruppen, och detsamma gäller 15 procent av styrgruppsmedlemmarna. Det är bara i fyra av stadsdelarna som styrgruppsmedlemmar har uppgett att de saknar någon specifik kompetens, medan det förekommer i samtliga stadsdelars arbetsgrupper utom en.

Det beskrevs tidigare i avsnitt 4.1 (se Mötesnärvaro) att svaren på frågan framför allt gällde att man saknade någon av parterna inom SSPF men också utanför. Därutöver uppger tre arbetsgruppsmedlemmar att de saknar kompetens i gruppen i form av operativ kunskap/förmåga/samordning. Två medlemmar lyfter behovet av kompetens i form av ledning och styrning, en annan beskriver att gruppen saknar ”klar överenskommelse vad pratas om, vad ha gruppen till”. En styrgruppsmedlem beskriver: ”Överordnade chefer klargör inte tillräckligt uppdragets tyngd och centrala uppgift för att långsiktigt arbeta med trygghet och brottsförebyggande”. Dessa kommentarer speglar tidigare diskussioner om kompetenser, mötesledningsstil och handlingsförmågor.

4.4 Nyttan och förutsättningar för samverkan

Detta avsnitt presenterar enkätresultat som rör medlemmarnas upplevda nytta med och tilltro till SSPF, deras syn på hinder och förutsättningar för samverkan samt en analys av vad som bidrar till en positiv eller negativ uppfattning om samverkan inom SSPF.

Intern och extern nytta

En viktig aspekt av SSPF-gruppernas arbete är naturligtvis den faktiska nyttan av arbetet. Både arbets- och styrgruppernas medlemmar fick, utifrån den samverkan som bedrivits under 2014, bedöma dels den ”interna” nyttan – det vill säga ur ett verksamhetsperspektiv – och dels den ”externa” nyttan – det vill säga utifrån målet med SSPF: att förhindra och förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet, rekryteras till kriminella gäng och/eller inleder missbruk.

Intern nytta

När det gäller nyttan av SSPF för den enskilda medlemmens yrkesroll och verksamhet är en majoritet av såväl arbets- som styrgruppsmedlemmarna överens om att SSPF-samverkan under 2014 i ganska eller mycket stor utsträckning bidragit till informationsutbyte, kontaktvägar, en helhetssyn på ungdomar i riskfyllda situationer samt samverkan mellan parterna inom andra forum/nätverk; det svarar 57–75 procent i arbetsgrupperna och 63–82 procent i styrgrupperna. Skillnaderna mellan arbets- och styrgrupperna är inte särskilt stora. Det kan dock konstateras att styrgruppsmedlemmarna i högre grad än arbetsgruppsmedlemmarna betonar nyttan av samverkan mellan parterna även inom andra forum/nätverk (74 mot 57 procent). Styrgruppsmedlemmarna gör generellt även i större utsträckning en starkt positiv nyttovärdering i det att de svarar att SSPF-samverkan i *mycket* stor utsträckning bidragit till nytta i dessa avseenden.

I båda grupper är det en lite mindre andel som betonar nytta i form av resurseffektivitet. I arbetsgrupperna svarar var tredje (34 procent) att SSPF-samverkan i åtminstone ganska stor utsträckning bidragit till detta. I styrgrupperna är motsvarande andel 58 procent, och därmed är deras bedömning mer likartad i relation till övriga nyttoaspekter även om det här är en väsentligt mindre andel som svarar att det gäller i *mycket* stor utsträckning.

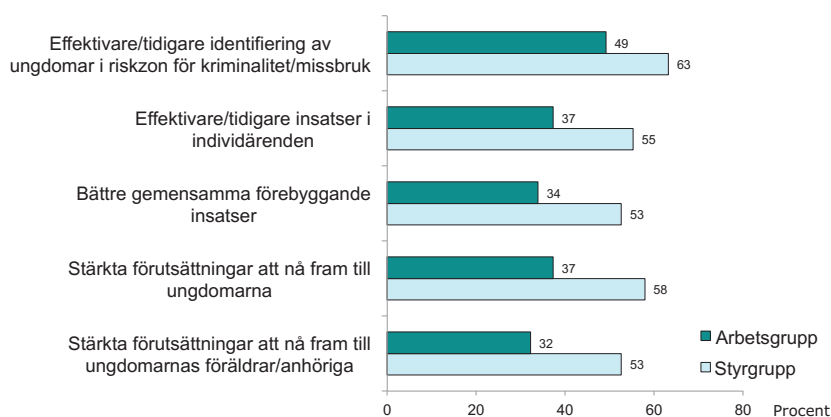
Nyttobedömningarna skiljer sig åt en hel del mellan stadsdelarna. Skillnaderna är särskilt stora med avseende på resurseffektivitet samt nyttan i form av en helhetssyn på ungdomar i riskfyllda situationer. Ifråga om resurseffektivitet varierar andelen arbetsgruppsmedlemmar som bedömer att det är något som SSPF bidragit med i ganska/mycket stor utsträckning mellan 33 och 92 procent, ifråga om helhetssynen mellan 0 och 60 procent.

Det finns också några generella skillnader mellan hur de olika aktörerna värderar den interna nyttan. Polisen (i arbets- och styrgrupper sammantaget) betonar först och främst nyttan av kontaktvägar – och gör även den mest positiva bedömningen av de fyra aktörerna beträffande samtliga fem nyttoområden. Socialtjänsten är å sin sida den aktör som generellt ser minst interna nyttovinster; som mest kritisk är man ifråga om resurseffektiviteten medan informationsutbytet värderas högst.

Extern nytta

SSPF-medlemmarna gör generellt en lägre värdering av den externa nytta som SSPF-samverkan under 2014 har bidragit till än av den interna nyttan – det gäller i både arbets- och styrgrupper. Här är dock bedömningarna entydigt mer positiva i styrgrupperna än i arbetsgrupperna (figur 16). Drygt hälften av styrgruppsmedlemmarna bedömer att SSPF-samverkan i ganska/mycket stor utsträckning har bidragit till resultat eller nytta ifråga om effektivare identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk, effektivare/tidigare insatser i individärenden, bättre gemensamma förebyggande insatser samt stärkta förutsättningar att nå fram till såväl ungdomarna som till föräldrar/anhöriga. Motsvarande gäller för ungefär var tredje arbetsgruppsmedlem utom vad gäller ”effektivare/tidigare identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk” där ungefär hälften bedömer att SSPF i ganska/mycket stor utsträckning gett nytta/resultat – fortfarande dock en mindre andel jämfört med styrgruppernas.

Figur 16 – Bedömer att SSPF-samverkan under 2014 i åtminstone ganska stor utsträckning bidragit till resultat/nytta i fem olika avseenden

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning bedömer du att SSPF-samverkan under 2014 har bidragit till följande resultat/nytta i arbetet kring unga i riskzon för kriminalitet/missbruk?*, med delfrågor enligt redovisningen. Svartaltnativ: *Inte alls; I viss utsträckning; I ganska stor utsträckning; I mycket stor utsträckning; Ingen uppfattning*. Resultaten avser andelen som svarat i mycket eller ganska stor utsträckning. De som svarat Ingen uppfattning ingår i procentbasen. Analysunderlaget utgörs av 118 svar från arbetsgrupperna och 38 svar från styrgrupperna.

Även värderingen av den externa nyttan skiljer sig stort mellan stadsdelarna. I flera stadsdelar är andelen som bedömer att SSPF bidragit i ganska/mycket stor utsträckning mycket begränsad eller obefintlig oavsett vilket av de fem beskrivna nyttoområden som det handlar om (i såväl arbets- som styrgrupper). I andra stadsdelar är

bilden mer positiv. I arbetsgrupperna är det som mest 53–77 procent som svarar att SSPF bidragit i ganska/mycket stor utsträckning, det vill säga beroende på vilka av de fem nyttoområdena det gäller, medan det i några styrgrupper (beträffande ett eller flera/alla områden) gäller samtliga medlemmar.

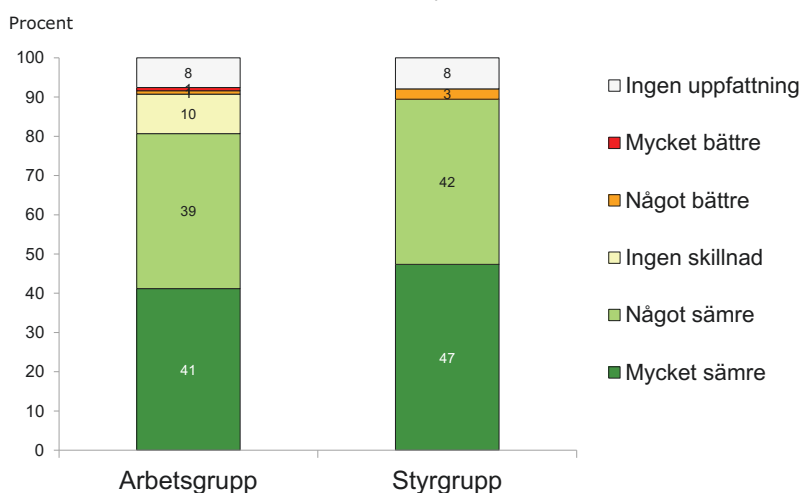
Precis som när det gällde den interna nyttan är det polisen som uppvisar den mest positiva bilden av SSPF-arbetet och socialtjänsten den minst positiva – det gäller samtliga de fem externa nyttoområden som ingår i enkätfrågan, även om det ska sägas att beträffande ”bättre gemensamma förebyggande insatser” är andelen positiva densamma inom fritid som inom polisen. Samtliga fyra aktörer ser generellt störst nytta i form av effektivare/tidigare identifiering av ungdomar.

Gruppmedlemmarna kunde genom enkäten ge egna exempel på nytta som SSPF-samverkan bidragit med. Några arbetsgruppsmedlemmar nämner förbättrad återkoppling, ökad kunskap om och förtroende för varandra/varandras verksamheter samt trygghet. En styrgruppsmedlem pekar på vinsten i form av ökad ”träffsäkerhet i vardagen” till följd av färre missförstånd. En styrgruppsmedlem beskriver en ökad förståelse för ”vilka insatser och personalresurser som jobbar runt de unga och dess effekt”.

Om inte SSPF hade funnits...

På en direkt fråga om hur man bedömer att insatserna för enskilda ungdomar hade fungerat som helhet om inte SSPF hade funnits i stadsdelen, uppger flertalet av såväl arbets- som styrgruppsmedlemmarna att insatserna hade fungerat sämre (80 respektive 89 procent), varav ungefär hälften av dessa svarar ”mycket sämre” (se figur 17). Var tionde arbetsgruppsmedlem svarar ”ingen skillnad”, och ett fåtal i båda grupper är rent kritiska och svarar att insatserna hade fungerat *bättre utan* SSPF. Det ska dock noteras att de kritiska respondenterna (två arbetsgruppsmedlemmar och en styrgruppsmedlem) genomgående är ganska eller mycket positiva till SSPF och nyttan av samverkan, varför det verkar vara rimligt att tolka deras svar som feltolkningar av enkätfrågan, som kan anses vara lite svårbesvarad i sin negerade ”om-inte-formulering”. I båda grupperna svarar 8 procent att de inte har någon uppfattning.

Figur 17 – Bedömning av hur insatserna för enskilda ungdomar hade fungerat som helhet om SSPF inte hade funnits i stadsdelen/kommunen

Frågans lydelse: Om *inte* SSPF hade funnits i din stadsdel/kommun, hur bedömer du att insatserna för enskilda ungdomar hade fungerat som helhet?, med svarsalternativ enligt redovisningen. Det kan inte uteslutas att de negativa rösterna, dvs. de som besvarat enkätfrågan med "något bättre"/"mycket bättre", har feltolkat frågan/svarsskalan, då de i övriga enkätsvar gett uttryck för en genomgående positiv syn på SSPF och nyttan av samverkan. Resultatet baseras på 119 svar från arbetsgrupperna, 38 från styrgrupperna.

Den här bilden är tämligen entydig i stadsdelarnas arbetsgrupper, där andelen som tycker att insatserna för enskilda ungdomar som helhet hade fungerat *mycket sämre utan* SSPF ligger mellan 30 och 53 procent i samtliga stadsdelar utom i en där ingen är såpass positiv. I styrgrupperna är spridningen större: motsvarande andel varierar här mellan 0 och 100 procent.

I arbetsgrupperna är det i första hand polisens representanter men också skolans som starkt betonar värdet av SSPF (71 respektive 46 procent svarar att det hade varit *mycket sämre utan* SSPF³²). Från fritids och socialtjänstens sida är bilden lite mindre positiv (27 respektive 24 procent). Även i styrgrupperna är man mest positiv till SSPF bland polisens medlemmar (64 procent) medan skolans representanter är jämförelsevis minst positiva (29 procent).

Tilltron till SSPF

Enkätens sista fråga handlar om vilken sammantagen tilltro gruppmedlemmarna har till SSPF som samverkansmetod. I styrgrupperna svarar över hälften, 61 procent, att de har en *mycket* stor tilltro, och inräknat även de som svarar att de har

³² Skolans andel är potentiellt större med hänvisning till ett eventuellt feltolknings svar enligt vad som beskrivits ovan.

ganska stor tilltro växer andelen tillitsfulla till 89 procent. I samtliga stadsdelar är det minst två tredjedelar av styrgruppsmedlemmarna som svarat att de har en ganska/mycket stor tilltro till SSPF-metoden.

Tilltron är inte fullt lika stark i arbetsgrupperna, men även här har flertalet en åtminstone ganska stor tilltro, 76 procent, varav ungefär hälften av dessa uppger att de har en *mycket* stor tilltro (totalt 37 procent). Särskilt en stadsdel avviker med endast 33 procent som uppger att de har åtminstone en ganska stor tilltro medan motsvarande andelar i övriga stadsdelar varierar mellan 57 och 93 procent.

Det finns också totalt 5 procent i arbetsgrupperna och 3 procent i styrgrupperna som uttrycker att de har en ganska eller, undantagsvis, mycket liten tilltro till SSPF-metoden. Men det är vanligare med en mer neutral inställning till metoden, särskilt i arbetsgrupperna, där nästan var femte svarar att man varken har stor eller liten tilltro.

Polisen uttrycker i högre grad en stor tilltro till SSPF som samverkansmetod jämfört med de andra aktörerna, inte minst sett till andelen som svarar att de har en *mycket* stor tilltro till metoden, vilket gäller samtliga polisens representanter i styrgrupperna (som besvarat frågan) och 71 procent av dem i arbetsgrupperna (övriga 29 procent svarar att de har en ganska stor tilltro). De andra tre SSPF-aktörernas tilltro till metoden skiljer sig inte så mycket mellan varandra utan bidrar samtliga till att nyansera den positiva bilden något genom att flertalet svarar att de har en *ganska* stor tilltro, en relativt stor andel ger neutrala svar samt några uttrycker en bristande tilltro.

Som nämnts tidigare var ambitionen med enkätundersökningen att samla in svar även från mindre aktiva medlemmar, för att också försöka få en bild av varför man inte är aktiv. En bristande tilltro till SSPF som samverkansmetod verkar i alla fall inte vara något generellt skäl. De (få) negativa röster som finns härrör nämligen från medlemmar med varierande mötesnärvaro, och faktum är att det bland medlemmarna som varit med på mindre än hälften av mötena inte är någon som uttrycker en bristande tilltro. Det ska dock betonas att samtliga inte besvarat enkäten och att det i bortfallet finns medlemmar med begränsad/obefintlig närvaro – som vi därmed inte vet något om orsakerna till.

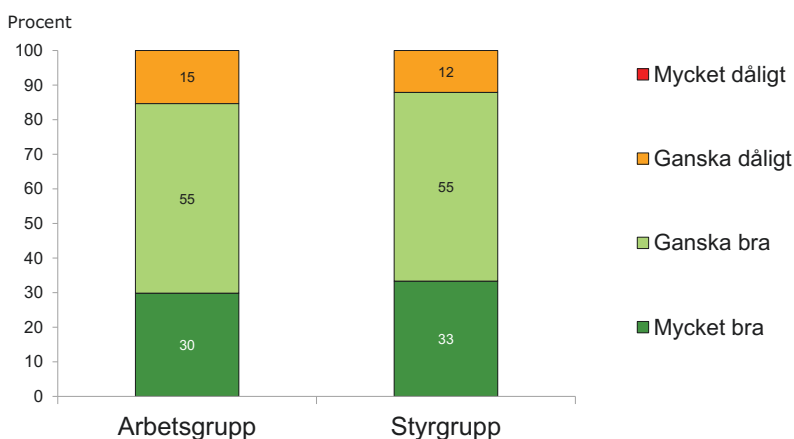
Fungerande samverkan?

Förhållandevis tidigt i enkäten ställdes frågan om SSPF-medlemmens sammantagna bedömning av hur samverkan i den egna gruppen fungerar. Frågan placerades före de mer detaljerade frågorna om samverkan för att undvika att dessa frågor skulle styra in det övergripande svaret på enskilda delar av samverkan.

Utfallet på frågan ger en generellt positiv bild av den egna erfarenheten av SSPF. Ungefär var tredje SSPF-medlem svarar att samverkan i den egna gruppen fungerar *mycket* bra – det gäller såväl arbets- som styrgruppsmedlemmar (figur 18). Breddas

den positiva gruppen med de som svarar ”ganska bra” har (med råge) åtta av tio SSPF-medlemmar en positiv erfarenhet. Övriga 15 respektive 12 procent bedömer att samverkan i den egna gruppen fungerar ganska dåligt; ingen svarar *mycket* dåligt.

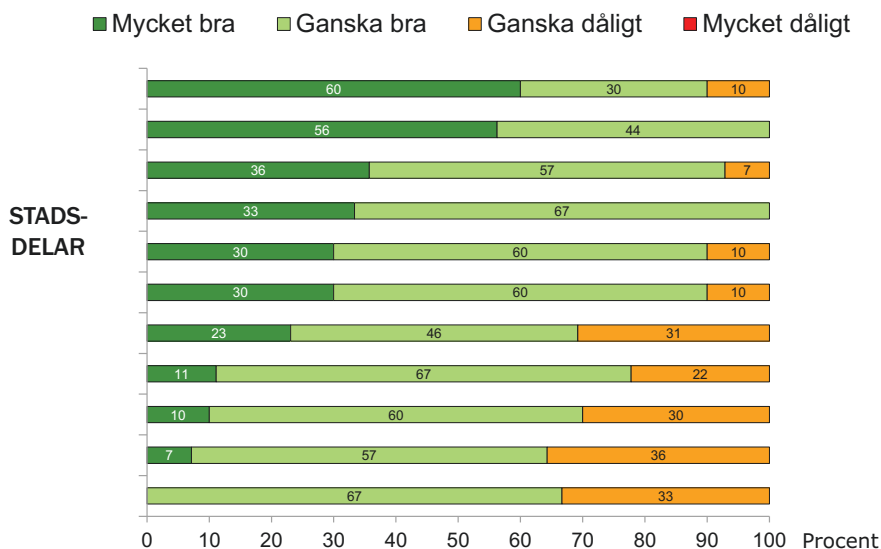
Figur 18 – Sammantagen bedömning av hur SSPF-samverkan i den egna gruppen fungerar

Frågans lydelse: *Sammantaget, hur bedömer du att SSP-samverkan i din grupp fungerar?* (Fler frågor om detta följer – den här frågan gäller din sammantagna bedömning.), med svarsalternativ enligt redovisningen. Resultatet baseras på 124 svar från arbetsgrupperna, 33 från styrgrupperna.

Totalt sett finns det alltså skäl att hävda att SSPF-medlemmarna i Göteborg stadsdelar och Mölndals stad har en generellt positiv syn på SSPF-verksamheten. Bilden bör dock nyanseras lite då svaren visar sig variera en del mellan stadsdelarna. Med fokus på arbetsgrupperna, där svarsunderlaget är större jämfört med styrgrupperna, kan först konstateras att två av dessa avviker i positiv mening med lite över hälften som bedömer att samverkan i den egna gruppen fungerar *mycket* bra (figur 19). Därefter följer fyra arbetsgrupper där grovt räknat var tredje är mycket positiv medan flertalet av de övriga är ganska positiva. I en arbetsgrupp kan erfarenheterna i stället beskrivas som tämligen polariserade: nästan en tredjedel gör en *ganska negativ* bedömning medan fortfarande en dryg femtedel gör en *mycket* positiv bedömning – och övriga är ganska positiva. Till sist återstår fyra arbetsgrupper som generellt tycks ha lite sämre erfarenheter av samverkan än övriga. Även om en majoritet i dessa grupper gör bedömningen att samverkan fungerar ganska bra är det fler som svarar att den fungerar ganska dåligt än *mycket* bra. Ett annat sätt att mer kortfattat beskriva de lokala variationerna är med intervallet av andelen medlemmar som svarar att samverkan i den egna gruppen fungerar *mycket* bra, vilket går från 0 till 60 procent.

Figur 19 – Varierande bedömningar i de elva stadsdelarna av hur SSPF-samverkan sammantaget fungerar i den egna arbetsgruppen

Frågans lydelse: *Sammantaget, hur bedömer du att SSP-samverkan i din grupp fungerar?* (Fler frågor om detta följer – den här frågan gäller din sammantagna bedömning.), med svarsalternativ enligt redovisningen. Resultatet baseras på 3–16 svar per arbetsgrupp. Varje stadsdel representeras av ett nummer 1–11.

Det är inte rimligt att göra samma beskrivning av de lokala variationerna i styrgrupperna mot bakgrund av det begränsade svarsunderlaget.³³ Utifrån de befintliga svaren kan dock på en övergripande nivå konstateras att arbetsgrupperna och styrgrupperna i en och samma stadsdel inte alltid tycks dela den sammantagna erfarenheten av hur samverkan fungerar (i den egna gruppen).

Jämförs de olika SSPF-aktörernas bedömningar är dessa genomgående tämligen positiva med utgångspunkt i andelen som svarat att samverkan i gruppen fungerar åtminstone ganska bra – det gäller i såväl arbets- som styrgrupper. Med ett litet strängare kriterium för en fungerande samverkan – att samverkan anses fungera *mycket* bra – tycks erfarenheterna vara minst positiva bland fritids representanter, i både arbets- och styrgrupper. Totalt sett är det 6 procent av fritids SSPF-medlemmar som gör bedömningen att samverkan i den egna gruppen fungerar mycket bra – att jämföra med 38 procent av skolans representanter, 36 procent av polisens representanter och 26 procent av socialtjänstens representanter.

³³ Särskilt som de styrgruppsmedlemmar som svarat att de inte varit på något möte (under 2014 samt januari 2015) inte fått besvara den här frågan, vilket exkluderar 6 av de totalt 39 styrgruppsmedlemmarna.

Den här enkätfrågan ställdes till alla medlemmar som deltagit vid minst något möte under 2014 och januari 2015. Det visar sig att de medlemmar som deltagit vid varje möte är allra mest positiva till samverkan inom SSPF-gruppen medan de som närvarat vid som mest hälften av mötena i lite större utsträckning svarar att samverkan fungerar (ganska) dåligt. En negativ uppfattning eller erfarenhet av SSPF-samverkan skulle alltså kunna vara ett skäl till att utebli från mötesarbetet. Men det ska betonas att även i gruppen med begränsad närvaro är bilden oftast positiv; det vill säga en bristande närvaro tycks i första hand handla om annat än kritik mot hur samverkan i SSPF-gruppen fungerar.

Hinder och förutsättningar för samverkan

Hinder för samverkan

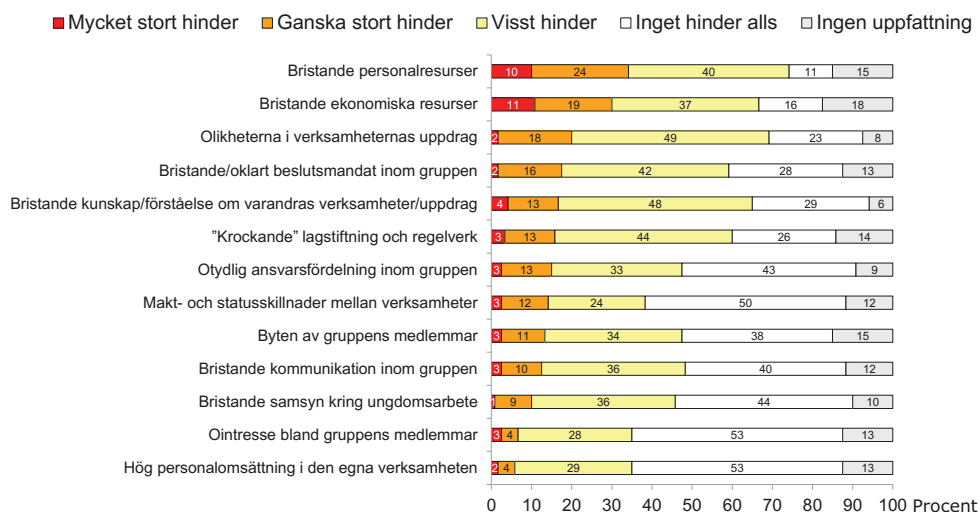
Ett viktigt syfte med enkäten var att på bred front fånga upp i vilken grad medlemmarna i arbets- och styrgrupper uppfattar olika typer av hinder för samverkan, och vad detta i så fall handlar om. Genom en enkätfråga fick de bedöma tretton olika potentiella hinder, rörande såväl interna gruppförhållanden som mer strukturella faktorer rörande gruppen, SSPF-arbetet och den egna verksamheten.

Det visar sig att endast två av de förhållanden som omfattades av enkätfrågan bedömdes vara ett *mycket* stort hinder av minst var tionde gruppmedlem – det handlar om bristande ekonomiska resurser och om bristande personalresurser, som 10–11 procent av såväl arbetsgrupps- som styrgruppsmedlemmar svarar är ett ”mycket stort hinder”³⁴. Beträffande de övriga hinder som ingår i enkätfrågan är motsvarande andel som mest 5 procent (gäller både arbets- och styrgrupper). Om beskrivningen vidgas till att gälla vad som uppfattas som ett *åtminstone ganska stort* hinder är det fortfarande dessa två resursfrågor som sticker ut tydligast, med grovt räknat en tredjedel av gruppmedlemmarna som bedömer dem utgöra ett mycket eller ganska stort hinder för SSPF-samverkan. I styrgrupperna noteras dock 47 procent ifråga om bristande personalresurser (figurer 20a–b).

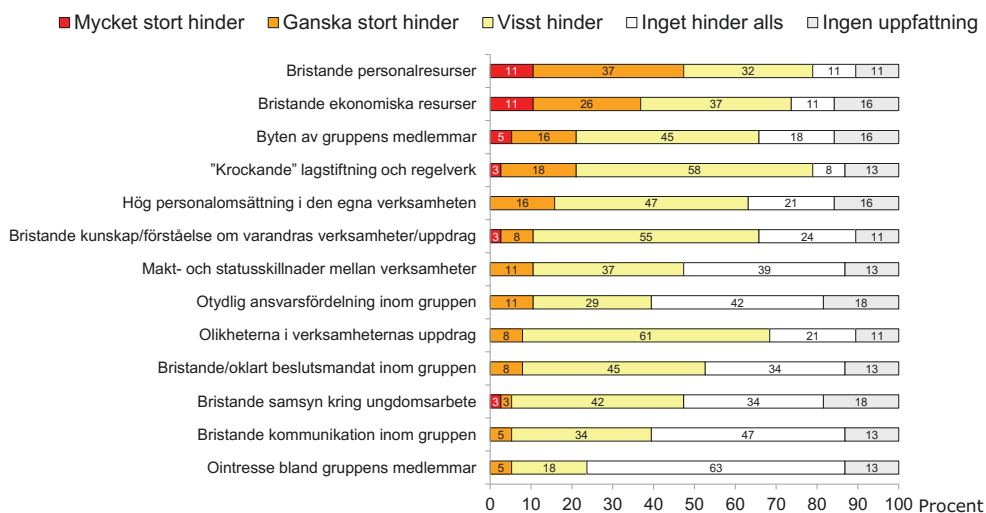
Så långt är arbets- och styrgrupper tämligen överens. Därefter gör grupperna mer olika bedömningar av hinder för SSPF-samverkan. I arbetsgrupperna kommer ”olikheterna i verksamheternas uppdrag” på tredje plats med 20 procent av gruppmedlemmarna som bedömer detta vara ett ganska/mycket stort hinder, och därefter krymper andelen successivt i små steg från 18 procent ned till 6 procent för återstående potentiella hinder (figur 20a). I styrgrupperna återfinns på delad tredjeplats i stället ”byten av gruppens medlemmar” samt ”krockande lagstiftning och regelverk” (21 procent). Därefter krymper andelen från 16 ned till 5 procent.

34 Sambandsmättet Kendalls tau-b är +0,68 (löper mellan -1 och +1, där 0 innebär inget samband alls).

Figur 20a – Arbetsgruppsmedlemmars bedömning av hinder för SSPF-samverkan i den egna stadsdelen

Figur 20b – Styrgruppsmedlemmars bedömning av hinder för SSPF-samverkan i den egna stadsdelen/kommunen

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning utgör enligt din bedömning följande förhållanden hinder för SSPF-samverkan i din stadsdel?* (Hinder kan finnas både i din egen verksamhet och i andras.), med delfrågor och svarsalternativ enligt redovisningen. Rangordningen av hindren följer andelen som svarat att det är ett mycket eller ganska stort hinder. Resultaten baseras på 120 svar från arbetsgrupperna, 38 svar från styrgrupperna.

Enkätfrågan medgav för respondenterna att med egna ord ange något annat hinder. I arbetsgrupperna är det flera som lyfter sekretessaspekten som ett hinder – tre representanter från polisen och två från socialtjänsten. Det handlar både om reglerna i sig och om att uppfattningen om vad de innebär kan skilja sig åt hos olika SSPF-aktörer.

En arbetsgruppsmedlem pekar på bristande kunskap om ”när det är läge att lyfta ett ärende i SSPF”, utifrån upplevelsen att det ofta görs i senaste laget för att få en förebyggande effekt för individen. En annan tar upp bristen på ”genomarbetat sätt att ta sig an individer där det finns oro”.

En arbetsgruppsmedlem lyfter den specifika city/Centrum-problematiken i Göteborg (se avsnitt 4.2), att en del ungdomar bor i en stadsdel, går i skolan i city och på fritiden rör sig i ytterligare någon stadsdel/kommun, vilket innebär att det vid mötet inte självklart finns någon som känner ungdomen – något som i sin tur försvårar och fördröjer processen med att ta fram en åtgärdsplan.

En styrgruppsmedlem pekar på svårigheter med att involvera fristående skolor i SSPF-samverkan.

Det kan även vara intressant att se vilka förhållanden som *inte alls* uppfattas som hinder. I styrgrupperna gäller det först och främst ”ointresse bland gruppens medlemmar”, där 63 procent gör den bedömningen (och 52 procent i arbetsgrupperna). Även ”bristande kommunikation” är något som en relativt stor andel av styrgruppsmedlemmarna inte ser som ett hinder, liksom ”otydlig ansvarsfördelning inom gruppen” och ”makt- och statuskillnader mellan verksamheter”. I arbetsgrupperna svarar hälften ”inget hinder alls” när det gäller ”hög personalomsättning i den egna verksamheten” – något som styrgrupperna i högre grad ser som ett hinder. Ett annat förhållande som arbetsgrupperna i högre grad än styrgrupperna tonar ned är ”byten av gruppens medlemmar”.

De lokala variationerna i synen på hinder för SSPF-samverkan är tämligen stora. När det gäller bristande personalresurser, som alltså förhållandevis många medlemmar pekar ut som ett åtminstone ganska stort hinder, varierar den andelen mellan 0 och 83 procent i de olika arbetsgrupperna, och mellan 0 och 100 procent i styrgrupperna. Ifråga om bristande ekonomiska resurser är spridningen inte fullt lika stor men fortfarande varierar andelen mellan 7 och 67 procent i arbetsgrupperna och mellan 0 och 80 procent i styrgrupperna.

Bristande personalresurser och bristande ekonomiska resurser är de generellt mest betonade hindren bland samtliga fyra aktörer. Polisen betonar särskilt bristande personalresurser (över hälften bedömer det som ett ganska eller mycket stort problem), och lyfter därutöver ”krockande” lagstiftning och regelverk i jämförbar grad med bristande ekonomiska resurser. Lagstiftningsproblematiken är något som även fritid betonar relativt starkt, jämte bristande kunskap/förståelse om varandras verksamheter/uppdrag samt makt- och statuskillnader mellan verksamheter.

Förändringsbehov för en fungerande SSPF-samverkan

Följt på "hinder-frågan" som redovisats ovan innehöll enkäten två helt öppna frågor, där den ena löd: "Om du uppfattar att samverkan inom SSPF brister – delvis eller helt – vilka förutsättningar anser du vara viktigast att förändra?", där 48 arbetsgrupps- och 16 styrgruppsmedlemmar bidrog med sina synpunkter och erfarenheter.

Även här lyfts sekretessproblematiken fram: "Sekretessen! Att inte kunna säga vilken ungdom man oroar sig för är direkt motverkande av syftet med SSPF.", skriver en arbetsgruppsmedlem, och en annan uppfattar att "All form av feedback och information kring vilka ungdomar socialtjänsten arbetar med "döljs" bakom sekretess... Här finns en stor utvecklingspotential.". Tolkningen av lagstiftningen inom området är heller inte självklart densamma bland gruppens medlemmar:

Sekretessen ställer också till problem där man inte kan se att nyttan av att flagga individer och därmed fånga upp dem i början av deras negativa utveckling väger tyngre än individsekretessen. Lagstiftningen ställer till problem om man läser den bokstavligen.

Två arbetsgruppsmedlemmar efterlyser bättre förståelse för varandras verksamheter vad gäller just lagstiftning och uppdrag. Två arbetsgruppsmedlemmar lyfter behovet av tillit och förtroende inom gruppen, där en knyter detta behov till arbetet med samtycken, där namn behöver nämnas. En annan har upplevt att prestige har motverkat informationsöverföringen.

Några arbetsgruppsmedlemmar efterlyser en stärkt samsyn – kring vad SSPF är för något och vad uppdraget betyder för samtliga deltagare – samt ett ökat samarbete mellan verksamheterna och på tvärs över områden. En styrgruppsmedlem efterlyser samsyn kring arbetssätt och metodik. En arbetsgruppsmedlem önskar flera samordnade arenor kring individer, även över stadsdelsgränser.

Vidare ur ett organisatoriskt perspektiv riktar några synpunkter in sig på en bättre samordning och kommunikation mellan styr- och arbetsgruppen, och mandatfrågan betonas i två fall. Även i styrgrupperna lyfter några medlemmar behovet av en bättre kommunikation mellan grupperna samt tydlighet i mandat och uppdrag. En styrgruppsmedlem nämner "uppdragets tydlighet från förvaltningsledning och 'neråt'". En arbetsgruppsmedlem beskriver från sitt perspektiv en bristande relation till "beslutsnivån":

Vi har inom gruppen kommit fram till vad som behövs för att förändra och bryta trenden att nya generationer ungdomar hamnar i kriminella gäng. Problemet är att på beslutsnivå verkar man inte förstå att för att skapa en förändring så krävs det ställningstaganden, beslut och tillsättande av nödvändiga resurser. Det finns exempel på hur man gjort detta i andra stadsdelar.

En arbetsgruppsmedlem skriver att kopplingen till "centrala stadens resurser" kun-

de vara bättre. En annan efterlyser ”riktade resurser som kan hantera plötsliga behov. Vi sitter fast i ordinarie uppdrag svårt att ställa om och prioritera.”. En styrgruppsmedlem önskar ”egna ekonomiska resurser att använda för att kunna kraftsamla kring problem”.

En styrgruppsmedlem betonar från sitt håll behovet av att ”få alla att ta ansvar och bidra i arbetsgruppen”, att man i styrgruppen förstår den resurs som arbetsgruppen utgör för det gemensamma arbetet. En annan styrgruppsmedlem betonar vikten av en aktiv koordinator.

När det gäller arbetets inriktning efterlyser en arbetsgruppsmedlem ett större fokus på förebyggande arbete inom alla verksamheter, och ytterligare en medlem lyfter behovet av att stärka planeringen av förebyggande åtgärder i det egna området. En styrgruppsmedlem betonar även vikten av ett förebyggande arbete och ger bilden av ett bristande läge: ”Inga som jobbar uppsökande eller i mellanrummen mellan uppdragen.”. Det finns en arbetsgruppsmedlem som lyfter behovet av långsiktigt arbete, med fortlöpande värdering och utvärdering av vad som är framgångsrikt, inklusive omvärldsanalyser för att lära av andra områden, även i internationell mening. En arbetsgruppsmedlem efterlyser mer aktivitet rörande åtagandeplaner och att hämta in samtycken, och en annan ett bättre arbete med åtagandeplan kring samtycken, som tydliggör ansvarsfördelningen och kan ligga till grund för uppföljning. Uppföljning av individärenden betonas av ytterligare en medlem. En annan arbetsgruppsmedlem efterlyser mer ”verkstad” och mindre prat. En styrgruppsmedlem talar om svårigheterna att få till den operativa verksamheten. En annan efterlyser ”metodstöd genom att utmana arbetsgruppen i goda exempel”.

Några medlemmar pekar på brister hos enskilda aktörer. Exempelvis anser en arbetsgruppsmedlem att polisen ”behöver ta mer plats i gruppen och samordnas med oss övriga”. En annan pekar på en bristande koll på de unga hos såväl skola, ”fält” och fritid, bland annat gällande de unga som byter skola. Ett par arbetsgruppsmedlemmar önskar bättre uppslutning på mötena, någon pekar särskilt ut socialtjänstens bristande närvaro, en annan är självkritisk till den egna närvaron. En arbetsgruppsmedlem föreslår att:

Varje deltagare (tex rektorerna) bör ha en inarbetad ersättare så att mötet alltid är ”komplett”. Processen blir seg om en deltagare inte kan vara med vid flera möten i följd, samtidigt som SSPF inte får bli en belastning för någon.

Även styrgruppsmedlemmar lyfter närvarofrågan, och någon poängterar behovet av att ersättare tillsätts skyndsamt när någon medlem lämnar gruppen. En annan betonar vikten av att skolan finns med på mötena. En styrgruppsmedlem pekar på gruppens ansvar i relation till arbetsgruppens närvaro: ”att styrgruppen tillåter sina medarbetare att prioritera mötena i arbetsgruppen” – samt efterlyser mer allmänt:

Att medlemmarna går på möten förberedda med uppgifter och har rätt inställning: Vad kan jag bidra med och vara beredd att ta arbetsuppgifter inom ramen för samverkan som t.ex. att inhämta ett samtycke från föräldrar.

En styrgruppsmedlem betonar det gemensamma ansvaret i gruppen för en god helhet, med särskild adress till polisen:

Varje aktör som medverkar på mötet MÅSTE ta ansvar för arbetet inom sin egen organisation så att helheten blir bra. Inom polisen så hanteras utredningar på olika platser och därför måste polisen som representerar SSPF-mötet ta på sig ansvaret att inhämta adekvat information om individen/ärendet istället för att skylla på en dålig organisation.

En styrgruppsmedlem passar på att bekräfta socialtjänsten: ”Vi gör en klok förändring nu när vi för över SSPF till IFO-FH. Viktigt att insatserna utgår från den kompetens som finns inom socialtjänsten.”

Framgångsfaktorer i en fungerande SSPF-samverkan

Den andra öppna frågan efter frågan om hinder för samverkan fokuserade omvänt på de framgångsfaktorer som medlemmarna har identifierat: ”Om du uppfattar att samverkan inom SSPF fungerar bra – delvis eller helt – vilka förutsättningar anser du ha varit avgörande?”, där 63 arbetsgrupps- och 22 styrgruppsmedlemmar bidrog med sina åsikter och erfarenheter.

De framgångsfaktorer som beskrivs av medlemmarna kretsar särskilt kring några teman: en bra ledning och organisation inom gruppen med bra mötesformer; engagerade deltagare som tar ansvar och är aktiva; en bra gruppdynamik med ett gott samarbetsklimat samt betydelsen av samsyn.

Många SSPF-medlemmar betonar vikten av en bra ledning, och många pekar särskilt på betydelsen av en bra, engagerad, kunnig och kompetent koordinatör – det gäller både arbets- och styrgrupper. En arbetsgruppsmedlem nämner vikten av att koordinatören har mandat och inflytande över de andra aktörerna (närmare bestämt ”socialtjänstens beslutsfattande”), en annan betydelsen av att koordinatören förbereder mötena. En styrgruppsmedlem beskriver att koordinatören ”har en roll som gör att ’allt hänger ihop’ SSPF-, BRÅ- & ANDT-frågorna”. I både arbets- och styrgrupper betonas vikten av en tydlig samordning och struktur för gruppen och gruppens möten, med tydlig ansvarsfördelning mellan aktörer och verksamheter. Två styrgruppsmedlemmar pekar på följande aspekt av samverkan inom SSPF: ”gruppen arbetar utifrån funktion inte person”, ”det är befattning som är bärare av arbetet”. I både arbets- och styrgrupper lyfts vikten av att gruppen har mandat att fatta beslut om insatser.

Beträffande organisationen för samverkan uppfattar en styrgruppsmedlem en specifik framgångsfaktor i deras fall: ”Uppdelningen som gjordes med undergrup-

per under arbetsgruppen, vilket innebär att man kommer närmare individer/det geografiska området, är starkt bidragande till att det blir ”verkstad” i arbetet.” En annan styrgruppsmedlem lyfter fram de regelbundna samtal som förts med de operativa grupperna och att styrgruppen ger uppdragen till dessa. Ytterligare en styrgruppsmedlem pekar på resultat av regelbundna utvärderingar efter det att man tydliggjort uppdragen för respektive grupp.

Ifråga om mötesformerna hänvisar flera arbetsgruppsmedlemmar till regelbundna möten (en skriver ”lagom mötesfrekvens”) och kontinuitet beträffande såväl mötena som sammankallande. En arbetsgruppsmedlem betonar vikten av ”att mötena inte är för långa”, en annan att mötesformerna är accepterade av alla. En medlem pekar på uppdelningen av mötena på ”gemensam och individ-tid” som en viktig förutsättning. En styrgruppsmedlem beskriver: ”Kontinuitet på mötena och mötesdeltagarna, vilket gör att man jobbar upp förtroende för varandra.”

Både arbets- och styrgruppsmedlemmar betonar vikten av ett gott mötesklimat (en arbetsgruppsmedlem konkretiserar med ”fika och lite skratt”), ”öppen kommunikation”, en bra gruppammansättning och en god gruppdynamik, även utanför möten. En styrgruppsmedlem betonar vikten av ”personlig kontakt”. En annan hänvisar till ”bra dialog mellan olika verksamheter och myndigheter med delvis olika uppdrag”. Både arbets- och styrgruppsmedlemmar nämner vikten av ett förtroende aktörerna emellan, där alla delar med sig av information, och några talar om förtroendet/respekten för varandras verksamheter. Ett annat gruppförhållande som lyfts fram i både arbets- och styrgrupper är en låg omsättning på deltagare, vilket också ses som en förklaring till ett gott förtroende aktörerna emellan. Ett par medlemmar betonar mötesnärvaron; någon nämner särskilt rektorer i sammanhanget.

Flera medlemmar, i både arbets- och styrgrupper, nämner vikten av deltagarnas engagemang och vilja att ta ansvar, prioritera, agera och bidra till arbetet, exempelvis att ”nä lösningar när det gäller individnivån”. En arbetsgruppsmedlem upplever att ”personerna i gruppen” varit avgörande för samverkan. En arbetsgruppsmedlem pekar på vikten av en samlad kraft i ”snabba gemensamma åtgärder”, medan en annan beskriver: ”att deltagarna gett forumet en chans att utvecklas och haft tålamod att vänta på de positiva effekterna av samarbetet”. Även en styrgruppsmedlem pekar på långsiktigheten i arbetet. En styrgruppsmedlem passar på att skicka ett budskap till arbetsgruppen: ”Den fråga alla parter i operativa gruppen behöver ställa sig är och som vi har som mantra är: Hur kan jag och min verksamhet bidra?”

Både arbets- och styrgruppsmedlemmar betonar vikten av samsyn (exempelvis ”samma mål”) och viljan till samverkan, där en arbetsgruppsmedlem beskriver: ”att aktörerna har kunnat lyfta blicken från sin egen verksamhet för att kunna samarbeta över verksamhetsgränser”. Några styrgruppsmedlemmar pekar på en

gemensam omvärldssyn som en viktig förutsättning, ”att vi (alla berörda verksamheter) får samma bild av nuläget i staden”. En annan styrgruppsmedlem betonar samsynen kring prioriterade åtgärder. En styrgruppsmedlem ger en bild av vinsterna med samverkan i sin stadsdel:

Utifrån de resurser som vi har i stadsdelen har vi skapat en effektiv organisation som förmår fånga upp viktiga frågor och maximera nyttan. Men självklart räcker inte insatserna till alla behov. Vi ser ändå att grupperingen, tack vare koppling till andra stora uppdrag i stadsdelen såsom tioårsplanen mot cannabis, verkar i ett gott sammanhang. Genom stärkta samarbeten blir vi bättre i våra respektive uppdrag.

Några arbetsgruppsmedlemmar betonar vikten av att anlägga ett helhetsperspektiv som utgår från individen(s bästa). Mer konkret rörande arbetssätt inom gruppen nämns väl förberedda individärenden, att åtagandeplaner följs upp och ”att protokoll förs över samtycken” – där de båda senare förhållandena knyts till koordinators roll. En annan medlem nämner som framgångsfaktor att man arbetar aktivt med åtgärdsplan eller nätverksarbete, något som denne ser som ”en förutsättning för ett bra arbete med individer”. Ytterligare en arbetsgruppsmedlem lyfter att koordinatoren har träffat rektorer för att kartlägga ungdomar i riskzon och därmed tydliggjort omfattningen av berörda ungdomar. En styrgruppsmedlem beskriver en framgångsfaktor delvis genom att säga vad det *inte* är: ”inte en mängd individärenden”.

Ett par arbetsgruppsmedlemmar nämner vidare kompetensen inom gruppen, en annan nämner vikten av ”personer som dagligen träffar ungdomar alla tider på dygnet”.

En styrgruppsmedlem ser en positiv förutsättning i att man är en ”liten stadsdel i jämförelse” med ”korta beslutsvägar”. En annan ser en framgångsfaktor i att ”IFO har huvudansvar och är sammankallande”.

Avslutningsvis är det värt att notera att en arbetsgruppsmedlem tar upp ett förhållande utanför SSPF-gruppen: ”personal i skola och socialtjänst känner till att SSPF finns även om de själva inte medverkar på mötena (fast det går helt klart att jobba mer på detta)”.

Vad bidrar till en positiv eller negativ bild av samverkan?

Många av åsikterna om och bedömningarna av samverkan i SSPF-arbetet hänger samman med varandra. När det gäller den övergripande bedömningen av hur samverkan fungerar i den egna gruppen samvarierar detta exempelvis med hur tydligt man uppfattar syftet med SSPF och den egna rollen, hur man uppfattar mötenas former och innehåll, hur man bedömer gruppens kunskap och förmåga och hur man ser på olika typer av hinder.

Med tanke på att synen på dessa förhållanden i sin tur tenderar att hänga sam-

man med varandra är det av begränsat värde att undersöka sambandet mellan två faktorer tagna för sig, det vill säga utan kontroll för hur de samspelar med varandra. Genom en regressionsanalys är det möjligt att se i vilken mån olika aspekter av och förhållanden i SSPF-samverkan har en *självständig* betydelse för den sammantagna bedömningen av samverkan i den egna gruppen. Mot bakgrund av det begränsade svarsunderlaget görs analysen på arbets- och styrgruppsmedlemmar sammantaget.

I analysmodellen har vi kunnat föra in fyra faktorer som alla tagna för sig samvarierar med den övergripande bedömningen av samverkan och även i en mer komplex modell kvarstår med en signifikant självständig förklaringskraft. Det handlar om 1) hur tydlig/otydlig bild man har av vad som förväntas av en själv i gruppens arbete; 2) vad man tycker om gruppmötenas innehåll; 3) hur man bedömer arbetsgruppens samlade kunskap om metoder/verktyg/system för att gemensamt följa upp individinsatser; samt 4) i vilken grad man bedömer att bristande personalresurser utgör ett hinder för SSPF-samverkan i den egna stadsdelen. Den här modellen visar sig också förklara en stor del av variationen i de sammanfattande bedömningarna om samverkan inom den egna SSPF-gruppen³⁵.

Resultatet av den här regressionsanalysen visar att bedömningen av hur samverkan i den egna gruppen fungerar är starkt kopplad till den egna rollen: Att ha en mycket tydlig bild av vad som förväntas av en i gruppens arbete är den faktor av de undersökta fyra som har allra störst självständig förklaringskraft när det kommer till den sammantagna bedömningen av samverkan. I tabell 3 redovisas en så kallad oddskvot på 12,5, vilket lite slarvigt översatt innebär att chansen att hitta en SSPF-medlem som bedömer att samverkan i den egna gruppen fungerar mycket bra är mer än 12 gånger så stor bland medlemmar som har en mycket tydlig bild av vad som förväntas av dem i gruppens arbete jämfört med dem som inte har det³⁶ – oavsett hur de ser på de tre övriga undersökta aspekterna av SSPF-arbetet.

Även synen på arbetsgruppens samlade metodkunskaper för att gemensamt följa upp individinsatser är en mycket viktig faktor i synen på samverkan: om man gör bedömningen att den kunskapen är åtminstone ganska god ökar sannolikheten väsentligt att man även har en mycket positiv syn på SSPF-samverkan.

De andra två faktorerna är också viktiga för synen på samverkan: att inte uppfatta bristande personalresurser som något särskilt stort hinder i det lokala SSPF-arbetet framträder i modellen som något viktigare än att ha en mycket positiv bild av gruppmötenas innehåll. Men båda faktorerna bidrar generellt starkt till en positiv bedömning av SSPF-samverkan.

35 Måttet på modellens sammantagna förklaringskraft, Nagelkerke, är 0,63 i den modell som presenteras nedan; måttet kan variera från 0 till 1.

36 Oddskvoten går egentligen inte att direkt översätta i termer av sannolikhet då den inte beskriver ett linjärt förhållande. En högre oddskvot innebär alltid en större sannolikhet än en lägre, men det exakta förhållandet kan inte beskrivas utan en mer avancerad beräkning. Oddskvotens exakta värde är därtill starkt beroende av hur modellen ställs upp och hur de enskilda variablerna/frågorna hanteras i analysen.

Tabell 3 – Fyra faktorerers betydelse för att bedöma om SSPF-samverkan i den egna gruppen fungerar mycket bra

	Oddsquot
Bilden av vad som förväntas av en själv i gruppens arbete: mycket tydlig – eller mindre tydlig/otydlig	12,5
Bedömning av arbetsgruppens samlade metodkunskap för att gemensamt följa upp individinsatser: ganska/mycket bra – eller ganska/mycket dålig*	8,9
Hinderbedömning beträffande bristande personalresurser: inget hinder alls/ett visst hinder – eller ett större hinder*	5,9
Uppfattning om gruppmötenas innehåll: mycket bra – eller mindre bra/dåligt	3,9

Kommentar: Modellen analyseras med en logistisk regression där faktorernas förklaringskraft redovisas genom oddsquoter. Den beroende variabeln – dvs. den sammantagna bedömningen av SSPF-samverkan i den egna gruppen – är omkodad till en dikotom (tvådelad) variabel, där svarsalternativet "mycket bra" ställs mot övriga tre (dvs. "ganska bra", "ganska dåligt" eller "mycket dåligt", där det sista alternativet i praktiken saknas bland svaren). Även de oberoende variablerna har kodats om till dikotoma variabler, enligt beskrivningen i tabellen. Beträffande faktorerna märkta med * har respondenter som använt svarsalternativet "Ingen uppfattning" exkluderats ur analysen. Oddsquoterna beskriver i vilken grad sannolikheten ökar att finna en SSPF-medlem som bedömer att samverkan fungerar mycket bra när man går från att ha en negativ till en positiv bild/uppfattning/bedömning i respektive fråga som ingår i analysmodellen.

Modellens totala förklaringskraft är i termer av Nagelkerke: 0,63 (mättet kan variera från 0 till 1). Samtliga fyra faktorer har signifikant betydelse på minst 95-procentig säkerhetsnivå. Analysen är baserad på svaren från både arbets- och styrgruppsmedlemmar.

För att samverkan inom SSPF ska fungera väl – utifrån den bedömning som SSPF-medlemmarna själva gör – är det således centralt att den enskilda medlemmen har en tydlig bild av sin roll i gruppen. Det är också mycket viktigt att gruppen som helhet besitter goda metodkunskaper för att kunna följa upp arbetet. Något mindre viktigt i jämförelse – men fortfarande av stor betydelse – är frånvaron av (uppfattade) hinder ifråga om personalresurser samt att gruppmötena handlar om rätt saker.

Det exakta resultatet av en regressionsanalys tenderar att variera beroende på vilka faktorer (enkätfrågor) man inkluderar i analysmodellen samt hur dessa variabler (enkätfrågor) konstrueras och hanteras i mer teknisk mening. Det är därför vanskligt att gradera faktorernas betydelse i relation till varandra. Tveklöst är dock alla de här fyra undersökta faktorerna viktiga för en framgångsrik samverkan inom SSPF, inte minst att medlemmarna har en tydlig bild av vad de ska bidra med i arbetet.

4.5 Aktörernas skilda bilder av SSPF

Genom enkäten framträder en del intressanta mönster av hur de fyra aktörerna ser på SSPF och hur deras engagemang ser ut. Till att börja med kan konstateras att polisens representanter tenderar att vara "äldst" i SSPF-sammanhanget, och skolans representanter "yngst". Enligt enkätsvaren utmärker sig polisen också genom att i störst utsträckning ha initierat individärenden och efterhört samtycken under det senaste året, något som delvis har en naturlig koppling till hur länge man varit involverad i SSPF. Polisen har också oftare haft kontakt med koordinatören vid sidan om mötena. Polisen som grupp är generellt mest positiv till mötesformerna – men i arbetsgrupperna är polisen samtidigt mest kritisk till hur det gemensamma ansvaret fungerar för att komma till beslut och bidra till insatser. Tilltron till SSPF-metoden är särskilt hög hos polisen, och man är även mest positiv till nyttan av SSPF – det gäller både ur ett internt verksamhetsperspektiv, där man särskilt lyfter kontaktvägarna, och ur ett externt nyttoperspektiv med fokus på målgruppen och målet med SSPF.

Skolans SSPF-representanter uppvisar en lite sämre mötesnärvaro jämfört med övriga; men då skolan som grupp utgör nästan hälften av samtliga aktuella SSPF-medlemmar handlar det snarare om att vissa skolor/skolverksamheter inte representeras på mötena än att skolan som part i samverkan inte finns närvarande. Skolans representanter har även mellan mötena generellt minst kontakt med koordinatören.

Fritids representanter utmärker sig genom att ha den minst tydliga bilden av SSPF – framför allt när det gäller den egna rollen i arbetet och vilka individer som är lämpliga att diskutera inom ramen för samverkan. Man är också minst aktiv beträffande individärenden och samtycken. Fritid är som grupp minst positiv till hur samverkan inom SSPF fungerar. Det kan också noteras att fritids representanter i högre grad än övriga upplever att allas synpunkter inte väger lika tungt vid gruppens möten.

Socialtjänstens representanter är generellt de minst positiva till nyttan med SSPF, ur såväl ett internt som externt nyttoperspektiv. Liksom polisen är man jämförelsevis kritisk till gruppmedlemmarnas gemensamma ansvar att komma till beslut och att bidra till insatser. Socialtjänsten som grupp är även mest kritisk till balansen i mötesdiskussionerna mellan individärenden och nulägesituationen i området.

5. Att förstå varför SSPF implementeras olika

Den övergripande bilden av SSPF i Göteborgs stadsdelar och Mölndals stad är att själva strukturen för samverkan har implementerats tämligen väl: regelbundna möten äger rum, en majoritet deltar vid dem, och flertalet enskilda medlemmar har en hyfsat tydlig bild av vad arbetet syftar till och vad mötena ska handla om. Samtidigt blir det tydligt att SSPF har implementerats olika väl i olika stadsdelar och mot den bakgrunden är det rimligt att förvänta sig att resultaten av SSPF-arbetet i de olika stadsdelarna varierar. Hur kan dessa skillnader i implementering av modellen förstås och förklaras? Vilken roll spelar de olika förutsättningarna för samverkan? I detta kapitel ska vi försöka förstå vad som kan ha bidragit till, alternativt hindrat, implementeringen av SSPF i Göteborg och Mölndal.

Inom utvärderingsvetenskapen talas om betydelsen av gynnande kontra hindrande kontextuella faktorer (se Pawson, 2013). Kontexten för insatsen anses spela en lika viktig roll för om insatsen lyckas eller ej som själva insatsen. Med ”kontexten” menas här först och främst organisering av arbete, arbetsförhållanden och strukturer och andra miljöer runt de människor som utför arbetet. Genom att kunna identifiera vilka förhållanden som tycks gynna en god implementering av SSPF kan dessa faktorer lyftas fram som viktiga förutsättningar i ett utvecklingsarbete eller bedömning av kvalitet. På motsvarande sätt kan identifieringen av hindrande faktorer – det vill säga förhållanden och förutsättningar som står i vägen för en framgångsrik implementering – ge en förståelse för vad som krävs för att komma vidare i implementeringen av SSPF.

5.1 Tre steg i implementeringen av SSPF

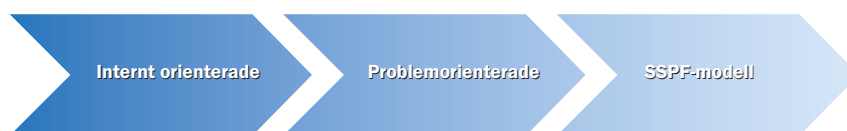
Utifrån analyser av observationerna och med stöd av hur koordinatörerna i intervjuerna beskrivit arbetsprocesserna kan tre grupper av stadsdelar identifieras med avseende på hur långt de har kommit i sin implementering:

- *SSPF-modell* – stadsdelar vars SSPF-arbete motsvarar modellen, främst med avseende på att arbetsgruppen (under 2014) har identifierat ungdomar i behov av SSPF samt gemensamt planerat och genomfört samtidiga insatser. Fyra stadsdelar identifierades i denna grupp.

- *Problemorienterad* – stadsdelar vars SSPF-arbete har bidragit till att identifiera ungdomar i behov av SSPF men som inte (under 2014) gemensamt planerat och/eller genomfört samtidiga insatser. Här kan man tänka sig att arbetsgruppen förmår att synliggöra ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk – vilket i sin tur skapar möjligheter för de enskilda verksamheterna att agera bättre – men att den gemensamma planeringen och det samtidiga, skyndsamma och koordinerade genomförandet av insatser för grupper och individer uteblir. Fyra stadsdelar identifierades i denna grupp.
- *Internt orienterad* – stadsdelar vars SSPF-arbete främst har rört organiseringen av gruppens arbete och/eller har präglats av mer generella diskussioner och frågor kring SSPF:s syfte och mål. Här diskuterar styr- och arbetsgrupperna hur man ska förbättra organiseringen av arbetet, och på så vis kan SSPF fungera som ett forum för att hitta gemensamma lösningar. Tre stadsdelar identifierades i denna grupp.

Det finns likheter mellan dessa grupperingar och Liljegrens (2013) modell för samverkan. Som Liljegren (2013) betonar löper den här typen av gruppindelning risk att skapa osynliga gränser och missa nyanser av ”verkligheten”. Inom varje grupp finns också skillnader; exempelvis återfinns i den problemorienterade gruppen stadsdelar som är närmare ett fullständigt SSPF-arbete än andra stadsdelar i samma grupp – exempelvis att de tidigare har arbetat mer konkret med ungdomar. Men under undersökningsperioden var detta arbete inte i gång och arbetsgruppsmötena fokuserade huvudsakligen på problem och inte på handling. Indelningen av stadsdelarnas SSPF-arbete beskrivs således bättre med en glidande skala (se figur 21).

Figur 21 – Steg i implementeringen av SSPF

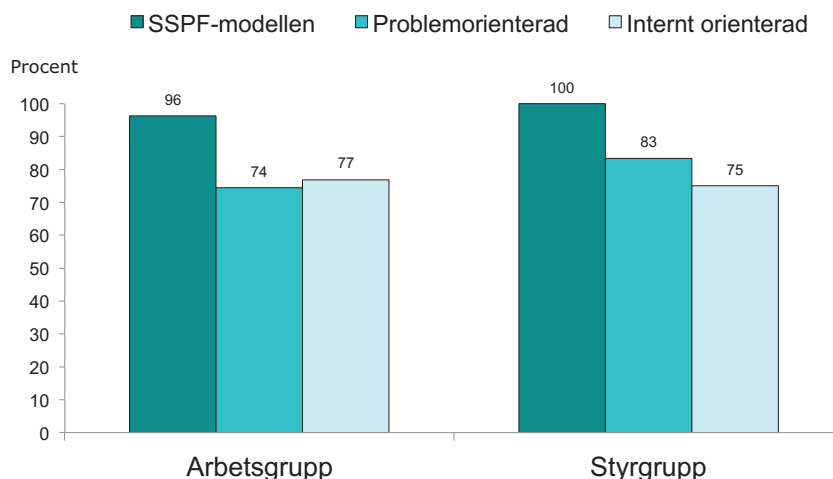

Vitsen med en indelning i urskiljbara, om än förenklade, grupper är dock att kunna utforska vilka kontextuella förhållanden vad gäller främst organisering av och förståelse för arbetet som präglar var och en av de tre huvudgrupperna.

Innan vi ska utforska skillnader i förhållanden och förutsättningar mellan dessa tre grupper är det intressant att se hur väl indelningen i tre implementeringssteg speglar medlemmarnas egen övergripande bedömning av hur samverkan fungerar i dessa grupper. Det visar sig att medlemmarna i de fyra stadsdelar vars SSPF-arbete vi har definierat som ”SSPF-modell” nästan enhälligt beskriver att samverkan

fungerar ganska eller mycket bra. Det gäller såväl arbets- som styrgrupperna (se figur 22). Enkätens resultat ger däremot lite sämre stöd för indelningen i de två ”lägre” implementeringsstegen: andelen arbetsgruppsmedlemmar som bedömer att samverkan fungerar åtminstone ganska bra är ungefär densamma i gruppen vars SSPF-arbete vi har definierat som ”problemorienterat” och i gruppen där arbetet har definierats som ”internt orienterat”, cirka 75 procent. Svaren från styrgruppsmedlemmarna ger ett bättre stöd åt vår tredelade indelning, med en något större andel positiva i den problemorienterade gruppen jämfört med den internt orienterade, 83 mot 75 procent. Man bör vara uppmärksam på att antalet svars personer per delgrupp är litet, särskilt i styrgrupperna (se figurens kommentar).

Figur 22 – Andelen arbets- respektive styrgruppsmedlemmar med en ganska/mycket positiv bild av samverkan i den egna gruppen, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg grundat på intervjuer och observationer

Frågans lydelse: *Sammantaget, hur bedömer du att SSP-samverkan i din grupp fungerar? (Fler frågor om detta följer – den här frågan gäller din sammantagna bedömning.)*. Svartaltnativ: Mycket bra; Ganska bra; Ganska dåligt; Mycket dåligt. Resultaten avser andelen som svarat mycket eller ganska bra, baserat på svar från 55, 43 respektive 26 arbetsgruppsmedlemmar samt 13, 12 respektive 8 styrgruppsmedlemmar.

Om vi väljer att fokusera på andelen medlemmar som beskriver att samverkan i den egna gruppen fungerar *mycket* bra speglar vår indelning styrgruppsmedlemmarnas uppfattning ännu tydligare: andelen mycket positiva är 54, 25 respektive 13 procent i de tre ”implementeringsstegsgrupperna”.

Med fokus på arbetsgrupperna blir tolkningen dock mer problematisk, med 40,

14 respektive 35 procent av medlemmarna som är mycket positiva i de tre implementeringsgrupperna. Det här resultatet innebär att arbetsgruppsmedlemmarna i de stadsdelar där SSPF-arbetet utifrån observations- och intervjuresultaten beskrivs som ”internt orienterat” har en mer positiv uppfattning än vad som vore att förvänta, framför allt i relation till medlemmarna i de stadsdelarna som förts till den ”problemorienterade” gruppen. Detta förhållande grundar sig huvudsakligen på svaren från en stadsdels medlemmar i den internt orienterade gruppen. Med stöd från koordinators bild av arbetsgruppen kan det handla om att dessa medlemmar är nöjda med det upplägg som finns, med möten som i första hand används som ett tillfälle till informationsutbyte och för att lyfta övergripande frågor – även om det inte motsvarar den egentliga SSPF-modellen. Sammanfattningsvis kan implementeringen av SSPF beskrivas som ett ”allt-eller-ingenget”-arbete: det räcker inte att vara i den problemorienterade fasen för att samverkan ska bedömas som väl fungerande.

5.2 Att förstå orsakerna till att SSPF implementeras på olika sätt

Inom utvärderingsvetenskapen finns ofta en ambition att kunna förstå kopplingen mellan den verksamma mekanismen och dess kontexter. Med andra ord, i vilka kontexter kan vi se mekanismen verka som förväntat? I denna utvärdering tittar vi på ”mekanismer” i SSPF på den organisatoriska nivån (se figur 1): vad var det som ledde till en lyckad implementering och under vilka förhållanden och förutsättningar? Mekanismen i SSPF-modellen handlar exempelvis om i vilken grad medlemmar i arbets- och styrgrupper upplever samsyn kring syfte och mål, delar information på individnivå, planerar gemensamt och kommer till gemensamma handlingar. Utifrån hur medlemmarna själva beskriver detta i enkäten vill vi analysera hur väl denna mekanism i modellen ”fungerar” – och hur eventuella skilda förutsättningar påverkar att mekanismen har kommit igång. Här söker vi stöd i koordinators beskrivningar av dessa kontextuella faktorer.

Det konstaterades i kapitel 4 att det inte finns någon tydlig koppling mellan implementering av SSPF och stadsdelarnas lokala förhållanden och förutsättningar, utifrån exempelvis befolkningens socioekonomiska struktur – exempelvis andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd och andelen elever som efter högstadiet var obehöriga till ett nationellt program. Det vill säga: hur långt stadsdelarna har kommit i implementeringen av SSPF tycks inte uppenbart vara ett resultat av den här typen av externa kontextuella förhållanden. Det är därmed än mer motiverat att söka förklaringsfaktorer i interna förhållanden rörande SSPF-gruppernas organisering, arbetsprocesser, kompetenser och handlingsförmåga.

De interna kontextuella förhållanden som beaktats i denna analys motsvarar huvudsakligen de som undersökts i intervjuerna med koordinators – samt på olika sätt fångades upp av enkäten till gruppernas medlemmar. En mycket intres-

sant fråga är ju i vilken grad medlemmarnas egen bild av det SSPF-arbete som bedrivs i stadsdelarna överensstämmer med den bild som framträder i undersökningen baserad på observationer och intervjuer? Den kommande analysen kommer att kretsa kring fyra övergripande områden:

- Arbetsformer, intern organisering och delaktighet
- Kompetens, kunskap och handlingsförmåga
- Hinder och förutsättningar
- Gruppmedlemmarnas självupplevda nytta av SSPF

Arbetsformer, intern organisering och delaktighet

I de fyra stadsdelar som bedöms arbeta enligt ”SSPF-modell” har alla koordinatörer minst 50 procent av en heltidstjänst, och i två av dem fanns fler än en koordinatörstjänst. I de andra två implementeringsgrupperna omfattade koordinatörtjänsterna i regel mindre än 50 procent, men även här fanns tjänster på 50 procent eller mer. Givetvis behöver insatsen i form av koordinatörresurser anpassas till lokala behov. En tolkning av dessa förhållanden är dock att en koordinatörtjänst på minst halvtid är en *förutsättning* för att kunna bedriva ett SSPF-arbete enligt modellen.

Koordinatorresursen i sig är dock bara en del av lösningen. Koordinatorns organisatoriska tillhörighet skulle också kunna tänkas spela roll för implementeringen av SSPF – exempelvis att implementering av modellen skulle gå lättare hos socialtjänsten. Det går inte att hitta något konkret stöd för att så är fallet, eftersom det fanns koordinatörer både tillhörande socialtjänsten och de andra aktörerna i samtliga tre grupper.

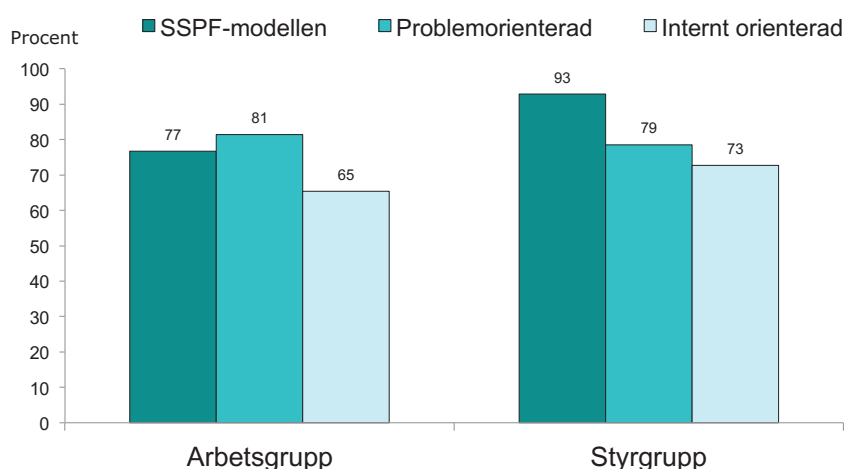
Det verkar inte finnas någon koppling mellan implementeringsgrad och mötesfrekvens, men i stadsdelar som hänförs till ”SSPF-modell”-gruppen har arbetsgruppen utöver ordinarie möten haft separata möten för individärenden, vilket ansågs effektivare för alla berörda parter. Alla fyra stadsdelar i denna grupp arbetade med samtycke. Den problemorienterade gruppen arbetade till viss del med samtycke men hade inte separata individmöten – och i huvudsak inte heller något gemensamt individarbete.

I de arbetsgrupper som hör till ”SSPF-modell”-gruppen arbetar en större andel av medlemmarna på en operativ nivå, direkt gentemot ungdomarna jämfört med de grupper som definierats befinna sig på de lägre implementeringsstegen – det gäller ungefär hälften av medlemmarna mot cirka en tredjedel. Resultatet ska relateras till att två av arbetsgrupperna i ”SSPF-modell”-gruppen startat mindre operativa undergrupper för att komma närmare ungdomarna.

Det är också värt att nämna att arbetsgrupperna som förts till ”SSPF-modell”-gruppen i större utsträckning består av medlemmar med minst ett års erfarenhet i

gruppen. Tid i gruppen kan vara en förutsättning för att bygga upp en förståelse för hur arbetet går till, men den faktiska mötesnärvaron kan också spela roll för att bygga upp förståelse för SSPF-arbete. Enkätresultaten styrker delvis tolkningen att mötesnärvaron är en viktig faktor för en fungerande SSPF-samverkan. I styrgrupperna är närvaron generellt högre i de grupper som definieras uppfylla SSPF-modellen jämfört med de övriga. Förhållandet är mindre tydligt i arbetsgrupperna, men närvarograden är här lägst i de grupper som definieras som internt orienterade.

Figur 23 – Andel gruppmedlemmar som närvarat på mer än hälften av mötena, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg

Frågans lydelse: Hur ofta har du under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015 närvarat vid gruppens möten (under den tid du varit medlem)? OBS: Om er SSPF-grupp har särskilda möten för individärenden, räkna in dessa i frågan och i övriga frågor som rör arbetsgruppens (operativa gruppens)/styrgruppens möten. Svartaltnativ: Varje möte; Mer än hälften av mötena; Ungefär hälften av mötena; Mindre än hälften av mötena; Inget möte. Resultaten avser andelen som närvarat vid mer än hälften av mötena, baserat på svar från 56, 43 respektive 26 arbetsgruppsmedlemmar samt 14, 14 respektive 11 styrgruppsmedlemmar.

Med fokus på arbetsgrupperna är också den arbetstid som läggs på mötesförberedelser och/eller åtaganden efter möten mindre i den internt orienterade gruppen – här lägger 4 procent av medlemmarna ned minst 5 timmar i månaden att jämföra med cirka 15 procent i de två grupperna som har kommit längre i implementeringsprocessen. I styrgrupperna är arbetstidsfaktorn inte lika tydligt kopplad till implementeringsgrad. Att arbetsgruppsmedlemmar i de två grupper som har kommit längre i sin implementering av SSPF lägger mer tid vid mötesförberedelser och/eller åtagande kan vara både en förutsättning för och resultat av en fungerande

samverkan. Med andra ord behöver man förbereda sig inför mötena för att det sedan ska kunna bli ”verkstad”.

Förståelse för SSPF:s syfte

Det förvånar inte att mötesnärvaron och delaktighet utgör en viktig grund för ett SSPF-arbete enligt modellen. Därutöver kan det förväntas att en förståelse för verksamhetens syfte och målgrupp spelar roll. Hos *koordinatorerna* såg förståelsen för SSPF:s övergripande syfte och målgrupp ganska lika ut men det framkom en större säkerhet kring syftet och/eller hur insatser skulle levereras i de grupper som hänförs till SSPF-modell-gruppen. Detta visar på vikten av att koordinatören själv har en tydlig bild av syftet med SSPF samt förstår varför och inte minst hur insatser inom SSPF ska genomföras för grupper och individer.

Koordinatören skulle kunna anses spela en avgörande roll för hur SSPF-arbetet har lagts upp. Koordinatorns agerande kan dock till stor del vara beroende av hur styrgruppen ser på arbetet och till viss del påverkas av arbetsgruppens syn på SSPF. Den analys av enkätresultaten som redovisades i kapitel 4 visade att hur tydlig bild av SSPF-syftet som *arbets-* och *styrgruppsmedlemmarna* har, särskilt ifråga om den egna rollen i arbetet, har stor betydelse för i vilken utsträckning man uppfattar att gruppens samverkan fungerar bra. Det här är dock inte en faktor som tydligt sammanfaller med gruppens implementering av SSPF-modellen utifrån vår analys. Andelen medlemmar som har en ganska eller mycket tydlig bild av vad som förväntas av dem i gruppens arbete är i princip densamma bland grupperna: i SSPF-modell-gruppen och i den internt orienterade gruppen är andelen cirka 85 procent, medan andelen är lite mindre bland medlemmarna i den problemorienterade gruppen. En tolkning av resultatet är att medlemmarna i den internt orienterade gruppen själva bedömer sig ha en god bild av vad SSPF syftar till men att den bilden inte motsvarar syftet med den egentliga SSP-modellen. Av intervjuerna med koordinatorerna framgår att några arbets- och styrgruppsmedlemmar inom den internt orienterade gruppen har en bild av att SSPF är ett forum för att utbyta information endast på ett övergripande plan (vilket inte är idén med SSPF).

En annan faktor som enligt enkätresultaten tenderar att sammanfalla med hur medlemmarna bedömer samverkan i den egna gruppen är uppfattningen om mötenas innehåll. Här återfinns också en lite större andel positiva i grupperna tillhörande ”SSPF-modellen” jämfört med övriga två, men skillnaden är begränsad (85 mot cirka 75 procent i arbetsgrupperna; 92 mot cirka 85 procent i styrgruperna).

Styrgruppens betydelse

För de flesta koordinatörer gäller att deras närmaste chef är ordförande/medlem i styrgruppen. En nära organisatorisk koppling mellan koordinator och deltagare/

ordförande i styrgruppen skulle kunna utgöra en stödjande struktur för implementeringen av SSPF. Resultaten som presenterades i kapitel 4.2 tydde på att bristande förståelse för SSPF eller bristande struktur för SSPF-arbetet hos styrgruppen hade koppling till ett mindre välfungerande SSPF-arbete på arbetsgruppsnivå. Vad som verkade viktigt var dock inte att koordinators chef i sig satt i styrgruppen, utan chefens förståelse för och tilltro till SSPF. Exempelvis upplevde koordinatorsgruppen i ”SSPF-modell”-gruppen att deras chefer – eller i vissa fall ”chefens chef” – hade god förståelse för SSPF, stark tilltro till modellen/metoden som arbetsform och hade gett koordinatorsgruppen ett tydligt mandat att implementera SSPF som det är tänkt. En koordinator i ”SSPF-modell”-gruppen beskrev dock en mindre väl fungerande styrgrupp. Här var det koordinatorsgruppen (och hennes tydliga förståelse för SSPF-arbete och vilja) som i vår analys verkade vara bärare av att SSPF-arbete drevs enligt modellen.

Koordinatorerna i de problemorienterade grupperna gav en bild av mer eller mindre fungerande och lyhörda styrgrupper som var insatta i SSPF-arbetet på ett övergripande plan samt tog in information från koordinatorsgruppen. Svårigheten som de flesta koordinatorsgrupper i denna grupp uttryckte var att styrgrupperna ofta var passiva – när koordinatorsgruppen exempelvis lämnade ifrån sig information saknades en tydlig handling/handlingsberedskap. I de internt orienterade grupperna uppfattade koordinatorsgruppen styrgruppen som mindre välfungerande och att styrgruppsmedlemmarna hade egna frågor och funderingar om syftet med SSPF. Enligt enkätsvar tenderar styrgruppsmedlemmarna uppfattning om att det gemensamma ansvaret för att komma till beslut om konkreta insatser, samt att bidra till insatserna, vara minst positiv i den internt orienterade gruppen.

Det finns alltså en koppling mellan styrgruppens egen förståelse av och stöd för SSPF. I synnerhet gäller det dock att styrgruppen (och/eller koordinatorsgruppen) har gett koordinatorsgruppen ett tydligt mandat att implementera SSPF enligt modellen. En mindre välfungerande styrgrupp behöver inte nödvändigtvis betyda att SSPF-arbetet inte kan komma igång men det försvårar troligen arbetet. I sådana fall krävs det mer av koordinatorsgruppen: att hen själv har en tydlig bild av både syftet med och arbetsprocesserna i SSPF samt en stark vilja att driva igenom arbetet.

Kompetens, kunskap, handlingsförmåga och mötesresultat

Koordinatorskompetenser

En viktig kompetens för en koordinator i SSPF-arbetet, som nästan alla koordinatorsgrupper betonade, var en ingående förståelse för socialtjänstens organisering och arbetssätt och teorier i socialt arbete. Dessa kompetenser lades fram som ett slags baskrav för att vara koordinator. Även ett bra kontaktnät hos den lokala socialtjänsten ansågs som oerhört värdefullt. De flesta koordinatorsgrupperna uttryckte att en utbildad socionom med erfarenhet av socialtjänstens verksamheter med ungdoms-

arbete skulle ha dessa kompetenser. Man kan dock tänka sig att en koordinator kan ha dessa kompetenser och erfarenheter utan att rent organisatoriskt tillhöra socialtjänsten. Några koordinators betonade att erfarenhet av att leda samverkansmöten och samverkansprocesser också var en viktig kompetens i arbetsrollen. Utöver detta lyfte man fram lyhördhet och förmågan att göra samverkansarbetet inom SSPF meningsfullt för alla parter. Några koordinators uttryckte att man behövde vara duktig på att få andra att vilja samverka.

Utöver dessa kompetenser talade koordinators i ”SSPF-modell”-gruppen om att man behövde ha en viss pondus och/eller vilja att sätta agendan för SSPF-arbetet i stadsdelen, och ibland till och med viljan att *ta* mandat. Koordinators har en lite vanskelig uppgift i att ge uppdrag till chefer som befinner sig högre upp i den organisatoriska hierarkin. Koordinators behöver balansera viljan att *ta* mandat och styra upp arbetet med att värna om de goda relationer som samverkan bygger på. Några koordinators upplevde att om hen som koordinator var alltför försiktig med att trycka på parterna för att få dem att *åta* sig uppdrag fanns det risk att tappa förtroende i arbetet och eventuellt tilltro till SSPF som arbetsform. Dessa koordinators framhöll också vikten av bra kommunikation om SSPF både uppåt inom den egna organisationen och utåt, exempelvis i kontakt med andra verksamheter. Ett led i den interna kommunikationen ansågs vara ett slags marknadsföring, exempelvis genom att lyfta positiva ärenden och att förse ledningen med viktigt information, i avsikt att ledningen ska ha SSPF i åtanke och känna tilltro till och förståelse för SSPF.

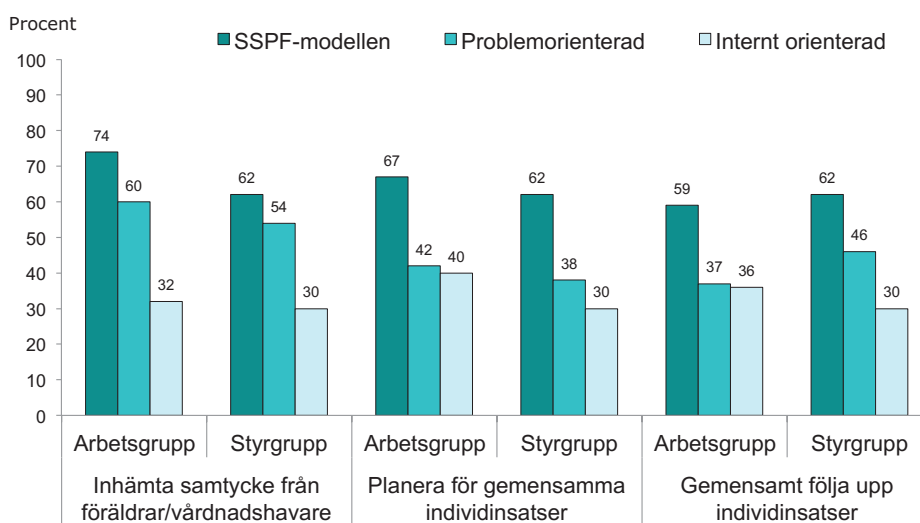
Arbetsgruppens kunskap och kompetens

Oavsett koordinators kunskap och kompetens är en viktig poäng med SSPF att deltagarna genom sina olika specialistkunskaper och yrkesroller tillsammans planerar och genomför insatser. SSPF-arbetet behöver inte nödvändigtvis vara upplagt så att det är koordinators som förser gruppen med information om vilka ungdomar som ligger i riskzonen eller bestämmer vad insatserna ska bestå i. Gruppmedlemmarna har ett kollektivt ansvar att använda sina samlade kompetenser och kan även de *ta* på sig uppgiften att *ta* fram underlag om ungdomar i behov av SSPF och föredra detta inför gruppen. Genom enkäten framkommer att arbetsgruppens uppfattning om det gemensamma ansvaret för att komma till beslut om konkreta insatser, samt att bidra till insatserna, är mest negativ inom den problemorienterade gruppen. Resultatet antyder en frustration över att ungdomar i målgruppen identifieras utan att man kommer till handling.

Beträffande gruppens kunskaper och metoder bekräftar enkätresultaten i flera fall vår gruppindelning. Betyget på den egna arbetsgruppens förmåga att inhämta samtycke, planera gemensamma individinsatser respektive gemensamt följa upp individinsatserna, är totalt sett högst i ”SSPF-modell”-gruppen och lägst i den

internt orienterade gruppen (figur 24). Resultatet gäller utifrån både arbets- och styrgruppsmedlemmarnas bedömningar. När det handlar om förmågan att planera och följa upp individinsatser tenderar dock de internt orienterade arbetsgrupperna att vara på jämförbar nivå med de problemorienterade grupperna.

Figur 24 – Andel arbets- och styrgruppsmedlemmar som bedömer att arbetsgruppens samlade metodkunskap i tre avseenden är åtminstone ganska bra, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg

Frågans lydelse: Hur bedömer du arbetsgruppens (den operativa gruppens) samlade kunskap om metoder/verktyg/system för att: ...med tre av frågans tre delfrågor formulerade enligt redovisningen. Svartalternativ: Mycket bra; Ganska bra; Ganska dåligt; Mycket dåligt; Ingen uppfattning. Resultaten avser andelen som svarat mycket eller ganska bra (där Ingen uppfattning ingår i procentbasen), baserat på svar från 54, 43 respektive 25 arbetsgruppsmedlemmar samt 13, 13 respektive 10 styrgruppsmedlemmar.

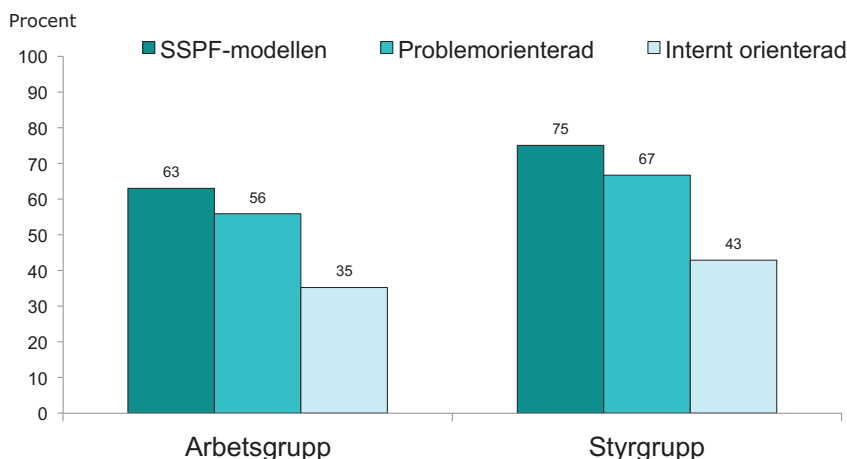
Ifråga om aktiviteten kring individärenden finns det ingen uppenbar koppling mellan i vilken grad arbetsgruppens medlemmar initierar individärenden och i vilken ”implementeringsfas” gruppen befinner sig. En förklaring till detta kan hittas i intervjuerna med koordinatörerna. I tre av de fyra arbetsgrupperna i stadsdelarna som hänförts till ”SSPF-modellen” tog koordinatören en aktiv roll i att lyfta individärenden (och koordinatörerna ingick inte i enkätundersökningen).

Möteslednings- och möteshandlingsförmåga

En annan viktig förutsättning för en lyckad implementering ansågs vara möteslednings- och handlingsförmåga. Som diskuterades i avsnitt 4.1 handlar mötesledningsförmågan i SSPF-samverkan dels om förståelse för och tydlighet kring SSPF:s syfte, men också om allmänna mötesledningsfärdigheter såsom att upprätthålla en dagordning, att leda och se till att relevanta diskussioner förs samt att diskussionerna utmynnar i konkret handling. Arbetsgrupperna i ”SSPF-modell”-gruppen präglades av att koordinatörerna hade en tydlig bild av syftet med SSPF och en god allmän mötesledningsförmåga. Ett exempel på den goda mötesledningen var hur koordinatören såg till att ansvaret för genomförandet av insatser fördelades mellan gruppens medlemmar samt att mer generella frågor om SSPF (oftast från nyare medlemmar) hanterades tydligt och koncist. Arbetsgrupperna i den problemorienterade gruppen präglades också av tydlighet kring SSPF och en god mötesledning. Skillnaden låg i mötets handlingsförmåga eller – om man ska lägga mer ansvar på koordinatören – hur mötet leddes fram till handling. Det är dock svårt för en koordinatör att leda ett arbetsgruppsmöte till gemensamma beslut kring samtidiga insatser om gruppen inte har fått till stånd strukturer för exempelvis individarbete. I de internt orienterade arbetsgrupperna saknades tydlighet vad gäller SSPF:s syfte och målgrupp och det fanns brister i fråga om mötesstrukturer. Som exempel kan nämnas att mötesdeltagare tilläts prata länge om ämnen av mindre relevans för SSPF-arbetet och att samtalsämnen togs upp mer spontant och inte utifrån en tydlig dagordning eller syftet med mötet.

Enkäten visar hur arbetsgruppsmedlemmarna som återfinns i ”SSPF-modell”-gruppen generellt har en mer positiv syn på den egna gruppens förmåga att fatta gemensamma beslut och att planera för gemensamma förebyggande åtgärder jämfört med medlemmarna i övriga två implementeringsgrupper. Men mest tydligt bekräftar enkätresultaten vår gruppindelning när det gäller arbetsgruppsmedlemmarnas uppfattning om hur mötena fungerar för att *följa upp resultaten av insatser* – det gäller uppföljning på såväl individ- som grupp nivå. Figur 25 visar både arbets- och styrgruppsmedlemmarnas åsikter om hur de bedömer den egna gruppens uppföljning av resultat på grupp nivå.

Figur 25 – Uppfattning om hur gruppmötena fungerar för att följa upp resultaten av insatser på gruppnivå, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning anser du att [arbetsgruppens/styrgruppens] möten fungerar för att;* med Följa upp resultaten av insatser på gruppnivå som en av flera delfrågor. Svarsalternativ: *Mycket bra; Ganska bra; Ganska dåligt; Mycket dåligt; Ingen uppfattning.* Resultaten avser andelen som svarat mycket eller ganska bra. De som svarat Ingen uppfattning ingår i procentbasen. Resultaten baseras på svar från 46, 34 respektive 17 arbetsgruppsmedlemmar samt 12, 9 respektive 7 styrgruppsmedlemmar.

Resultatet kan delvis bero på att stadsdelarna vars SSPF-arbete svarar mot SSPF-modellen i högre grad har kommit igång med individarbete – en självklar förutsättning för att uppföljning kan ske. Men det kan även bero på att dessa stadsdelar tydligare använde arbetsgruppsmötena till uppföljning. I observationerna av möten om individärenden i dessa fyra stadsdelar fördes vissa diskussioner kring uppföljning. Här observerades en varierande grad av uppföljning av andra beslut, exempelvis gällande övergripande insatser. I några av arbetsgrupperna återrapporterades även uppföljning av individärenden på gruppnivå.

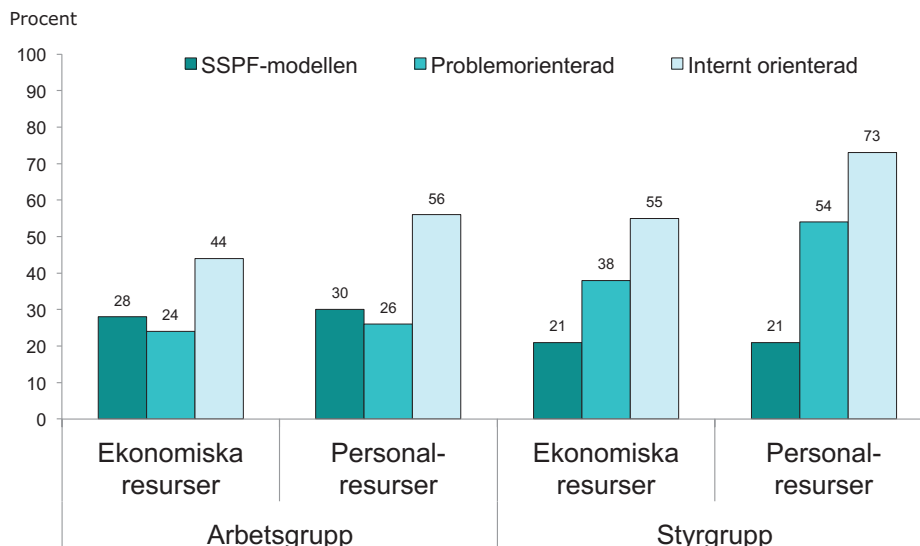
På ett liknande sätt fanns variationer i styrgruppernas fokus på uppföljning av individärenden på gruppnivå. I intervjuerna beskrev några av koordinatörerna att uppföljning främst hade karaktären av enkelriktad information, i form av sammanställningar som de presenterade för styrgruppen. Den typen av återkoppling av resultatet av SSPF-arbetet på gruppnivå till styrgrupper är central information för att främja och förankra SSPF-arbetet uppåt och utåt. Samtidigt skulle styrgrupperna kunna ta mer initiativ för att säkerställa en mer regelbunden uppföljning, där de också i högre grad kunde utnyttja sammanställningar av individärenden som grund för att styra och stödja arbetsgruppernas individarbete.

Hinder och förutsättningar för fungerande samverkan

Alla koordinators beskrev i intervjuerna självmant samverkanshinder av olika slag. Det handlade exempelvis om en varierande tilltro till SSPF som metod hos en eller flera av aktörerna eller en vilja hos dem att hellre fortsätta med det ordinarie, ”gamla”, arbetssättet (som bedrevs innan SSPF tillkom). Det finns inget uppenbart mönster mellan vilka typer av hinder som koordinators i de olika stadsdelarna tog upp och gruppindelningen utifrån implementeringsgrad. Med andra ord verkar samverkanshindren – sett ur koordinators perspektiv – vara mindre avgörande än förutsättningarna för att hantera dem.

En gynnsam förutsättning för en fungerande SSPF-samverkan verkar, enligt våra resultat, vara en uppfattad tydlighet kring SSPF:s mål och syfte hos både koordinators och dennes styrgrupp och/eller närmaste chef. Dessutom krävs att koordinators tydligt leder den gemensamma planeringen av insatser. Enkätresultaten stödjer till viss del analysen att förutsättningarna att *hantera* hinder spelar en viktigare roll än hindren i sig för hur väl implementeringen av SSPF lyckas. I enkäten efterfrågades hur en rad olika hinder uppfattades påverka SSPF-samverkan i den egna stadsdelen, och enligt resultaten är det särskilt två faktorer som riskerar hindra en fungerande samverkan: bristande ekonomiska resurser och bristande personalresurser. Resultatet antyder att en avgörande faktor för en fungerande samverkan är att det finns resurser inom SSPF för att hantera *andra* hinder. Det visar sig också att andelen arbets- och styrgruppsmedlemmar som tycker att bristande ekonomiska resurser är ett ganska eller mycket stort hinder för SSPF-samverkan är större i de internt orienterade grupperna än i ”SSPF-modell”-gruppen, och skillnaderna är ännu större ifråga om erfarenheten av bristande personalresurser (figur 26). I arbetsgrupperna gör medlemmarna i de problemorienterade implementeringsgrupperna dock en likartad bedömning som ”SSPF-modell”-grupperna av dessa två resurs-hinder, som de båda tenderar att se som mindre allvarliga jämfört med kollegorna i de internt orienterade grupperna.

Figur 26 – Andel som bedömer att bristande resurser är ett åtminstone ganska stort hinder för SSPF-samverkan i den egna stadsdelen/kommunen, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg

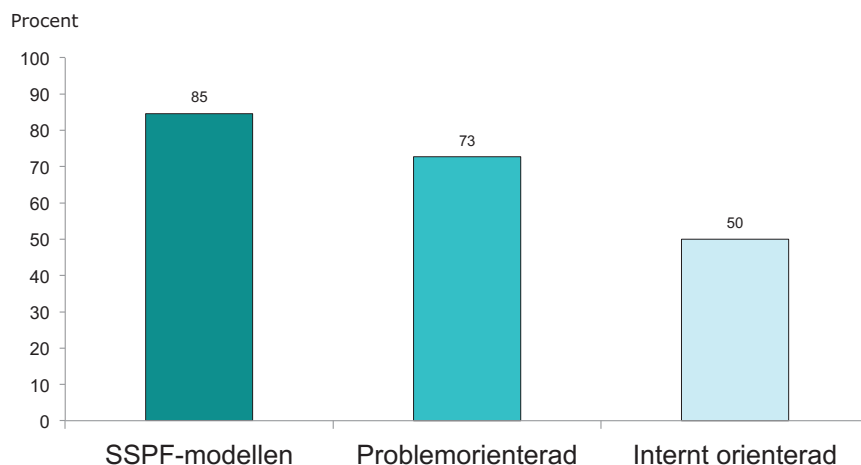
Frågans lydelse: *I vilken utsträckning utgör enligt din bedömning följande förhållanden hinder för SSPF-samverkan i din stadsdel? (Hinder kan finnas både i din egen verksamhet och i andras.), med Bristande ekonomiska resurser respektive Bristande personalresurser som två av 13 delfrågor. Svartalternativen: Inget hinder alls; Visst hinder; Ganska stort hinder; Mycket stort hinder; Ingen uppfattning. Resultaten avser andelen som svarat mycket eller ganska stort hinder. Ingen uppfattning ingår i procentbasen, baserat på svar från 53, 42 respektive 25 arbetsgruppsmedlemmar samt 14, 13 respektive 11 styrgruppsmedlemmar.*

Det går inte att avgöra vilken typ av personalresurser som avses i svaren på enkätfrågan, men resultatet speglar tydligt hur koordinatortjänsterna i stadsdelarna varierar i omfattning, där koordinatortjänsterna i ”SSPF-modell”-grupperna omfattar åtminstone 50 procent. En annan mer kritisk tolkning är att de som inte har kommit så långt i SSPF-arbetet är mer benägna att hänvisa till externa förklaringar, som här bristen på resurser, i stället för att vara självkritiska och söka förklaringar inom den egna gruppen. Till viss del ska SSPF resultera i en bättre koordinering av *befintliga* personalresurser, och följaktligen bör inte några andra personalresurser än koordinatorn tillföras. Å andra sidan kan just *befintliga* bristande personalresurser inom den ordinarie verksamheten begränsa vilka insatser som kan sättas in genom SSPF.

En viktig fråga i sammanhanget är hur väl styrgruppen fungerar för att tilldela personalresurser till arbetsgruppen. Enkätresultaten visar att bara hälften av

styrgruppsmedlemmarna i de internt orienterade grupperna tyckte att styrgruppen fungerade ganska/mycket bra i detta uppdrag, mot flertalet (11 av 13) medlemmar i ”SSPF-modell”-gruppen (se figur 27).

Figur 27 – Styrgruppsmedlemmarnas uppfattning om hur gruppmötena fungerar för att tilldela personalresurser till arbetsgruppen, utifrån indelning av stadsdelarna i tre implementeringssteg

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning anser du att styrgruppens möten fungerar för att tilldela personalresurser till arbetsgruppen.* Svartalternativ: *Mycket bra; Ganska bra; Ganska dåligt; Mycket dåligt; Ingen uppfattning.* Resultaten avser andelen som svarat mycket eller ganska bra. De som svarat Ingen uppfattning ingår inte i analysen. Resultaten baseras på 13, 12 respektive 8 svar från medlemmarna med en uppfattning i frågan.

Förmågan att tilldela resurser kan givetvis bero på om vilka resurser som finns till hands. Det kan emellertid också bero på hur väl styrgruppsmötena fungerar för att exempelvis lyfta denna fråga, att komma överens om gemensam tilldelning av personal, vilket i sin tur beror på förståelsen för SSPF:s syfte – något som vi sett tenderar att vara något svagare i de internt orienterade styrgrupperna.³⁷ Utan god förståelse för syftet blir det svårare att motivera varför resurser ska prioriteras till SSPF.

Den självupplevda nyttan?

En sista del i analysen av vilka faktorer som stödjer vår implementeringsgrundade indelning av stadsdelarna gäller gruppmedlemmarnas bedömning av nyttan med SSPF. Det ska återigen betonas att den självupplevda nyttan inte nödvändigtvis

³⁷ Observera dock att skillnaden är liten och att andelen är generellt stor i alla implementeringsgrupper (82 procent har åtminstone en ganska god bild av vad SSPF syftar till i den internt orienterade gruppen, mot 93/100 i de två övriga grupperna).

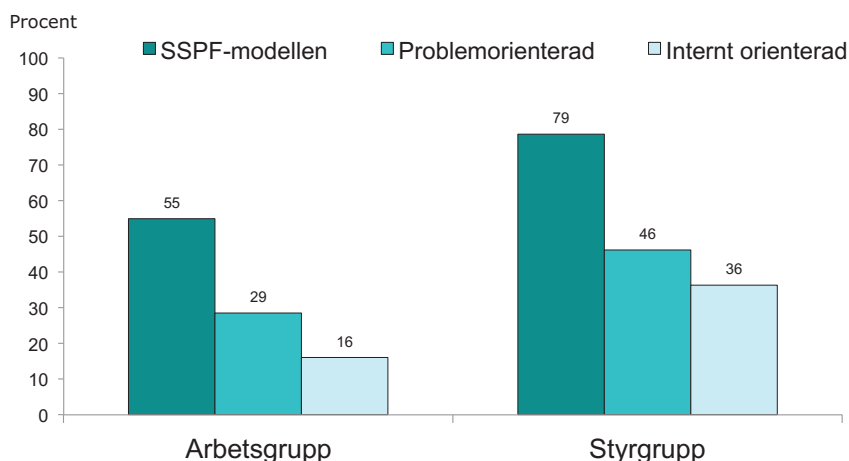
motsvaras av faktiska effekter hos ungdomarna utan snarare ger en bild av tilltron till SSPF som arbetssätt.

Enkäten tog upp fem olika slag av extern nytta:

- effektivare/tidigare identifiering av ungdomar i riskzon
- effektivare/tidigare insatser i individärenden
- bättre gemensamma förebyggande insatser
- stärkta förutsättningar att nå fram till ungdomarna
- stärkta förutsättningar att nå fram till ungdomarnas föräldrar/anhöriga.

I samtliga avseenden ger medlemmarnas bedömningar stöd för vår implementeringsuppdelning. Figur 28 visar i vilken grad arbets- och styrgruppsmedlemmarna bedömer att SSPF, under 2014, i åtminstone "ganska stor utsträckning" har bidragit till effektivare/tidigare insatser i individärenden.

Figur 28 – Andel som bedömer att SSPF-samverkan under 2014 i åtminstone ganska stor utsträckning har bidragit till effektivare/tidigare insatser i individärenden, utifrån indelningen av stadsdelarna i tre implementeringssteg

Frågans lydelse: *I vilken utsträckning bedömer du att SSPF-samverkan under 2014 har bidragit till följande resultat/nytta i arbetet kring unga i riskzon för kriminalitet/missbruk?*, med Effektivare/tidigare insatser i individärenden som en av fem delfrågor. Svartalternativ: *Inte alls; I viss utsträckning; I ganska stor utsträckning; I mycket stor utsträckning; Ingen uppfattning*. Resultaten avser andelen som svarat i mycket eller ganska stor utsträckning. De som svarat Ingen uppfattning ingår i procentbasen. Resultaten baseras på svar från 51, 42 respektive 25 arbetsgruppsmedlemmar samt 14, 13 respektive 11 styrgruppsmedlemmar.

Återigen är det möjligt att medlemmarna i den problemorienterade gruppen är mer kritiska just för att de har börjat arbeta med frågorna mer på allvar jämfört med medlemmarna som är kvar i den internt orienterade fasen, och att de känner större frustration över att de inte har kommit igång med individarbetet.

En mer generell tolkning av resultatet är att medlemmarna i stadsdelar som har implementerat SSPF-modellen har en generellt mer positiv syn på nyttan av SSPF, oavsett vad det gäller, vilket också de redovisade resultaten antyder. Denna tilltro till SSPF kan förvisso ha varit starkare hos de medlemmar som var med redan från början och därmed varit en bidragande orsak till en lyckad implementering. Den typen av generellt samband framträder också i enkätsvaren: nyttan bedöms generellt lite större bland de ”äldre” medlemmarna. Det gäller dock inte genomgående, och begränsar vi analysen till enbart de ”äldre” medlemmarna (det vill säga lite mer än hälften av dem) är det tydligt att nyttobedömningen är kopplad till gruppernas implementeringsgrad vad gäller exempelvis effektivare tidigare insatser i individärenden.

En ”realistisk” analys av implementeringen av SSPF

Inom utvärderingsvetenskapen försöker man ofta förklara hur olika kontexter påverkar hur väl mekanismer fungerar för att uppnå ett avsett utfall, en så kallad realistisk analys (Pawson, 2013). I vår utvärdering av SSPF undersöker vi endast mekanismer på en organisatorisk nivå (och inte utfall hos ungdomar). Om implementeringen av SSPF-modellen betraktas som ett första ledets resultat kan olika gynnande och hindrande faktorer urskiljas som påverkar om den tänkta mekanismen verkar för implementering. I tabell 4 åskådliggörs hur kontext, mekanism och implementeringsgrad enligt våra analyser tenderar att hänga samman. Det går inte att med säkerhet konstatera hur faktorerna påverkar varandra och analysen bör därför tolkas med viss försiktighet.

Tabell 4 – En ”realistisk” analys av implementeringen av SSPF

Kontext	Verksamma mekanismer	Utfall (implementeringsgrad)
<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator tjänst på minst 50 procent - Tydlighet hos koordinatör och hans chef om syftet med SSPF och hur insatser ska gå till - Mandat från chef/förvaltning att SSPF ska implementeras, och/eller ... - Koordinator tar mandat, sätter agendan för SSPF och har god mötesledningsförmåga - Arbets- och styrgruppsmedlemmar som förbereder sig inför möten 	<ul style="list-style-type: none"> - Delad information på individnivå - Meningsfullt mötesinnehåll - Samlade kunskaper om ungdomar och insatser - Gemensam planering och genomförande av insatser på individnivå (och till viss del uppföljning) 	Samverkan enligt SSPF-modellen
<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator tjänst på mellan 10 och 50 procent - Varierande tydlighet hos koordinatör och hans chef om syftet med SSPF - Brist på mandat från chef/förvaltning att SSPF ska implementeras, och/eller ... - Osäkerhet hos koordinatör kring att ta mandat, sätta agendan för SSPF-arbetet - God mötesledningsförmåga - Mötesmedlemmar som förbereder sig inför möten 	<ul style="list-style-type: none"> - Delad information på individnivå - Meningsfullt mötesinnehåll - Samlade kunskaper om ungdomar men inte vad gäller insatser - Svårigheter att fatta gemensamma beslut kring planering eller genomförande av insatser på individnivå 	Problemorienterad implementering
<ul style="list-style-type: none"> - Otydlighet hos koordinatör och/eller hans chef om syftet med SSPF, och/eller ... - Brist på mandat från chef/förvaltning att SSPF ska implementeras - Otydlighet i mötesstruktur/mötesledningsförmåga, och/eller ... - Oförberedda mötesmedlemmar 	<ul style="list-style-type: none"> - Delad information på övergripande nivå - Mindre meningsfullt mötesinnehåll - Samlade kunskaper om ungdomssituationen på ett övergripande plan - Frågor/osäkerhet kring det individuella arbetet - Svårigheter att fatta gemensamma beslut 	Internt orienterad implementering

5.3 Slutord om resultat och analys

I rapportens inledning beskrev vi att denna utvärdering ytterst handlar om hur samhället reagerar när ungdomar är på väg mot ett kriminellt liv eller drogmissbruk. Vi ställde några frågor om hur samhället ska agera för att stödja ungdomar och vilka aktörer som ska ingripa, när och hur. SSPF är ett tydligt svar på dessa frågor. Då det inte finns befintliga, beprövade lösningar är det viktigt att implementera en tydlig idé som SSPF för att se om idén fungerar i praktiken. En av ambitionerna med denna utvärdering var att undersöka om SSPF har implementerats på ett tillräckligt jämnt sätt så att det är meningsfullt att gå vidare med en (resurskrävande) effektutvärdering. Svaret utifrån vår analys är: inte än. Ett större syfte med utvärderingen var att se om SSPF:s grundtankar har realiserats i Göteborg och Mölndal. När man exempelvis ungdomarna i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk? Svaret utifrån vår analys är: inte i alla stadsdelar.

Rapporten har lyft fram några goda exempel på hur SSPF-arbete kan gå till. Vi har också utforskat vilka förhållanden och förutsättningar som behövs för att SSPF-strukturer och arbetssätt ska kunna fungera som tänkt. I nästa avsnitt ger vi förslag och rekommendationer på hur Göteborg och Mölndal kan använda sig av resultaten och analysen som hittills presenterats.

6. Förslag och rekommendationer

I detta kapitel föreslår vi några möjliga utvecklingsområden för SSPF-arbetet i Göteborg och Mölndal. Avsikten är att ge förslag och rekommendationer för såväl fortsatt utveckling som för att tillvarata de arbetssätt som verkar fungera väl. Förslagen baseras på de resultat och analyser som presenterats i rapportens tidigare avsnitt och bottenar även delvis i förslag som koordinators och enskilda medlemmar i styr- och arbetsgrupper har framfört. Förslagen behöver diskuteras och övervägas av berörda parter, inte minst ur ett lokalt perspektiv. Förslagen är indelade per funktion/roll som bör vara bäst lämpad att organisera sådana diskussioner och fatta beslut. Dessa roller och funktioner utgörs först och främst av de huvudsakliga målgrupperna för rapporten (se avsnitt 2.4): social resursförvaltning, SSPF-processledare och SSPF-koordinators.

Sett utifrån den situation som rådde omkring 2004 råder det ingen tvekan om att arbetet med SSPF genom åren har kommit en bra bit på vägen. SSPF-modellen ger en tydlig struktur för hur arbetet kan organiseras. Samtidigt har arbetet i varierande grad kommit igång i Göteborg och Mölndal. Även om arbetet i de olika stadsdelarna och Mölndal skiljer sig åt mycket i sitt individarbete finns i samtliga fall de organisatoriska grundstrukturerna på plats, det vill säga en koordinator samt arbets- och styrgrupper där de fyra samverkansparterna träffas med jämna mellanrum. I fyra stadsdelar har vi funnit ett väl fungerande SSPF-arbete vilket teoretiskt skapar goda förutsättningar för att förebygga att ungdomar utvecklar en kriminell livsstil och/eller hamnar i missbruk. I fyra andra stadsdelar fann vi ett arbete som mer eller mindre överensstämmer med SSPF-modellen men där det återstod en del utmaningar. De tre övriga stadsdelarna brottas med sin egen interna organisering och det positiva här är att den grundläggande frågan om att implementera SSPF fanns på agendan. Det är inte minst viljan till utveckling som gör att utfallet av arbetet med SSPF närmar sig ursprungstanken.

Överlag behöver det inom SSPF-arbetet skapas en kultur av *agerande* och av *uppföljning* på alla nivåer: från individarbete med ungdomar till stadsövergripande styrning. Några stadsdelar uppvisade ett väl fungerande individarbete men även här finns mycket utrymme för förbättringar av hur individarbetet följs upp. Andra

stadsdelar saknade på olika sätt både agerande och uppföljning kring individarbetet, på både arbets- och styrgruppsnivå. För styrgrupperna gäller det att agera för att skapa goda förutsättningar för SSPF-arbete och också att stärka uppföljningen av individarbetet på gruppnivå och av gemensamma beslut. På stadsdels- och stadsövergripande nivå behövs bättre uppföljning för att skapa *möjligheter* att agera. Exempelvis fanns i de flesta stadsdelar inga utvecklade former för hur grundläggande information om SSPF-arbetet fördes uppåt inom stadsdelens organisation. På sina håll fanns det däremot vissa men inte särskilt utvecklade uppföljningsstrukturer för hur centrala verksamheter så som social resursförvaltning eller stadsledningskontoret skulle få en övergripande bild av SSPF-arbetet. Exempelvis fanns det inte någon övergripande statistik över antalet individärenden som påbörjats/avslutats och utfallet av dessa.

I nästa avsnitt följer mer specifika förslag indelade per målgrupp.

6.1 Förslag riktade till social resursförvaltning

Förslagen riktas här främst till enhetschefen med ansvar för SSPF, för beaktande och diskussioner både inom förvaltningen och med övriga berörda.

Implementeringen av SSPF ser väldigt olika ut i Göteborgs stadsdelar. I nuläget kan social resursförvaltnings roll anses vara begränsad till processtöd vid *inbjudan* från stadsdelarna. Risken med detta upplägg är att de stadsdelar som befinner sig längst ifrån SSPF-modellen inte bjuder in processledarna (eller inte anser att de har behov av stöd). Koordinatorerna upplevde att processledarna saknat mandat ute i stadsdelarna och att det behövs en central, övergripande funktion med ansvar för SSPF. Det finns en del förutsättningar och frågor kring SSPF som behöver lösas på en stadsövergripande nivå. Detta kräver dock att det finns en instans som behandlar dessa frågor. Vidare är formerna för återkoppling och uppföljning av SSPF på både stadsdels- och stadsledningsnivå svagt utvecklade. Många koordinatörer kände att det saknades förankring högre upp inom stadsdelen och det kan tänkas att tydlig återkoppling upp till stadsdelsledningsnivå är en viktig förutsättning för förankring och uppföljning inom stadsdelen och även inom Göteborgs Stad i sin helhet. Risken med ett fortsatt SSPF-arbete som det ser ut i nuläget är att förutsättningarna för samverkan försvagas och att medborgaren, i det här fallet de ungdomar som SSPF riktar sig till, inte får sina behov och rättigheter tillgodosedda.

Mot den bakgrunden ges två möjliga förslag:

- **Bered frågan om att införa en stadsövergripande styrgrupp för SSPF.**

En övergripande styrgrupp skulle behandla övergripande frågor för staden såsom att ge tydliga och enhetliga riktlinjer kring villkoren för SSPF som helhet och fastslå hur ramverket ska se ut. Styrgruppen skulle också skapa förutsättningar för att implementeringen av modellen, och i synnerhet förutsätt-

ningarna för processledarna att stödja stadsdelarna i implementeringen, skulle vara desamma överallt.

- **Undersök vilka befintliga stadsövergripande forum som kan användas för att lyfta SSPF i syfte att dels främja och förankra modellens mål och syfte, dels möjliggöra central återkoppling och uppföljning.** Exempelvis utgör sektorchefsnätverket och strategisk samverkansgrupp möjliga forum för förankringsarbete kring SSPF.

Bildandet av en stadsövergripande styrgrupp med tydligt mandat och stöd på central nivå skulle på många håll förbättra processledarnas och koordinatorernas möjligheter att utföra sina uppdrag. Koordinatorerna har i sitt uppdrag att koordinera arbetet mellan personer vars arbetstid koordinatören inte har någon befogenhet över. På samma sätt bygger processledarnas uppdrag i stadsdelarna på att de blir inbjudna därifrån. Genom ett tydligare, enhetligt mandat uppifrån skulle det sannolikt bli enklare för processledarna och koordinatorerna att utveckla och implementera SSPF.

Ett första beslut för en övergripande styrgrupp – utöver att SSPF-modellen ska implementeras i sin avsedda form – skulle vara att koordinatortjänsten bör vara minst 50 procent av en heltid. Denna utvärdering pekar på att koordinatörens uppgifter inom SSPF svårigen kan utföras på mindre tid än så. Dessutom visar utvärderingen att de stadsdelar där koordinatören arbetar minst 50 procent med SSPF också inbegriper de stadsdelar där SSPF-modellen har implementerats väl och där arbetet bedöms ha möjlighet att nå framgång. Det kan också finnas en vinst i att dela tjänsten på två personer för att skapa flexibilitet och för att koordinatorerna ska kunna stödja varandra.

Ett andra viktigt beslut skulle vara att kvalitetssäkra implementeringen av SSPF-modellen för att säkerställa att modellens grundpelare får genomslag. Kvalitetssäkringsarbetet bör utgå ifrån en förteckning över faktorer och förutsättningar samt en beskrivning av processer som utgör de väsentliga principerna i SSPF-arbetet. Arbetet med att ta fram dessa principer skulle kunna ledas av processledarna i dialog med koordinatorerna. Som hjälp i detta har de principer för ett kvalitetssäkringsarbete som lyfts fram i denna utvärdering samlats i bilaga 2. En övergripande styrgrupp bör också få regelbunden information från stadsdelarna om grundläggande moment i SSPF-arbetet. Detta dels för att förankra SSPF på högre nivåer, dels för att skapa möjlighet att ta ansvar för att individarbetet fungerar som det är tänkt, som en del i kvalitetssäkringsarbetet. Förslagvis skulle en övergripande styrgrupp regelbundet – per stadsdel – följa antalet identifierade ungdomar i riskzon, antal med efterhört samtycke, antal med åtagandeplaner och övergripande uppföljningsinformation, såsom uppnådda mål (se också förslag riktade till koordinatorer nedan).

TVå ledande forskare inom området ungdomskriminalitet, ungdomsgång och liknande grupperingar konstaterade nyligen att över 100 miljoner dollar (cirka 825 miljoner kronor) har spenderats på interventioner som rör kriminella ungdomsgång i USA utan att någon vet vad som fungerar (Decker och Pyrooz, 2015). De poängterar vikten av att implementera en tydlig modell och sedan utvärdera dess effekt. SSPF-verksamheten i Göteborg och Mölndal har under 2014 resulterat i cirka 212 arbetsgruppsmöten och 40 styrgruppsmöten. Det var inte avsikten i denna utvärdering att göra en kostnadsanalys av SSPF (vilket skulle kräva en effektutvärdering). Poängen är att med en insats av denna storlek, riktad mot ett sådant viktigt samhällsproblem som ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk, bör staden ha nytta av att kunna visa att SSPF är en god investering. Detta kräver att staden – förslagvis med social resursförvaltning i spetsen – har ambitionen att ta reda på om SSPF fungerar. Ett delsyfte med denna utvärdering kan anses vara att undersöka om SSPF-arbetet i Göteborg och Mölndal är redo för en effektutvärdering. Resultatet visar att det bara gäller fyra av de undersökta områdena, och även här skulle uppföljning både på individ- och gruppnivå behöva förbättras. Ett *tredje viktigt* beslut är därmed att under en tidsbegränsad period satsa på utvecklingsarbete för att få en jämnare implementering av SSPF och sedan genomföra en utvärdering för att följa upp hur väl modellen bidrar till att uppnå de önskade resultaten.

6.2 Förslag riktade till SSPF-processledarna

Det behövs ett fortsatt arbete för att skapa tydlighet i SSPF-modellen. Det handlar om att fortsätta utveckla modellens övergripande arbetsstruktur och arbets sätt men också att stödja stadsdelarna främst i de problemorienterade och internt orienterade grupperna för att öka *förståelsen* för SSPF:s syfte, mål och koordinering av insatserna. Det finns särskilt behov av att tydliggöra att agerandet kring individärenden ska utgöra kärnan i SSPF-arbetet och att SSPF inte bara är ett forum för allmänt informationsutbyte (hur relevant detta än må vara). Att de deltagande verksamheterna har vinning i sig av att träffas och utbyta information är naturligtvis bra, och SSPF bidrar med säkerhet till ett viktigt nätverkande som annars inte skulle ha kommit till stånd. Men det är viktigt att såväl styrgrupper som arbetsgrupper har förståelse för och är motiverade utifrån syftet med SSPF och därtill har resurser för att fullt ut delta i SSPF-arbetet. Ett förslag till kvalitetssäkringsarbete som processledarna skulle kunna leda är att säkra förståelsen för SSPF:s syfte på olika nivåer, har redan getts i föregående avsnitt.

Vid sidan om detta förankrings- och ”förståelsearbete” behövs metodutveckling. SSPF-modellen i dess nuvarande utformning är främst en struktur för samverkan. Nu när denna grundstruktur är på plats kan fokus riktas på innehållet. Utifrån resultaten i denna utvärdering bör metodutveckling övervägas inom åtta områden:

- Tidigare och mer heltäckande identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk
- Tydlig mall för åtagandeplaner som utgår från kända risk- och skyddsfaktorer och, där så är möjligt, från kunskapsbaserade insatser
- Inhämtning av samtycke
- Insatser riktade till ungdomar som redan utvecklat kriminellt beteende och/eller missbruk – och i synnerhet där det initialt inte är möjligt att få samtycke
- Insatser riktade till grupperingar/ungdomsgång i behov av SSPF
- Kunskaper om psykologiska insatser vid psykisk ohälsa kopplade till kriminalitet och missbruk
- Samverkan med civilsamhället, det vill säga föreningar, ideella organisationer med flera
- Fast dagordning för styrgrupper

Dessa åtta områden utvecklas nedan.

Tidigare och mer heltäckande identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk

Arbetet med ungdomar i behov av SSPF behöver förbättras: det behöver ske tidigare och vara mer heltäckande. I de stadsdelar där SSPF fungerar bäst upplever koordinatorerna att det finns ungdomar som (fortfarande) ”faller mellan stolarna”. Det behövs en bättre dialog mellan SSPF-koordinatören och exempelvis ungdomspolisen och socialtjänstens ungdomsmottagningsgrupper angående unga misstänkta för brott eller missbruk. Vad gäller kommunikation med polisen skulle exempelvis polisrepresentanten kunna ta med sig en namnlista på observerade ungdomar i målgruppen till SSPF-mötena, eller så skulle koordinatören kunna förbereda detta i kommunikation med polisen inför varje möte. Namnen skulle lyftas i arbetsgruppen för att man ska kunna överväga att inhämta samtycke. Vad gäller kommunikation med socialtjänstens mottagnings- eller ungdomsgrupper borde varje nytt ärende där kriminalitet (i synnerhet strategiska brott) och/eller missbruk finns med i bilden skickas till koordinatören. Antingen kan samtycken hämtas in redan av socialtjänsten vid början av en utredning eller så tas bara namnen på individen upp på SSPF-mötet för att diskutera den gemensamma bilden av oro för kriminalitet/missbruk kring individen och om samtycke ska hämtas in. Ett annat förslag³⁸ är att polisen skickar en påminnelse med sin utredning – när det gäller ett strategiskt brott – till socialtjänsten att tas kontakt direkt med SSPF-koordinatören.

Koordinatorer i en del stadsdelar tryckte på behovet av att agera ännu tidigare. Detta kräver både generella justeringar i SSPF-modellen för att vidga målgruppens

38 Tack till processledare Even Magnusson för detta förslag.

åldersspann och specifika kompletteringar om hur det ska gå till rent praktiskt. En rekommendation är ett metodutvecklingsprojekt där processledarna tillsammans med några koordinators arbetar med mekanismerna för tidig upptäckt. Ett led i detta arbete bör vara att titta närmare på dels skola och fritid som upptäcktsarenor, dels kända tidiga riskfaktorer för brott och/eller missbruk (se exempelvis Moffit, 2003). Vad gäller skola och fritid som arenor har utvärderingen pekat på en försiktighet hos dessa aktörer när det kommer till att initiera individärenden. Detta kan bero på en bristande förståelse för tidiga signaler om en utveckling i riktning mot kriminalitet och/eller missbruk. Således bör ett sådant utvecklingsprojekt inte bara innefatta en beskrivning av vilka riskfaktorer som finns utan även omfatta ett pedagogiskt arbete med medlemmarna i SSPF:s arbetsgrupper. Vad gäller skolan kan det övervägas om skolpersonal såsom kuratorer, skolpsykologer eller andra som ingår i elevhälsoteamen är de mest lämpliga personalgrupperna för att identifiera ungdomar. I de stadsdelar som redan bildat särskilda operativa undergrupper blir det naturligt att dessa personalgrupper ingår. I andra stadsdelar behöver rektorerna utse dessa personer. Ett sådant pedagogiskt arbete kring tidiga riskfaktorer främjar att all personal arbetar utifrån samma bild. Därutöver skulle rektorerna kunna komma mer förberedda till arbetsgruppsmötena med en förteckning över ungdomar med tidiga tecken på behov av SSPF. Då kan arbetsgruppens samlade kompetenser hjälpas åt med att bestämma om risknivån är tillräcklig för att initiera ett SSPF-ärende. Till hjälp för detta återfinns i bilaga 3 ett exempel på enkel gemensam riskbedömningsmall.

Tydlig mall för åtagandeplaner som utgår från kända risk- och skyddsfaktorer och, där så är möjligt, kunskapsbaserade insatser

En mall bör tas fram för åtagandeplaner som innehåller bedömning av kända risk- och skyddsfaktorer vid kriminalitet och/eller drogmisbruk utifrån en samlad riskbedömning (se bilaga 3). Mallen för åtagandeplanen bör tydligt redovisa vilka insatser varje part i samverkan bidrar med. Inspiration kan hämtas från exemplet på en åtagandeplan i bilaga 1, alternativt tas fram med stöd av koordinators. Mallen för åtagandeplanen skulle kunna innehålla förslag på kunskapsbaserade insatser (det vill säga att det finns forskningsstöd för att använda insatsen eller dokumenterad kunskap från praktiken om hur insatsen ska utformas). Där helt nya insatser ska tas fram bör detta göras med FoU-stöd (det vill säga i dialog med forskare). Mallen bör innehålla ett tydligt avsnitt för att specificera målet med insatsen, och exempelvis ge svar på frågan: hur vet man när insatsen har lyckats?

Det har i utvärderingen framkommit önskemål om att framtidens SSPF borde inkludera fler praktiska verktyg som stöd i samband med att åtagandeplaner utformas. Exempelvis fanns förslag från koordinators på en central "aktivitetsbank" innehållande sådant som praktikplatser, familjehandlare, stödpersoner/

handledare på företag och heljobb/extrajobb. Detta skulle göra det mycket enklare för arbetsgrupperna att agera i aktuella individärenden. Aktiviteterna i aktivetsbanken skulle lätt kunna kopplas till en ungefärlig risknivå, i syfte att öka samsynen kring vilka aktiviteter som är mest lämpliga att sätta in i samband med vilka riskbeteenden.

Metodutveckling kring inhämtning av samtycke

Ett gemensamt projekt tillsammans med koordinatörerna bör initieras för att förbättra gruppens kunskap om inhämtning av samtycke. Det finns några koordinatörer som har mer kunskap kring inhämtning av samtycke både vad gäller egen erfarenhet men också av att koordinera att andra inhämtar samtycke. Denna kunskap bör lyftas fram, diskuteras och även dokumenteras för att höja gruppens kompetens och skapa ett underlag som exempelvis kan ges till nya koordinatörer.

Insatser riktade till ungdomar som redan utvecklat kriminellt beteende och/eller missbruk – och i synnerhet där det initialt inte är möjligt att få samtycke

Det behövs ett tydliggörande i SSPF-modellen om hur SSPF ska bedriva insatser riktade till ungdomar som redan har utvecklat kriminellt beteende och/eller missbruk. Några koordinatörer betraktade inte dessa ungdomar som en målgrupp för SSPF och/eller ansåg att SSPF skulle ha svårt att stödja dem (särskilt i de fall där det inte gick att få samtycke). Vi (författarna) utgår ifrån att SSPF kan vara till hjälp även för dessa ungdomar utifrån grundtanken att en samlad professionell expertis med samtidiga resurser och koordinerade insatser har bättre möjligheter att lyckas än en verksamhet på egen hand, utan koordinering med andra verksamheter. En angelägen metodutveckling är att se över möjligheterna att arbeta med dessa ungdomar – särskilt där det inte initialt går att få in samtycke. Till viss del behövs en metod som är anpassad till svensk lagstiftning men inspiration kan så länge hittas i metoder som används i bland annat USA och England. Vi tänker närmast på ”Pulling levers”-metoden (se bland annat Kennedy, 2011; Braga och Weisburg, 2012), som i korthet innebär ett samlat tryck på ungdomen från samhällets olika aktörer, samtidigt som ett rad positiva erbjudanden läggs fram. Vad gäller ungdomar med ett utvecklat missbruk finns befintliga strukturer i Göteborg och Mölndal, det vill säga Mini-Mariorna eller Vårdkedjan i Mölndal, som erbjuder specialiserad missbruksbehandling för ungdomar.

Insatser riktade till grupperingar/ungdomsgäng i behov av SSPF

Det behövs en metodutveckling kring hur arbetet inom SSPF ska utformas när det gäller grupper av individer, där grupperingarna i sig utgör en stor riskfaktor för de inblandade individerna. De flesta koordinatörer uttryckte osäkerhet kring hur arbetet med sådana ungdomsgrupperingar skulle hanteras. Några koordinatörer

gav dock bra exempel på ett sådant arbete (se ruta 2 i avsnitt 4.1) och dessa koordinatörer har säkert mycket mer erfarenhet att bygga på. En del av ett metodutvecklingsarbete borde fånga upp dessa kunskaper i *kombination* med att man beaktar den internationella forskningen om sådana metoder. Även här föreslår vi ”Pulling levers”-metoden som inspiration (delvis på grund av att metoden har gott forskningsstöd). Andra metoder (med mindre forskningsstöd men är baserade på befintlig kunskap) är Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP) och ’Best practices to addressing community gang problems’ (Holder m.fl. 2010). Den här typen av ”Best Practice”-metoder hämtade från USA behöver översättas och anpassas med försiktighet till svenska förhållanden. Utgångspunkten bör vara det som redan fungerar bra i det befintliga SSPF-arbetet kring grupper, och att komplettera detta med andra metoder. Avsikten med dessa referenser är att sprida kunskap som kan inspirera Göteborgs och Mölndals SSPF-grupper att se utanför den egna gruppens kunskaper och erfarenheter och beakta arbetssätt och insatser som visat sig framgångsrika i andra sammanhang.

Kunskaper om psykologiska insatser vid psykisk ohälsa kopplade till kriminalitet och missbruk

Processledarna bör överväga behovet av att utveckla koordinatorgruppens kompetens om psykologiska metoder vid kriminalitet men också metoder med kopplingar till individuella riskfaktorer såsom psykologisk problematik. Även om ungdomar med psykisk ohälsa inte utgör SSPF:s målgrupp, anses psykisk ohälsa vara en stor riskfaktor för inträde i kriminalitet och/eller drogmissbruk. Koordinatorerna hade en stor bredd av kompetenser företrädevis inom socialt arbete. Det fanns även några koordinatörer med särskild utbildning i olika typer av psykologiska metoder och behandlingar. Vårt förslag är inte att alla koordinatörer måste vara utbildade i dessa metoder utan att det bör finnas en övergripande förståelse för vilka psykologiska metoder som skulle kunna vara till nytta vid planering av insatser. Avsikten är att öka förståelsen för och därmed efterfrågan på sådana metoder som en del i ett ”paket” av insatser inom SSPF. Många koordinatörer tog upp frånvaron av barn- och ungdomspsykiatri (BUP) i SSPF. Utan BUP:s specialistkompetens ställs högre krav på främst koordinatörerna att behärska detta område på ett övergripande plan för att stärka de gemensamma diskussionerna om specifika individinsatser.

Samverkan med civilsamhälle, det vill säga föreningar, ideella organisationer med flera

Några koordinatörer tog upp frånvaron av civilsamhället, det vill säga föreningslivet, sport- och intresseorganisationer, trossamfund och andra ideella organisationer. I de fall där dessa aktörer skulle kunna utgöra en del i ett ”paket” av insatser för en enskild ungdom finns det anledning att bjuda in dem till samverkan i det

specifika fallet. Tillsammans med koordinatorena kan man diskutera tidigare exempel där detta har fungerat och ta fram förslag som tas med i modellen.

Fast dagordning för styrgrupper

En ytterligare del i metodutvecklingen skulle kunna vara att införa en fast dagordning för styrgrupperna samt en ordförandefunktion. Observationer, intervjuer med koordinatorena och enkätresultat visade att styrgrupperna skiljde sig åt i sitt fokus på SSPF-modellen och/eller vilken förmåga de hade att exempelvis tilldela personalresurser. En fast dagordning skulle vara ett enkelt stöd för att behålla fokus. Förslagvis skulle dagordningen innefatta följande punkter: uppföljning av tidigare beslut/handlingar; uppföljning av individärenden på gruppnivå (här avses antal identifierade ungdomar i riskzon, antal med efterhört samtycke, antal med åtagandepåbjudningar och övergripande uppföljningsinformation såsom uppnådda mål); deltagande på arbetsgruppsmöten; tilldelning av personalresurser för insatser; förankring uppåt/inom stadsdelen samt andra strategiska mål.

City/Centrum – en särskild utmaning

SSPF:s grundstruktur fungerar väl för så gott som alla stadsdelar, men det finns en stadsdel som möter en större utmaning utifrån upplägget med SSPF än alla de andra: stadsdelen Centrum. Det som på ett betydande sätt skiljer Centrum från övriga stadsdelar är den så kallade city/Centrum-problematiken (se avsnitt 4.2). I Centrum är resurserna dimensionerade precis som i alla andra stadsdelar, nämligen efter hur många som är bosatta i stadsdelen. Men i realiteten möter verksamheterna i Centrum långt fler ungdomar än så på grund av den rörlighet som finns mellan city och övriga stadsdelar. Dessutom arbetar verksamheterna som är representerade i SSPF utifrån olika grunduppdrag. Vissa aktörer arbetar bara med rena Centrum-ärenden medan andra främst möter city-ärenden i sin arbetsvardag. I Centrum finns därför en särskild utmaning i SSPF-uppdraget eftersom man i så hög grad påverkas av företeelser av city-karaktär.

En tänkbar lösning skulle kunna vara att Centrum ansvarar för alla ärenden som lyfts där oavsett var den berörda ungdomen är folkbokförd, till exempel om en rektor i Centrum tar upp ett behov hos en ungdom som bor i en annan stadsdel. På så vis kan rektor/skolpersonal, liksom ungdomspolisen i city och andra verksamheter som främst möter ungdomen, samlas tillsammans med personal från den lokala socialtjänsten som bjuds in. Då Centrum som stadsdel inte har något formellt ansvar för ungdomar som bor i en annan stadsdel eller kommun, kräver detta ett beslut från den övergripande styrgruppen. Resursmässigt skulle i så fall övriga stadsdelar rimligen behöva vara med och bidra till kostnaden för koordinatortjänsten i Centrum.

City/Centrum-problematiken ställer också högre krav på mekanismen för att

upptäcka ungdomar i behov av SSPF. Polisen har hittills varit den aktör som främst initierat ärenden inom SSPF, förutom i vissa stadsdelar där det har varit koordinatörerna. Problemet i Centrum är att polisen och fältassistenter i första hand möter ungdomar från andra stadsdelar. Om dessa tas upp inom ramen för Centrums SSPF-arbete riskerar fokus, och resurser, att läggas på ”fel” ungdomar. Här behöver Centrums polis- och fritidsmedlemmar uppmuntras att kontakta den lokala koordinatörerna i ungdomens hemstadsdel/-kommun. En liknande problematik föreligger för skolan, då skolorna i Centrum har många elever från andra stadsdelar och extra krav därmed ställs på rektorer – och annan skolpersonal – att identifiera Centrumungdomar på Centrums SSPF-möten och att snabbt kommunicera med SSPF-koordinatörerna i elevernas hemstadsdel/-kommun. En enklare lösning för rektorerna skulle kunna vara att hela listan med ungdomar som uppvisar riskfaktorer tas om hand av Centrums koordinatörer som har i uppdrag att kontakta koordinatörer i andra stadsdelar/kommuner angående dessa ungdomar.³⁹

6.3 Förslag riktade till SSPF-koordinatörerna

Många av förslagen till processledarna är relevanta även för koordinatörerna. Dessutom behöver koordinatörerna vara med och överväga och utveckla dessa förslag utifrån de lokala behoven och förutsättningarna. Nedan följer några förslag som också kan betraktas som metodutveckling på ett övergripande plan men som vi ändå har valt att rikta direkt till koordinatörerna. Här tänker vi att koordinatörerna själv kan leda utvecklingsarbetet.

En bra förståelse för vilka kompetenser en SSPF-koordinatör behöver är en fördel om rollen ska kunna utvecklas. Några sådana kompetenser beskrevs i avsnitt 5.2. De baskunskaper som koordinatörerna bör besitta och som framkom i intervjuerna inbegriper:

- 1) Vad är SSPF? Teori, mål och syfte samt koordinatörernas egen roll
- 2) Risk- och skyddsfaktorer för brott, särskilt strategiska brott, och kunskaper från utvecklingskriminologi
- 3) Preventions- och interventionsåtgärder, exempelvis en förståelse på universell, selektiv och indikerad nivå
- 4) Förståelse för socialt arbetes organisering och arbetssätt
- 5) Möteslednings- och koordineringsfärdigheter, exempelvis att skapa goda relationer, att planera insatser
- 6) Bedömningsmallar och åtagandeplan – att göra dessa systematiskt och strukturerat utifrån mål som är realistiska och meningsfulla för ungdomen samt följer ett preventionsbaserat arbete i det att risken för kriminalitet kan förväntas minska om målet uppnås.

39 Särskilt tack till Gunilla Henningsson för diskussioner kring city/Centrum-problematiken.

En annan kompetens som verkar särskilt viktigt handlar just om åtagandeplaner. Bara två stadsdelar hade åtagandeplaner där målsättningarna med insatserna tydliggjordes. Även om aktörerna själva vet vad de vill åstadkomma med en insats, är det särskilt viktigt i samverkansarbete att beskriva målet tydligt för att skapa samsyn kring det som ska göras. Utan denna tydlighet blir det också mycket svårare att följa upp när och om insatsen har haft önskad effekt för den enskilde individen, liksom att följa upp SSPF-arbetet på gruppnivå. Vårt förslag är att varje koordinator till ett koordinatormöte tar med sitt bästa lokala exempel på tydlig målsättning i en åtagandeplan, som underlag för en gemensam diskussion och inspiration.

Det behövs en bättre dialog mellan arbetsgrupper, styrgrupper och stadsdelsledning huvudsakligen för att bättre förankra SSPF högre upp i stadsdelen men också för att skapa möjlighet för stadsdelsledningen att ta ansvar för SSPF. Några förslag i avsnitt 6.1 och 6.2 torde främja denna process. Det behövs emellertid stöd och information underifrån lika mycket som ovanifrån. Det skulle innebära att koordinatören förmedlar informationen ”uppåt”, exempelvis med kort, koncis information om positiva resultat i enskilda ärenden såväl som övergripande statistik (såsom antal identifierade ungdomar i riskzon, antal med efterhört samtycke, antal med åtagandeplaner och uppnådda mål). Avsikten är att skapa mer dialog kring SSPF, förståelse för dess syfte samt rikta fokus på om rätt förutsättningar föreligger för insatser till nytta för individarbetet med ungdomarna.

Mötesledningen vid arbetsgruppsmötena skulle kunna ses över i de problemorienterade och internt orienterade grupperna. När mötet inleddes med de övergripande diskussionerna tog de i många fall över mötet och det fanns inget tydligt fokus på att identifiera ungdomar eller konkreta gemensamma handlingar inom ramen för SSPF. Ett sista konkret förslag är därför att vända på dagordningen och börja med att diskutera individärenden. De allmänna diskussionerna bör orientera sig kring två huvudfrågor: vad är bekymret (med tanke på brotts- eller drogprevention) – och hur bör SSPF agera med fokus på ungdomens samlade behov?

Referenser

- Andershed, H. och Andershed, A.-K. (2005). *Normbrytande beteende i barn-
domen: Vad säger forskningen?* Stockholm: SiS/Gothia.
- Braga, A. & Weisburd, D. (2012). The Effects of "Pulling Levers" Focused Deterrence Strategies on Crime. *Campbell Systematic Reviews*, 2012:6. Oslo: The Campbell Collaboration.
- Brå (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio: Resultat från Skolundersökningen om brott åren 1995–2011*. Rapport 2013:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Dane, A. V. & Schneider, B. H. (1998). Program integrity in primary and early secondary prevention: are implementation effects out of control? *Clinical Psychology Review*, 18(1), 23–45.
- Decker, S. och Pyrooz, D. (2015). "I'm down for a Jihad": How 100 Years of gang research can inform the study of terrorism, radicalization and extremism. *Perspectives on Terrorism*, 9–1.
- Epstein, D. & Klerman, J. A. (2012). When is a program ready for rigorous impact evaluation? The role of a falsifiable logic model. *Evaluation Review*, 36,5.
- Evans-Chase, M. och Zhou, H. (2014). A Systematic Review of the Juvenile Justice Intervention Literature: What It Can (and Cannot) Tell Us About What Works With Delinquent Youth. *Crime & Delinquency*, 60–3.
- Fernler, K. (2012). Perspektiv på implementering: Vad är "god" implementering och kan det stödjas? *Leading Health Care*, 8–2012.
- Forkby, T. och Larsen, T. (2005). *Katalysatormodellen i brottspreventiv samverkan: Utvärdering av Ung och Trygg i Göteborgs första fas*. Rapport 9:2005. Göteborg: FoU i Väst/GR.
- Göteborgs Stad (2014). *Skilnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, rapport 2014*. Göteborg: Göteborgs Stad.

- Holder, E. H. Jr., Robinson, L. O. och Slowikowski, J. (2010). *Best practice to address community gang problems. OJJDP's comprehensive gang model, second edition*. Washington, DC; U.S. Department of Justice Office of Justice Programs.
- Johansson, J. (2004). 'Rekrytering till kriminella gäng', citerat i Forkby och Larsen (2005).
- Kennedy, D. M. (2011). *Don't Shoot: One Man, a Street Fellowship, and the End of Violence in Inner-City America*. New York: Bloomsbury.
- Liljegren, A. (2013). Chefssamverkan mellan människobehandlande organisationer, i Axelsson, R. och Axelsson, S. B., *Om samverkan – för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.
- Melke, A. (2015). *Västbus – hur funkar det? Rapport från en undersökning och ett förbättringsarbete om barn och unga i behov av sammansatt stöd*. Rapport 1:2015. Göteborg: FoU i Väst/GR.
- Moffit, T. E. (2003). Life-course persistent and adolescence-limited antisocial behavior: A 10-year research review and a research agenda. I Lahey, B. B., Moffit, T. E. och Caspi, A. (red.), *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency* (s.49–75). New York: Guilford Press.
- Nilsson, Å. och Almberg, K. (2015). *Sammanställning av Göteborgsregionens resultat i Öppna jämförelser 2014: Ekonomiskt bistånd*. Göteborg: FoU i Väst/GR.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. London: Sage.
- Patton, M. Q. (2008). *Utilization-focused evaluation, 4th ed*. London: Sage.
- Pawson, R. (2013). *The Science of Evaluation: A Realist Manifesto*. London: Sage.
- Pawson, R. och Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. London: Sage.
- Pressman, J. & Wildavsky, A. (1984). *Implementation: How great expectations in Washington are dashed in Oakland; or, why it's amazing that federal programs work at all, this being a saga of the Economic Development Administration as told by two sympathetic observers who seek to build morals on a foundation of ruined hopes*. Berkeley University of California Press.
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W. & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation: A systematic approach, 7th ed*. London: Sage.

Bilagor

Bilaga 1 – Exempel på en åtagandeplan (baserat på två handlingsplaner)

Gemensam åtagandeplan för: _____

Orsak till oro: Här noteras de kända beteenden som gör att vi gemensamt prioriterat att arbeta intensivt med just denna ungdom (vilket sker på SSPF-mötet där chefer kan besluta om att vi prioriterar ärendet). Oron baseras på problembeteenden som samtliga parter inklusive föräldrarna ser.

Samtycke: inhämtat från båda vårdnadshavarna och information lämnad om att skola, socialtjänst, fritid, resurscentrum och områdespolis samverkar.

Styrkor hos _____

Vilka styrkor ser samtliga parter i ungdomen? Vilka skyddsfaktorer finns? Hur kan dessa stärkas?

Deltagare med åtagande i handlingsplan för: _____

Deltagare är de som kan åta sig att genomföra åtgärder (dvs. inte chefsnivå).

Funktion	Namn	Tel nr	E-post
Ungdom			
Pappa			
Mamma			
Släkting			
Förening			
Sammanställande	Kan vara koordinatör		
Socialsekreterare			
Resursteamet			
Lärare			
Kurator			
Rektor			
Fritidsledare			
Fritidsledare			
Områdespolis			

Vem som helst i gruppen kan be Sammanställande att sammanställa till möte eller kalla till möte själv.

Behovsområden

Hemma/familj

Övergripande mål: Minskar konflikterna i hemmet

Prio	Aktivitet	Delmål datum?	Delaktiga	Löpande utvärdering	Målet uppnått	Datum uppnått mål
1.	Tex familjesamtal		Tex ungdomen, föräldrar, familjehandlare		När familjen upplever att situationen är bättre	
2.	Tex stödsamtal		Tex ungdomen, koordinator		Ungdomen upplever att situationen är bättre	
3.	Tex delta i Tonårskomet (utbildning för föräldrar till tonåringar)		Tex föräldrar och Kometledare		Kometutbildningen är genomförd	

Skola

Övergripande mål: Klara grundskolan och komma in på valfritt gymnasieprogram

Prio	Delmål datum?	Delaktiga	Löpande utvärdering	Målet uppnått när	Datum uppnått mål
1					
2					
2					

Fritid och kamratrelationer:

Kamrater och rykte (beteendeproblem), omtyckt, mobbning, fritidsintressen, fritidsgården, vilken/a grupp/er tillhör ungdomen?

Övergripande mål:

Prio	Delmål datum?	Delaktiga	Löpande utvärdering	Målet uppnått när	Datum uppnått mål
1					
2					
2					

Ungdomen själv

Övergripande mål:

Prio	Delmål datum?	Delaktiga	Löpande utvärdering	Målet uppnått när	Datum uppnått mål
1					
2					
2					

Uppföljning

(efter att ärendet är avslutat)

	Vilka tecken på riskbeteenden uppvisar ungdomen?	Vilka (fortsatt) positiva beteenden som skulle förstärkas/uppnås finns hos ungdomen och/eller i hans livssituation?
Tremånaderuppföljning Datum:		
Sexmånaderuppföljning Datum:		

Bilaga 2 – Förslag på principer för kvalitetssäkring av SSPF

Genom att uppfylla de kriterier som ställs upp nedan skulle SSPF-arbetet vara på en tillräckligt god kvalitetsnivå för att ungdomarna ska kunna gynnas av arbetet. Den här typen av kvalitetssäkringsarbete skulle också kunna utgöra underlag för en eventuell framtida effektutvärdering.

Kriterier för arbetsstruktur:

- En koordinator på minst halvtid. Koordinatorn har dessa kompetenser och kunskaper:
 - Vad är SSPF? Teori, mål och syfte samt koordinators egen roll i att samordna insatser.
 - Risk- och skyddsfaktorer för brott, särskilt strategiska brott och inom utvecklingskriminologi.
 - Preventions- och interventionsåtgärder, exempelvis en förståelse på universell, selektiv och indikerad nivå.
 - Förståelse för socialt arbetes organisering och arbetsätt.
 - Möteslednings- och koordineringsfärdigheter, exempelvis förmåga att skapa goda relationer, att mötet leder till handling och beslut kring namngivna ungdomar.
 - Bedömningsmallar och åtagandeplan – att göra dessa systematiskt och strukturerat samt meningsfullt för ungdomen och preventionsarbetet, det vill säga att sätta mål som känns realistiska och uppnåbara för ungdomen men som också har en tydlig koppling till att minska risken för kriminalitet.
- God förståelse för SSPF finns hos koordinators chef.
- Koordinatorn har ett tydligt mandat från sin chef att driva SSPF-modellen, det vill säga att driva gemensamma insatser på individnivå.
- *Regelbundna* arbetsgruppsmöten (minst var tredje vecka) sker med *närvaro* från alla fyra parter i samverkan. Arbetsgrupperna leds av koordinatorn.
- Styrgruppsmöten sker minst två gånger per termin med *närvaron* från alla fyra parter i samverkan. Styrgrupperna leds av en ordförande.

Kriterier för arbetsprocesser (arbetsgrupper¹):

- Koordinatorn eller en annan person i arbetsgruppen kommer till mötena förberedd med en lista på ungdomar som polisen känner oro för på grund av att

¹ För stadsdelar som har operativa undergrupper och/eller separata individärendemöten ska vissa av dessa principer tillämpas på dessa möten och inte när den övergripande arbetsgruppen möts.

de exempelvis har begått strategiska brott.

- Medlemmarna i arbetsgrupperna kommer till mötena *förebredda* på vilka ungdomar de eller deras personal känner oro för, exempelvis att en rektor i förväg har pratat med elevhälsoteamet eller att en fritidschef har stämt av med sin personal om vilka grupper det finns oro kring.
- Oro för namngivna ungdomar lyfts på mötet för att mötet gemensamt ska kunna bestämma om ungdomen ska bli ett ärende inom SSPF.
 - I så fall, bestämmer mötet vem som är mest lämplig att inhämta samtycke.
 - Utfallet av försöket att inhämta samtycke följs upp på nästa möte.
 - Där samtycke givits (eller annars inhämtats), upprättas en tydlig plan för hur de olika parterna i SSPF fortsatt ska agera gentemot ungdomen (denna princip beror på metodutveckling i denna fråga – se avsnitt 6.2).
 - Där samtycke finns, upprättas en gemensam åtagandeplan med tydlig bedömning av riskfaktorer kopplade till brott och/eller missbruk, insatser för att motverka dessa riskfaktorer och/eller stärka skyddsfaktorer samt tydlig information om målsättning (vilka mål ska uppnås?) och uppföljning när ärendet avslutas samt efter tre och sex månader.
- Oro för grupper av ungdomar lyfts på mötet för att mötet gemensamt ska kunna bestämma om huruvida åtgärder mot gruppen behövs.
 - I så fall, upprättas en gemensam åtagandeplan för gruppen som innehåller bedömning av risk och problemet, beskrivning av insatser, och målsättning samt uppföljningsinformation.
- Övergripande problematik med tydlig koppling till ungdomskriminalitet och/eller missbruk lyfts på mötet för att mötet gemensamt ska kunna planera en övergripande åtgärd.
- Vid varje arbetsgruppsmöte följer koordinatören upp:
 - Tidigare inhämtning av samtycke.
 - Genomförande av insatser och framsteg utifrån åtagandeplanernas målsättning (på både individ- och gruppnivå).
 - Framsteg avseende övergripande åtgärder.
- Uppföljningsinformation på gruppnivå skickas till styrgruppens ordförande (förslagvis inför styrgruppsmötena). Den bör innehålla:
 - Antal efterhörda samtycken.
 - Antal inhämtade samtycken.
 - Antal individer utan samtycke (och om det finns planer kring dessa ungdomar).

- Antal upprättade åtagandepplaner (vad gäller individer och grupper).
- Sammanfattning av framsteg i aktuella eller avslutade åtagandepplaner.

Kriterier för arbetsprocessen (styrgrupper):

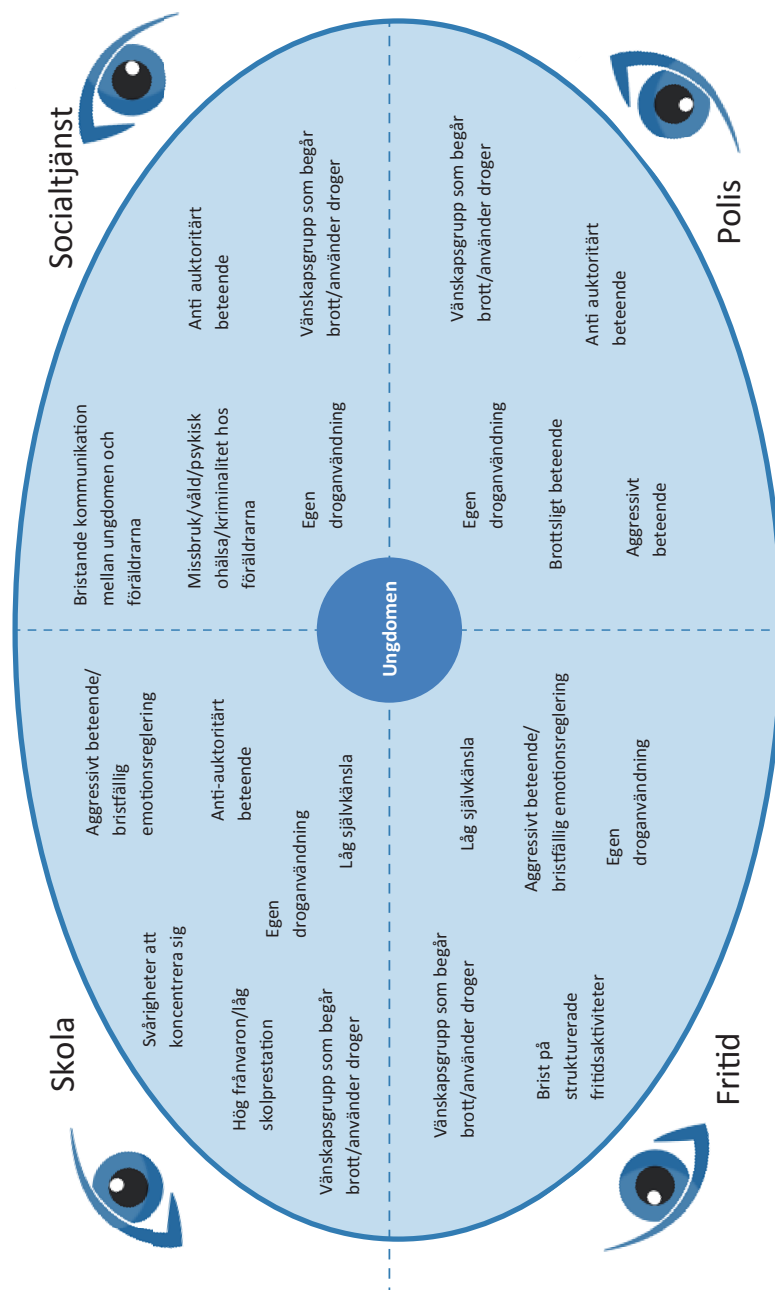
- Styrgruppens ordförande har god förståelse för SSPF
- Styrgruppens ordförande förhåller sig till den fasta dagordningen (denna princip beror på metodutveckling i denna fråga – se avsnitt 6.2). Detta sker bland annat genom att:
 - Personalresurser tilldelas till arbetsgruppen för att genomföra uppdrag.
 - Resultaten av individarbete följs upp på gruppnivå (det vill säga antal efterhörda samtycken, antal inhämtade samtycken, framsteg i åtagandepplaner).
- Styrgruppens ordförande ansvarar för att en sammanfattande uppföljningsinformation skickas uppåt inom den egna organisation, till motsvarande befattningar men också till sektorschefer eller motsvarande inom de andra parterna i SSPF.

Kriterier för övergripande stödstrukturer:

- Det finns en stadsövergripande styrgrupp med ansvar för:
 - Kvalitetssäkring av SSPF.
 - Att förankra SSPF på högre nivåer inom förvaltningar och skapa goda förutsättningar för att SSPF-arbetet kan ske.
 - Att samla övergripande uppföljningsinformation.
 - Att ordna utvecklings- och utvärderingsarbete.
- Det finns centralt processtöd med ansvar för att:
 - Tillvarata och utveckla modellen.
 - Koordinera regelbundna koordinatormöten.
 - Handleda och introducera nya koordinatörer i rollen.
 - Stödja fortsatt implementering.
 - Leda metodutveckling.

Bilaga 3 – Förslag på en enkel, gemensam riskbedömningsmall i SSPF

Förslag på eventuella riskfaktorer för kriminalitet som varje aktör bör uppmärksamma hos ungdomen.

Bilaga 4 – Observationsmall

	Observationer	
	Plats:	Datum:
1. Den fysiska miljön (skriv fram en bild av lokalen/rummet)		
2. Deltagarna	Vilken verksamhet har kallat till möte? Vilka verksamheter deltar?	
3. Den sociala miljön (hur organiserar de sig, hur man sitter)		
4. Mötesledning	Hur presenteras mötets syfte och vilket är det? Vem leder mötet och hur? Håller man sig till ämnet?	
5. Samtalsämnen och aktion (vad blir det av ämnet/diskussionen?) – Vad står på dagordningen? Vilka typer av frågor diskuteras? – Vilken typ av konflikter/konsensus uppstår? – Vilka handlingar uppstår/åstadkoms? (Informationsutbyte, problemlösning, gemensam organisering, individuell organisering)	Ämnen och diskussionsinnehåll	Resultat/aktion (Vad åstadkoms? Vad blir gjort?)
6. Ickeverbalt kommunikation (kroppsspråk, ton etc)		
7. Dokument (vad presenteras, stöd för samtalet, blädderblock etc)		
8. Planering	Vilka diskussioner uppstår kring nya fall? Hur bestäms det att fallet är ett SSPF-fall? Hur planeras insatser?	
9. Uppföljning	Vilken uppföljning av tidigare/aktuella fall/mötespunkter finns? Vilka frågor ställs av vem? Vilka indikatorer nämns/efterfrågas?	

Bilaga 5 – Frågeguide vid intervjuer med koordinatörer

Övergripande frågor och syften med intervjuerna:

Övergripande frågeställningar	Syfte (vad ska göras med svaret?)
Vilken process (arbetssätt) använder koordinatör i stadsdelen?	i) Bedömning av implementering, dvs hur lika/olika processen ser ut i stadsdelarna ii) Förståelse för vad processen är, varför det har blivit så och hur den kan utvecklas
Hur fungerar samverkan (i de olika grupperna)? Vilka andra kontextuella faktorer spelar roll?	i) Lyfta fram goda exempel och förbättringsområden vad gäller samverkan och organisering ii) Förstå kopplingen mellan process (implementering) och samverkansfrågor, tex vilka samverkansfaktorer som bör vara på plats för att processen ska fungera som det var tänkt

Obs! Frågor inom parentes ska inte ställas, utan illustrerar den underliggande tanken med frågan.

A. Inledning

- Vilken roll har du och varför du blev koordinatör?
- Vad anser du är de övergripande målen och syftena med SSPF?
- Finns det lokala arbetsbeskrivningar, uppdragsdokumentation, mallar mm? (Be om att få kopior).

B. Processkartläggning

(Be koordinatör beskriva hur processen ser ut i stadsdelen. Frågorna nedan är stödfrågor som kan komma upp/behöver täckas in, men inte nödvändigtvis i nedanstående ordning).

- Kan du beskriva hur processen ser ut här? (Vid eventuella skillnader/variationer i relation till den övergripande modellen): Varför har det blivit så?
- Hur väl fungerar aktiviteter/processer för att fånga upp ungdomarna? (Vilka upptagningsmekanismer finns? Hur kan man veta att man har fångat upp eller missat lämpliga fall?):
 - Vem är det som tar upp möjliga fall?
 - Vad fungerar bra och kan det förbättras?
- Hur bedömer man om ett fall är ett SSPF-fall? Vilka kriterier används? (Hur vet man att det är ett SSPF-fall?)
 - När är det INTE ett SSPF-fall? När blir det en annan samverkansform, tex Västbus?

- Vilket behov av SSPF anser du finns i stadsdelen?
- Hur bestämmer man vilka insatser som behövs för en individ?
 - Vem och var bestäms detta?
- Vem kan man kalla in till ett arbetsgruppsmöte? Vem kan inte vara med?
 - Vem är det som kallar in andra till möte? Hur fungerar detta?
- Hur fungerar det med inhämtning av samtycke?
 - Hur många tackar nej? Vet du varför några tackar nej?
- Vem organiserar det praktiska arbetet/insatserna omkring ungdomen?
 - Vad fungerar bra? Vad behöver förbättras?
 - Var sker organiseringen, tex på arbetsgruppsmöten, i kontakter mellan berörda parter mellan möten?
- Vad är skillnaden jämfört med det ordinarie arbetet, eller om SSPF inte fanns?
 - Om SSPF inte fanns, vad skulle då blir sämre? Eller, vad är det som blir bättre med SSPF?
 - Finns det fall som SSPF inte löser?
- Vilken information om processen samlar ni in? Hur? Vilket system eller verktyg?
- Hur följer ni upp fallen/ungdomarna och åtgärderna?
 - Tex info om ungdomars behov? Planerade insatser? Mål med insatserna? Vilka levererades? Hur länge och vad blev utfallet?
 - Använder man ungdomens perspektiv i uppföljningen?
 - Sker uppföljningen på arbetsmöten?
- (Vid slutet av kartläggningen): Överhuvudtaget, vilka delar fungera bra eller behöver förbättras? Vilka delar är oklara?

C. Samverkan & kontextuella frågor

(Några stängda frågor (I2–I5) först, så att vi förstår kontexten – kan bli lite upp-
repning av fråga 1):

- Omfattning av tjänst som SSPF-koordinator (i procent)
- Tid som SSPF-koordinator (i månader)
- Befattning/tjänst vid sidan om funktionen som SSPF-koordinator
- Organisationstillhörighet
- Utbildningsbakgrund och/eller arbetslivserfarenhet (kort!)
- Vilka kompetenser är viktiga att ha som koordinator? (Vad anser de är viktiga?)
- Spelar det någon roll att du arbetar på _____? Varför?

- Hur passar SSPF-arbetet med ditt/det ordinarie arbetet? (Finns det en tydlig gränsdragning? Stör andra arbeten/arbetsprocesser på något sätt?)
- Vilken tilltro till SSPF upplever du finns bland dina:
 - Kollegor? (Känner de till SSPF? Sprider koordinatörn eller medarbetare information om SSPF? Får man in ärenden från kollegor?)
 - Chefer? (Får man bra/rätt stöd/mandat i arbetet med SSPF? Förstår chefen SSPF-uppdraget? Har det varit många chefsbyten?)
 - Medverkar din närmaste chef i den lokala styrgruppen?
- Vilket stöd i rollen får du från:
 - Even & Anette?
 - Andra koordinatörer?
 - Eventuella andra?
- Vad fungera bra eller behöver förbättras vad gäller detta stöd?
- När det gäller kvalitetssäkring – vad görs nu? Vad behövs?
- Hur ser arbetet ut i arbetsgruppen? På vilken nivå jobbar ni?
- Hur är samtalsklimatet i arbetsgruppen? (Samsyn/samverkan?)
 - Vad fungerar bra/behöver förbättras? (Har man kommit över struprörsproblematiken, långa väntetider, brist på delad information?)
 - Vilka gemensamma verktyg, blanketter osv använder ni?
- Hur ser arbetet ut i styrgruppen?
- Hur är samtalsklimatet i styrgruppen? (Samsyn/samverkan? Finns det tilltro/tillit till varandra, förståelse för varandras uppdrag/roll?)
 - Vad fungerar bra och vad behöver förbättras?
 - Vilka gemensamma verktyg, blanketter osv använder ni?
- Vilka krav på återkoppling mellan arbets- och styrgrupp finns?
- Vad fungerar bra eller behöver förbättras här?
- Vilken roll spelar torsdagstelefonmöten inom SSPF-arbetet?
- Saknar man några samverkanspartners?
- Något annat som behöver förbättras?

Bilaga 6 – Enkät till medlemmar i arbets- och styrgrupper (distribuerad digitalt)

Hur fungerar samverkan inom SSPF?

FoU i Väst/GR önskar genom den här enkäten få kunskap om hur du och andra medlemmar i arbets- och styrgrupper uppfattar arbete och samverkan inom SSPF.

Undersökningens fokus ligger på framgångsfaktorer och hinder för samverkan. Resultaten kommer att ligga till grund för en rapport som görs på uppdrag av Social resursförvaltning i Göteborg och Mölndals stad.

Enkäten består av ett 20-tal frågor med underfrågor och tar cirka 15 minuter att svara på.

Enkäten skickas till samtliga medlemmar i arbets- och styrgrupper inom SSPF i Göteborg och Mölndal. I rapporten kommer stadsdelarna/kommunerna att vara avidentifierade. Dina svar hanteras anonymt och det kommer aldrig att framgå i rapporten vad du som enskild gruppmedlem har svarat. Enkätens inledande bakgrundsfrågor syftar till att i analysen kunna jämföra svaren mellan aktörer och andra grupper/faktorer. Enskilda stadsdelar/kommuner kommer i analyserna inte att nämnas vid namn.

Har du några frågor om enkäten är du välkommen att kontakta Russell Turner, utvärderare på FoU i Väst/GR, 0723-734486, russell.turner@grkom.se

Vi är tacksamma för ditt svar inom 10 dagar.

Stort tack på förhand!

Russell Turner
projektledare

1. BAKGRUND

Vilken typ av SSPF-grupp är du medlem i?

- Arbetsgrupp (operativ grupp)
- Styrgrupp

Vilken stadsdel/kommun representerar du?

☐ Angered	☐ Västra Göteborg
☐ Askim-Frölunda-Högsbo	☐ Västra Hisingen
☐ Centrum	☐ Örgryte-Härlanda
☐ Lundby	☐ Östra Göteborg
☐ Majorna-Linné	☐ Mölndals stad
☐ Norra Hisingen	

Vilken SSPF-aktör representerar du?

- Skola
- Socialtjänst
- Polis
- Fritid

Vilken huvudsaklig inriktning har din ordinarie tjänst?

- Organisatorisk/strategisk/övergripande planering
- Operativt arbete direkt gentemot ungdomar

Hur länge har du varit medlem i SSPF-gruppen (sammantaget om du haft uppehåll)?

- Mindre än 6 månader
- 6-11 månader
- 1-2 år
- Mer än 2 år

ENDAST TILL ARBETSGRUPPSMEDLEMMAR:

Hur ofta har du under perioden 1 jan 2014 - 31 jan 2015 närvarat vid gruppens möten (under den tid du varit medlem)?

OBS: Om er SSPF-grupp har särskilda möten för individärenden, räkna in dessa i frågan och i övriga frågor som rör arbetsgruppens (operativa gruppens möten).

Jag har närvarat vid:

- Varje möte
- Mer än hälften av mötena
- Ungefär hälften av mötena
- Mindre än hälften av mötena
- Inget möte /OBS: svarsalternativet ledde till automatisk bortfiltrering av frågor rörande möten /

Kommentera gärna:

ENDAST TILL STYRGRUPPSMEDLEMMAR:

Hur ofta har du under perioden 1 jan 2014 - 31 jan 2015 närvarat vid gruppens möten (under den tid du varit medlem)?

OBS: Om er SSPF-grupp har särskilda möten för individärenden, räkna in dessa i frågan och i övriga frågor som rör styrgruppens möten.

Jag har närvarat vid:

- Varje möte
- Mer än hälften av mötena
- Ungefär hälften av mötena

- Mindre än hälften av mötena
- Inget möte /OBS: svarsalternativet ledde till automatisk bortfiltrering av frågor rörande möten /

Kommentera gärna:

Vid sidan om gruppens möten, ungefär hur många timmar per månad brukar du arbeta med förberedelser inför möte och/eller åtaganden enligt överenskommelser från mötet?

Om tiden varierar mycket under året, svara med ett ungefärligt genomsnitt.

- Mindre än 5 timmar
- 5-10 timmar
- 11-20 timmar
- Mer än 20 timmar

Kommentera gärna:

2. GRUPPEN OCH GRUPPENS ARBETE

Hur tydlig eller otydlig bild har du av:

	Mycket tydlig bild	Ganska tydlig bild	Ganska otydlig bild	Mycket otydlig bild
Vad gruppens SSPF-arbete syftar till	☐	☐	☐	☐
Vad som förväntas av dig i gruppens arbete	☐	☐	☐	☐
Vilka individer som är lämpliga att ta upp inom SSPF	☐	☐	☐	☐
Vilka övergripande frågor om den lokala ungdomssituationen som är lämpliga att ta upp inom SSPF	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

Sammantaget, hur bedömer du att SSPF-samverkan i din grupp fungerar? (Fler frågor om detta följer - den här frågan gäller din sammantagna bedömning.)

Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt
☐	☐	☐	☐

Vad tycker du om gruppmötena när det gäller följande?

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Mötesfrekvens	☐	☐	☐	☐
Möteslängd	☐	☐	☐	☐
Mötenas innehåll	☐	☐	☐	☐
Mötesledning	☐	☐	☐	☐
Samtalsklimat	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

ENDAST TILL ARBETSGRUPPSMEDLEMMAR:

Har du under din tid i arbetsgruppen under perioden 1 jan 2014 – 31 jan 2015...

	Nej, ingen gång	1-2 gångar	3-5 gångar	Fler än 5 gångar
Själv tagit upp ett individärende vid ett möte	☐	☐	☐	☐
Själv efterhört samtycke från förälder/vårdnadshavare om att samarbeta kring enskild ungdom inom ramen för SSP	☐	☐	☐	☐
Kontaktat koordinator vid sidan om mötet för råd/stöd	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

FÖLJDFRÅGA TILL DEM SOM INTE TAGIT UPP NÅGOT INDIVIDÄRENDE:

Varför har du inte själv tagit upp något individärende? Du kan ange flera skäl.

- Har inte uppfattat någon individ i riskzonen för kriminalitet/missbruk
- Har inte uppfattat någon individ i riskzonen för kriminalitet/missbruk som är i behov av SSPF-samverkan
- Är osäker på vilka individer som är lämpliga att ta upp inom SSPF
- Har känt mig osäker på om en/flera individer har varit lämpliga att ta upp inom SSPF
- Tycker inte att SSPF-samverkan ger resultat
- Annan orsak: _____
- Inte närvarat vid något aktuellt möte under 2014

Hur upplever du stödet/insatserna från gruppens koordinator mellan mötena?

Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning	Har inte haft kontakt mellan mötena
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

Saknar gruppen, enligt din mening, någon specifik kompetens/funktion?

Nej

Ja, gruppen saknar: _____

I vilken grad tycker du att gruppmötena och gruppens diskussioner kännetecknas av följande?

	Inte alls	I viss grad	I ganska hög grad	I mycket hög grad
En öppenhet för alla parter att lyfta sina frågor	☐	☐	☐	☐
Alla verksamheters synpunkter väger lika tungt	☐	☐	☐	☐
Alla medlemmar tar ansvar för att komma till beslut om konkreta insatser	☐	☐	☐	☐
Alla medlemmar tar ansvar för att bidra till insatserna	☐	☐	☐	☐
En lagom balans i mötesdiskussioner mellan individärenden och nulägesituationen i området (totalt sett om ni har separata individmöten)	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

Hur bedömer du arbetsgruppens (den operativa gruppens) samlade kunskap om metoder/verktyg/system för att:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Identifiera ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk	☐	☐	☐	☐	☐
Inhämta samtycke från föräldrar/vårdnadshavare	☐	☐	☐	☐	☐
Planera gemensamma individinsatser	☐	☐	☐	☐	☐
Gemensamt följa upp individinsatser	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

ENDAST TILL ARBETSGRUPPSMEDLEMMAR:

Vad anser du om arbetsgruppens förmåga att:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Dra nytta av samtliga gruppmedlemmars kunskap	☐	☐	☐	☐	☐
Dra nytta av aktuell statistik och kunskapsunderlag	☐	☐	☐	☐	☐
Fatta gemensamma beslut	☐	☐	☐	☐	☐
Planera för gemensamma förebyggande åtgärder i stadsdelen/kommunen	☐	☐	☐	☐	☐
Utgå från en helhetssyn på den enskilda ungdomens behov	☐	☐	☐	☐	☐
Sätta den enskilda ungdomens behov i centrum	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

ENDAST TILL STYRGRUPPSMEDLEMMAR:

Vad anser du om styrgruppens förmåga att:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Dra nytta av samtliga gruppmedlemmars kunskap	☐	☐	☐	☐	☐
Dra nytta av aktuell statistik och kunskapsunderlag	☐	☐	☐	☐	☐
Fatta gemensamma beslut	☐	☐	☐	☐	☐
Planera för gemensamma förebyggande åtgärder i stadsdelen/kommunen	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

ENDAST TILL ARBETSGRUPPSMEDLEMMAR:

I vilken utsträckning anser du att arbetsgruppmötens möten fungerar för att:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Identifiera ungdomar i riskzonen för kriminalitet/missbruk	☐	☐	☐	☐	☐
Samlas kring insatser för en enskild ungdom	☐	☐	☐	☐	☐
Samlas kring insatser för grupper av ungdomar	☐	☐	☐	☐	☐
Följa upp resultaten av insatser för en enskild ungdom	☐	☐	☐	☐	☐
Följa upp resultaten av insatser på gruppnivå	☐	☐	☐	☐	☐
Planera för gemensamma förebyggande åtgärder i stadsdelen/kommunen	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

ENDAST TILL STYRGRUPPSMEDLEMMAR:

I vilken utsträckning anser du att styrgruppens möten fungerar för att:

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Fastså strategier och mål för SSPF:s arbetsgrupp (operativa grupp)	☐	☐	☐	☐	☐
Tilldela personalresurser till arbetsgruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Följa upp resultaten av insatser på gruppnivå	☐	☐	☐	☐	☐
Identifiera arbetsgruppens behov för att kunna utveckla sina insatser	☐	☐	☐	☐	☐
Säkra långsiktighet i SSPF-arbetet	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

I vilken utsträckning utgör enligt din bedömning följande förhållanden hinder för SSPF-samverkan i din stadsdel? (Hinder kan finnas både i din egen verksamhet och i andras.)

	Mycket bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Bristande/oklart beslutsmandat inom gruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Otydlig ansvarsfördelning inom gruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Makt- och statuskillnader mellan verksamheter	☐	☐	☐	☐	☐
Bristande kommunikation inom gruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Olikheterna i verksamheternas uppdrag	☐	☐	☐	☐	☐
Bristande kunskap/förståelse om varandras verksamheter/uppdrag	☐	☐	☐	☐	☐
Bristande samsyn kring ungdomsarbete	☐	☐	☐	☐	☐
Bristande ekonomiska resurser	☐	☐	☐	☐	☐
Bristande personalresurser	☐	☐	☐	☐	☐
Ointresse bland gruppens medlemmar	☐	☐	☐	☐	☐
Byten av gruppens medlemmar	☐	☐	☐	☐	☐
Hög personalomsättning i den egna verksamheten	☐	☐	☐	☐	☐
"Krockande" lagstiftning och regelverk	☐	☐	☐	☐	☐

Annat hinder: :

Utveckla gärna dina svar:

Om du uppfattar att samverkan inom SSPF fungerar bra - delvis eller helt - vilka förutsättningar anser du har varit avgörande?

Om du uppfattar att samverkan inom SSPF brister - delvis eller helt - vilka förutsättningar anser du vara viktigast att förändra?

3. NYTTAN MED OCH RESULTATET AV SSPF-SAMVERKAN

I vilken utsträckning bedömer du att SSPF-samverkan under 2014 har bidragit till följande nytta för dig i din yrkesroll/verksamheten?

	Inte alls	I viss utsträckning	I ganska stor utsträckning	I mycket stor utsträckning	Ingen uppfattning
Informationsutbyte	☐	☐	☐	☐	☐
Kontaktvägar	☐	☐	☐	☐	☐
Helhetssyn på ungdomar i riskfyllda situationer	☐	☐	☐	☐	☐
Samverkan mellan parterna inom andra forum/nätverk	☐	☐	☐	☐	☐
Resurseffektivitet	☐	☐	☐	☐	☐

Annan nytta (på kort eller lång sikt):

Utveckla gärna dina svar:

I vilken utsträckning bedömer du att SSPF-samverkan under 2014 har bidragit till följande resultat/nytta i arbetet kring unga i riskzon för kriminalitet/missbruk?

	Inte alls	I viss utsträckning	I ganska stor utsträckning	I mycket stor utsträckning	Ingen uppfattning
Effektivare/tidigare identifiering av ungdomar i riskzon för kriminalitet/missbruk	☐	☐	☐	☐	☐
Effektivare/tidigare insatser i individärenden	☐	☐	☐	☐	☐
Bättre gemensamma förebyggande insatser	☐	☐	☐	☐	☐
Stärkta förutsättningar att nå fram till ungdomarna	☐	☐	☐	☐	☐
Stärkta förutsättningar att nå fram till ungdomarnas föräldrar/anhöriga	☐	☐	☐	☐	☐

Annan nytta (på kort eller lång sikt):

Utveckla gärna dina svar:

Om inte SSPF hade funnits i din stadsdel/kommun, hur bedömer du att insatserna för enskilda ungdomar hade fungerat som helhet?

Mycket sämre	Något sämre	Ingen skillnad	Något bättre	Mycket bättre	Ingen uppfattning
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

Sammantaget, vilken tilltro har du till SSPF som samverkansmetod?

Mycket stor tilltro	Ganska stor tilltro	Varken stor eller liten tilltro	Ganska liten tilltro	Mycket liten tilltro
☐	☐	☐	☐	☐

Utveckla gärna:

Till sist, har du några synpunkter på den här enkäten som du vill framföra till projektets ansvariga?

Tack för din medverkan!

Bilaga 7 – Tabeller

Tabell B1 – Aktörernas fördelning i svarsunderlaget i relation till urvalet (procent respektive procentenheter)

		Svarsunderlaget (procent)	Urvalet (procent)	Differens (procentenheter)
Arbetsgrupper	Skola	50	58	-8
	Socialtjänst	29	25	4
	Polis	12	9	3
	Fritid	9	8	1
	Summa	100	100	
	Antal medlemmar	125	183	
Styrgrupper	Skola	18	26	-8
	Socialtjänst	33	30	3
	Polis	28	25	3
	Fritid	21	19	2
	Summa	100	100	
	Antal	39	47	

Tabell B2a – Varierande svarsfrekvens i stadsdelarna – i arbetsgrupper

	Antal medlemmar	Antal svar	Svarsfrekvens i procent
Stadsdel 6	11	10	91
Stadsdel 11	19	17	89
Stadsdel 5	16	14	88
Stadsdel 1	17	14	82
Stadsdel 9	12	9	75
Stadsdel 8	19	13	68
Stadsdel 7	23	15	65
Stadsdel 10	18	10	56
Stadsdel 4	19	10	53
Stadsdel 2	6	3	50
Stadsdel 3	23	10	43
Totalt	183	125	68

Tabell B2b – Varierande svarsfrekvens i stadsdelarna – i styrgrupper

	Antal medlemmar	Antal svar	Svarsfrekvens i procent
Stadsdel 1	4	4	100
Stadsdel 7	4	4	100
Stadsdel 6	4	4	100
Stadsdel 9	4	4	100
Stadsdel 3	3	3	100
Stadsdel 2	6	5	83
Stadsdel 10	5	4	80
Stadsdel 8	4	3	75
Stadsdel 11	6	4	67
Stadsdel 5	3	2	67
Stadsdel 4	4	2	50
Totalt	47	39	83

Hur ska samhället reagera när ungdomar är på väg mot ett kriminellt liv? En modell för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller drogmissbruk – SSPF – har funnits i Göteborg och Mölndal sedan 2007. Trots att modellen bär ett stort ansvar för hur verksamheterna i samverkan ska organisera sitt gemensamma arbete finns det inga tidigare utvärderingar av SSPF.

Det är viktigt att samhället kan erbjuda ett jämlikt och effektivt stöd till ungdomar i riskzonen oavsett var de bor. Minst lika viktigt är att det finns en samsyn hos samhällets olika aktörer om hur de tillsammans ska agera kring ungdomar i behov av stöd.

Denna rapport beskriver resultatet av en så kallad implementeringsutvärdering av SSPF i Göteborg och Mölndal. De övergripande frågor som besvaras är i vilken utsträckning SSPF-modellen har implementerats och vilka faktorer och förutsättningar som har bidragit till eller förhindrat att SSPF har realiserats i praktiken.

Rapporten riktar sig främst till personer som arbetar inom ramen för SSPF eller liknande samverkansformer kring ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk. Detta gäller både personer som arbetar operativt med ungdomar, personer med en chefs- eller strategisk roll och personer som ansvarar för att utforma samverkansstrukturer. Rapporten kan också vara av intresse för andra yrkesverksamma, även utanför SSPF-samverkan, som möter ungdomar i riskzon för kriminalitet och/eller drogmissbruk.

I rapportens sista kapitel ges ett antal förslag specifikt riktade till Social resursförvaltning i Göteborgs stad, SSPF processledare respektive SSPF-koordinatorerna.

Russell Turner är utvärderare och beteendevetare med inriktning mot psykologi vid FoU i Väst/GR. Han har mångårig erfarenhet av att utvärdera insatser för bland annat drogmissbruk, kriminalitet och unga i riskzon för problematiskt beteende.

Åsa Nilsson är utredare vid FoU i Väst/GR där hon arbetar brett med undersökningar och analyser inom det sociala området.

Nina Jidetoft arbetar som polis i Göteborg. Hon har tillfälligt varit utlånad till FoU i Väst/GR för att delta i utvärderingsarbetet gällande SSPF. Hon har utöver polisexamen en bakgrund som statsvetare med mångårig erfarenhet av utredningsarbete inom både privat och offentlig verksamhet.

FoUvästGR

FORSKNING OCH UTVECKLING INOM VÄLFÄRDSOMRÅDET

Besök Gårdavägen 2 • Post Box 5073, 402 22 Göteborg • Tel 031-335 50 00

Fax 031-335 51 17 • e-post fou@grkom.se • www.grkom.se/valfard